

Žurka

Ladislav Husák

Žurka

Ladislav Husák

© KHER

ISBN 978-80-87780-08-4

Kdysi dávno přibylo do malebné vesnice na východním Slovensku několik romských rodin. Minula staletí a vzpomínka na dobu příchodu předků se z paměti Romů vytratila. Jen ti nejstarší občas zavzpomínali na vyprávění svých rodičů a prarodičů, kteří hovořili o domově kdesi na jihu, snad v Srbsku či v jiné jižní slovanské krajině.

Nejraději však naslouchali vyprávění o daleké rajské zemi, ztraceném domově svých předků. Ona pravlast vynikala kulturou, znalostmi a moudrostí svého lidu. Práce byla pro každého a všichni se radovali ze života. Romskou zem chránilo kouzlo bránící okolnímu divokému světu uchvátit její bohatství a sousední národy na její neskutečnou krásu hleděly se závistí. Jakási zvláštní posvátná bázeň jim však bránila v útoku. Teprve když Romové ztratili ochranu, přišli o svůj domov a o vše ostatní. V těžkých časech si pak dodávali sílu a útěchu slovy, která připomínala pradávno dobu, kdy jejich předkové stáli na vrcholu tehdejší společnosti. Když například ještě ostatní národy jedly rukama, předci Romů už používali příbor.

Po tisíciletích útrap a plahočení se nepřátelským světem zapomněli potomci tohoto hrdého lidu na vlast, život, jaký vedli, i na svou dávnou víru v Boha. Zůstalo jim však tušení minulých blažených časů a prastaré legendy, které si při dlouhých zimních večerech dodnes rádi vyprávějí.

Vesnice, kde se před staletími usadili Romové, je obklopena kopci, hlubokými lesy a nádhernými loukami. Je to tak krásný a požehnaný kus země, až se zdá, že zdejší lidé snad ani nemohou být nešťastní. A skutečně, i těžké životní útrapy se zde snášejí jaksi lehčeji. V myslích těch, kteří tu žijí, se odráží kouzlo okolní krajiny.

Z jedné strany kopce se k nevelké vesnici blíží malá říčka, aby se jí nedaleko prvních stavení vyhnula. Její chladivé vody přináší v letních žárech místním obyvatelům osvěžení a dětem radost a zábavu. I řeka je zrcadlem zdejších lidí. V jedné části je divoká, tajemná a krásná, v jiné veselá a hravá. Kraj opouští klidná, až zádumčivá.

Na konci vesnice, v mírném svahu pod lesem, leží romská osada. Malé domky postavené vedle sebe tak, jak to umožňuje okolní příroda, působí dojmem, jako by tu stály odjakživa. Už z dálky je vidět, že se osada od většiny ostatních v kraji odlišuje. Domky nejsou nijak velké, ale pěkně omítnuté a všude je čisto. Po dvorcích pobíhají slepice, ve chlévech se krčí vepřici a z některých zvědavě vykukují i malá kůzlata. Romové zde žijí skromně, ale jak se dá snadno vyzorovat, pokojně a spořádaně. Léta je vede přísný, avšak spravedlivý Béla – muž skromný, moudrý a hrdý, jak se na správného vajdu sluší a patří. Právě díky němu se mají místní obyvatelé tak dobře. Ne snad, že by se jim vyhýbaly problémy či jiné životní peripetie, které jsou běžnou součástí lidského života. Stavějí se k nim však čelem. Jsou pracovití, šikovní a vynalézaví. Nejednou se stalo, že při nedostatku práce v blízkém okolí byli ochotni za prací cestovat i do vzdálenějších měst a vesnic. Proto je také gádžové odjinud rádi zaměstnávají a i místní si svých Romů váží.

Starého Bélu zahřeje u srdce, když si někdo z vesnice nahlas oddechne: „Ještě že my máme tak dobré Romy.“

„Dobrá zkušenost je to, co může pomoci i ostatním,“ odpovídá pak romský vajda.

Život v osadě plyne poklidně. Někteří muži, a i mnohé ženy, kteří pracují u bohatých sedláků ve vesnici a okolí, odchází časně ráno. Na venkově jsou na dřinu i brzké vstávání zvyklí. Tak to chodí od nepaměti. Jiní v osadě jsou zase zručnými řemeslníky a jejich výrobky si lidé rádi kupují. Ať už to jsou věci z proutí, kovářské výrobky, či jiné nezbytné nářadí a potřeby do kuchyně nebo jen pro potěšení hospodyněk a zkrášlení jejich domovů.

V osadě není samozřejmě nouze ani o skvělé muzikanty. Místní kapela pod vedením primáše Rajka je známá po celém kraji. Každý, kdo něco znamená a chce se

ukázat, ví, že se žádné pořádné veselí bez této vyhlášené kapely neobejde. Jejich hudba dokáže roztesknit i rozproudit krev v těle. A to zdejší lidé, Romové i rázní gádžové, milují.

Po práci se Romové za teplých měsíců rádi scházejí uprostřed osady, kde nechybí ohniště s lavicemi z dubového dřeva. Zde si vyprávějí svoje zážitky, hovoří o starostech i radostech a často si při dobré muzice i zazpívají. Občas mezi ně přijdou i někteří lidé z vesnice, aby si poslechli jejich vyprávění a zaposlouchali se do tklivých melodií. Svit noční oblohy přidává těmto sezením jedinečné kouzlo. Poslední u ohně zůstávají mladí, aby si co možná nejvíce vychutnali půvab teplých nocí.

Starý Béla, pětadesátiletý muž s bohatou kšticí prošedivělých vlasů, které mu dodávají důstojnosti, je rád, že má v osadě klid a pořádek. Nemusí se rozčilovat ani řešit zbytečné problémy. Ve svém věku to již dokáže plně ocenit. Stále se však cítí silný a zdravý a velmi si přeje, aby tomu tak bylo i nadále. Se svou ženou Agnesou vychoval dvě dcery. Té starší zemřel před léty manžel. Zůstala sama se třemi malými dětmi, a tak jim Béla pomáhal, jak mohl. Ačkoliv na první pohled vypadá nepřístupně a někdy až přísně, je spíše jemné a citlivé povahy. Když je to však nutné, dokáže být i nečekaně rozhodný. Pokud je zřejmé, že se schyluje k něčemu nedobrému, neváhá záležitost urovnat ještě v zárodku. Ze svých bohatých zkušeností už ví, že malý ohýnek lze celkem snadno uhasit, ale velký požár se hasí těžko. Béla je člověkem na svém místě a Romové v osadě si ho za to nesmírně váží.

Tam, kde se začíná klikatit úzká cestička vystupující po mírném svahu vzhůru od vesnice k osadě, stojí domek. Žije zde Mikita, gádžo, který je častým návštěvníkem večerů v romské kolonii. Rád zajde i za starým Bélou, se kterým si dobře rozumí a považuje ho za dobrého přítele. Je sice o deset let mladší, ale povahově si jsou velmi blízcí. Mnohdy se pouštějí do sáhodlouhých úvah o věcech tajemných a nadpřirozených. Po takovýchto setkáních je pak možné vidět jeho postavu zahalenou do tmavého pláště, jak si to rychlým krokem štráduje z osady do vesnice. Stačí sejít mírný kopec a je u svého domku.

Jednoho chladného předjarního rána, kdy se zima ještě stále nechystala odejít, zabouchal Mikita zrudlý hněvem na dveře vajdova domku. Béla se pomalým krokem přišoural ke dveřím a pomalu, jako člověk, který byl právě vyrušen ze spánku, otevřel dveře. Když poznal v ranním návštěvníkovi svého přítele těžce přemáhajícího zlost, pomyslel si, že určitě ještě spí spánkem spravedlivých a toto chladné ranní probuzení je jenom zlý sen. Proto se nepřítomným pohledem na nečekaného návštěvníka nechápavě zadíval. Mikita měl připravenou plnou nůši výčitek, kterými chtěl Bélu počastovat. Už dlouho ho nic tak nerozčílilo jako mrzutost, která ho přivedla časně ráno před domek starého kamaráda. Béla stojící ve dveřích se zatřásl zimou. Byl jen spoře oděný, jak právě vstal z vyhřáté postele.

„Pojď dál a povídej, co tě ke mně přivádí,“ pozval nenadálého hosta dovnitř ranním chladem už docela probuzený Béla. Mikita vkročil do předsíně, kde ho ovanulo příjemné teplo sálající pootevřenými dveřmi z vedlejší místnosti. Tato chvilka stačila, aby se alespoň trochu uklidnil. Byl tomu rád, protože nechtěl v návalu hněvu říci něco, čeho by potom litoval.

„Byl u mě zloděj!“ spustil hlasem, který dával tušit potlačovaný hněv, „u mě na dvorku!“

Bélovi jeho slova vyrazila dech. Nechápat se díval na Mikitu, který vysvětloval, jak se celá věc udála. Skoro ho však nevnímal. Hlavou se mu honilo mnoho nepříjemných a nesourodých myšlenek, které nedávaly smysl. Když se trochu uklidnil, pozval přítele ke stolu: „Pojď, sedněme si a ty mi ještě jednou pověz, co se vlastně stalo. To víš, jsem ještě rozespálý a než se moje stará hlava probudí, chvíli to trvá.“

Když se posadili, Bělova žena Agnesa přinesla ze spíže rybízové víno, které oběma mužům vždy chutnalo, a dvě sklenice. Pochopila, že se stalo něco zlého, a ačkoli ji to samotnou hodně zajímalo, jen co splnila povinnost dobré hostitelky, vydala se pomalým krokem do vedlejší místnosti. Za ta léta, kdy byla vajdovou ženou, již věděla, co se od ní očekává. Nebylo vhodné, aby se manželka podobných rozhovorů účastnila. Než odešla, zaslechla však cosi o zlodějích z osady a pocítila nutkání projevit svůj hluboký nesouhlas. Pootočila hlavu směrem k sedícím mužům, rozhodnutá snad vůbec poprvé za celou dobu manželství nepsané pravidlo porušit. Všimla si však prosebného pohledu svého muže, který pochopil, k čemu se chystá. Pokorně odešla ze světnice a zavřela za sebou dveře.

Béla se chopil džbánku a nalil do sklenic víno. Už se zase cítil starým zkušeným vajdou. Jeho bystrý mozek pracoval naplno. Vždyť také za dlouhou dobu svého vajdovství prošel nejednou bitvou a řešil ne jeden zapeklitý problém. Pozvedl tedy sklenici a vybídl i svého hosta. Ten se nenechal pobízet. Však už mu také po tom, co Bělovi řekl a cestou pod vousy spílal, pořádně vyschlo v krku. Lahodný mok mu přišel vhod a pozvedl náladu. Položil prázdnou skleničku na stůl a začal vyprávět: „Už večer mi nebylo nějak dobře, tak jsem si šel brzo lehnout. V noci, mohlo být před půlnocí, jsem se probudil. Vstal jsem, abych se napil. Na chvíli jsem se zastavil u okna a díval se, jak krásně svítí měsíc. Najednou jsem si všiml, že na dvorku někdo je. Promnul jsem si oči a naklonil se blíž k oknu. Skutečně tam někdo stál. Potichu jsem okno otevřel, abych si ho pořádně prohlédl. V šeru jsem ho sice nepoznal, ale najisto to byl někdo od vás, protože když jsem vyběhl ven z domu, pelášil rovnou nahoru do osady. Víš, že si tě vážím, a nechci, aby se po vesnici rozkřiklo, že tady máme zloděje. Ukrást sice nic nestihl, ale co se mu nepovedlo dnes, může se podařit jindy a třeba u někoho jiného.“

Starý Béla naslouchal Mikitovu vyprávění velmi pozorně. Skutečnost, že onen muž běžel směrem k nedaleké osadě, dávala Mikitovi právo se domnívat, že zloděj je opravdu místní. Chápal jeho rozhořčení a zároveň mu byl vděčný, že přišel nejdříve za ním a nechtěl kolem celé věci dělat rozruch. Věděl však, že je třeba nepěknou záležitost vyřešit co nejdříve, a to stůj co stůj.

Mikita dokončil svou řeč a chopil se opět plné skleničky, jako by jejím nasládlým obsahem chtěl vše nepříjemné nadobro spláchnout. Mít ve svém okolí škodnou určitě není nic, oč by člověk stál.

Ačkoliv se Béla statečně přemáhal, aby snad svou nerozumnou poznámkou zbytečně nepokazil celkem pokojný rozhovor, přece se mu z hrudě, v níž bilo srdce čestného a poctivého člověka, samovolně drala slova nesouhlasu. Celá jeho mysl mu bránila přijmout myšlenku, že by se někdo z osady odhodlal ke krádeži. Navíc u takového člověka, jakým byl Mikita, kterého si Romové vážili pro jeho dobrosrdečnou a přátelskou povahu. V osadě nežil nikdo, kdo by mu chtěl uškodit. Mladé z osady Béla dobře znal. Viděl je vyrůstat a někteří z nich byli dokonce jeho kmotřenci. Za všechny by se bez váhání zaručil. Byl si jistý, že i když někdy mívají hlavy plné bláznivín, nic zlého by neprovedli. A všichni chápali, jak důležitá je pro chod osady dobrá pověst.

Za celá léta se nikdy nic podobného nestalo. Kdyby se po vesnici rozkřiklo o nezvané noční návštěvě u Mikitů, bylo by po reputaci. Jaké by to mělo pro zdejší Romy následky, si raději ani nedomýšlet. Ztratit dobrou pověst je daleko snazší, než ji získat. To platilo a platí pořád.

„Podívej se,“ začal Béla, když pochopil, že přítel již skončil. „Mohu ti slíbit, že udělám v této věci vše, co budu moci. Kdyby se ti však nějaká ta slípka přece jen ztratila, přijd' si klidně vybrat z mých. Jen tě prosím, aby sis to prozatím nechal pro sebe. Nechci toho člověka vyplašit, kdyby se mu znovu zachtělo vydat se na lup.“

„To ti mohu slíbit,“ prikyvoval už uklidněný Mikita zvedaje se od stolu. „Musím jít, mám moc práce. Okolo domu je pořád co dělat. Však to nakonec dobře znáš.“

Béla ho nezdržoval, hodil na sebe krátký tmavý kabátek a vyprovodil hosta k vratům. Když se vrátil do světnice, opřel si hlavu do dlaní a znovu přemýšlel.

„Kdo to jen mohl být?“ Větu však zřejmě pronesl hlasitěji, než chtěl, protože Agnesa, která právě přikládala polínka do kamen, mu bezděčně odpověděla. „Kdo ví, jestli dobře viděl. Vždyť byla tma. Nevěřím, že by někdo od nás šel krást právě k Mikitovi.“ Žena celý rozhovor mužů neslyšela, ale i tak dobře pochopila, oč jde. Teď když byli spolu sami, směle vyjádřila svůj názor.

„Určitě viděl dost,“ odpověděl Béla. „Mikita by jen tak nikoho neobvinil.“

„Ale nikdo z našich by k Mikitovi krást nešel,“ stála si na svém žena, na níž i přes její pokročilý věk bylo znát, že v čase svého mládí musela být velmi půvabná. Husté havraní vlasy prosvětlené stříbrem měla vyčesané do vysokého drdolu. Její snědá tvář ozdobená vráskami na čele a hlubokýma nazelenalýma očima prozrazovala, že to neměla v životě vždy snadné. V jejím pohledu však byla stále odhodlanost rvát se se vším, co život přináší. A že romský život na to zlé nikdy nebyl skoupý.

Na ženina slova Béla neodpověděl. Zabořil hlavu do dlaní a ze všech sil se snažil zůstat klidný a přemýšlet. Musel zjistit, kdo to byl a jak na něj vyžrát. Nebylo by rozumné se mladých ptát přímo. Pokud nočním návštěvníkem byl někdo z nich, stejně by se zapřel.

„Nakonec, kdo ví, co vlastně má za lubem,“ přemýšlel Béla.

Jestli se rozhodl krást, zkusí to znovu. Dobře věděl, že v takovém případě by bylo nejlepší přistihnout ho přímo při činu. Starý muž si jen přál, aby to bylo co nejdříve.

Zbytek dne byl Béla celý nesvůj. Netrpělivě čekal, až se setmí. Byl si sice celkem jistý, že onen muž nebude riskovat a své noční tažení odloží, ale plán stát v noci na stráži před Mikitovým domkem a hlídat, odložit nechtěl. Věděl, že by stejně neusnul.

Když se setmělo, vyrazil k vesnici. Jen nedaleko Mikitova domku, blízko plotu ve směru k osadě, rostlo bujné roští. Tam si našel úkryt. Přivalil si kámen, který ležel poblíž, aby mu posloužil jako sedátko. Spokojený se posadil a čekal. Tady ho vidět nebude. On však uvidí jak na Mikitův plot, tak na cestu vedoucí z osady. Kdyby odtud někdo přicházel, musel by projít kolem něj. Stačilo už jen čekat. A starý Béla zabalený do teplého kabátce, s kloboukem na hlavě a holí v ruce, čekal a čekal.

Hodiny na kostelní věži už odbyly čtvrtou hodinu ranní. Bélu zvuk vytrhl z nepříjemného uvažování. Protáhl si staré ztuhlé kosti a otřásl se zimou. K ránu se hodně ochladilo. Zvedl se ze svého místa a měl se k odchodu.

„Teď už nikdo nepřijde,“ přesvědčoval sám sebe.

Těšil se do vyhráté postele. Doma na něj čekala rozmrzelá Agnesa, která se o něj celou noc bála a vyčítala si, že ho od hlídání nedokázala odradit. Béla se ji snažil uchlácholit, což se mu moc nedařilo. Postupně se ale přece jen trochu uklidnila. Byla hlavně ráda, že má muže doma. Nalila mu horký čaj, aby se zahřál. Béla z něho usrkl a pak už odkráčel do ložnice a ulehl, aby dohnal spánek. Když se vzbudil, z postele se mu ještě nechtělo. Jak si uvědomil, co ho dnes v noci opět čeká, zachumlal se celý do teplé peřiny. Chtěl si polenošit co možná nejdéle. Vůně připravovaného oběda mu ale připomněla, jak velký má hlad. Urychleně proto vstal, aby něco dobrého pojedl.

„Agnesa je skvělá kuchařka,“ pomyslel si a pousmál se.

Den uběhl rychleji, než by si Béla přál. Setmělo se a jemu nezbyvalo nic jiného než opět vyrazit do tmavé a studené noci. Přemýšlel, jak by bylo dobré, kdyby už dnes tuto zapeklitou hádanku nadobro vyřešil. Avšak čím déle trčel ve křoví a drkotal zuby, tím mu bylo jasnější, že to tak snadné nebude. Za celou dobu varty ho vyrušil pouze jeden vesnický ochmelka a milenecký pár. Ti ovšem na nějakou zlodějinu ne-

měli ani pomyslení. Když se ráno zvedl k odchodu, byl mrzutý, ale zároveň rád, že se žádný zloděj neobjevil. Možná bude mít Agnesa nakonec pravdu, když od začátku tvrdí, že to nemůže být nikdo z naší osady, utěšoval se. Zřejmě to byl nějaký cizí pobuda, který se tady už nikdy neukáže.

Toho rána Béla spal velmi tvrdě a vzbudil se až kolem jedné hodiny odpoledne. Když si Agnesa všimla, že už je vzhůru, začala hned prostírat. Než usedl za stůl, bylo vše připraveno. Vděčně se na svou manželku podíval a s velkou chutí se pustil do jídla.

„Moc dobré!“ upřímně pochválil svou ženu. Když potěšená Agnesa viděla, že je v dobré náladě, pokusila se ho od dalšího hlídání odradit. Odešla do komůrky, nalila do malého džbánu víno a postavila ho na stůl před svého muže. Když jí Béla podal svou skleničku, aby mu nalila, usmála se. Napil se a čekal. Tušil, že má Agnesa něco na srdci. Ta také brzy nato spustila.

„Sám jsi přece určitě ani nevěřil, že by někdo z našich mladých chtěl něco Mikitovi ukrást. Vždyť je všechny dobře znáš už od narození a víš, že to jsou slušní chlapci. Nic takového by neudělali. Určitě to byl jeden z mnoha tuláků, kteří naší vesnicí prochází. To bys také mohl hlídat do soudného dne.“

„Kéž bys měla pravdu,“ přál si Béla.

„Ono v tom mém úkrytu není zrovna pohodlné sezení. Ještě teď mě z toho bolí záda.“

„Uvidíš, že už se žádný zloděj neukáže,“ přesvědčovala muže vytrvale Agnesa.

A tak Béla pomalu začínal věřit, že noční hlídání u Mikity už nebude zapotřebí. Jeho vnitřní hlas ho sice dál vybízel k obezřetnosti, ale přesto v něm vyhrálo přesvědčení, které od samého začátku sdílel spolu s manželkou. Když se večer díval oknem do zachmuřené studené jarní noci, byl rád, že zůstal doma. Přiložil do kamen a zavřel dvířka. Zhasl lampu a vlezl si do měkké postele.

Z ranního snění vytrhlo Bélu silné zabušení na okno. Píchlo ho u srdce a neblahé tušení ještě vzrostlo, když zaslechl zvuky přicházející z chodby. Vstal a vsunul nohy do teplých pantoflí.

Za dveřmi uslyšel Mikitův hlas. Tušil, že jeho návštěva nemůže znamenat nic dobrého. Když otevřel dveře do kuchyně, starý přítel už seděl za stolem a o čemsi si s Agnesou vyprávěli. Vypadal spokojeně, ale Bélovi bylo jasné, že dobrá nálada a chuť si zavtipkovat, je to poslední, co ho sem tak časně přivedlo.

„Takhle bych se jednou chtěl mít – vyspávat si až do bílého dne,“ řekl místo pozdravu Mikita usrkávající kávu. Béla se přinutil k úsměvu a přisedl ke stolu. Bylo jasné, že Mikita má na srdci něco důležitého a jen díky dlouholetému přátelství mezi oběma muži se drží naoko v klidu. Agnesa už dříve zpravila Mikitu o tom, že Béla v noci hlídá jeho stavení. To dokázal ocenit a jen si potvrdil, co si o zdejším vajdovi myslel už dávno – že je to rovný chlap. Však se také hned Béla, jen co si sedl, bez okolků zeptal.

„Znovu byl u tebe, že?“

„Včera jsem ho přistihl na dvorku,“ přiznal Mikita podrážděně.

„To si jistě tedy jdeš pro slepice?“ nadhodil zdrcený Béla.

„Ne! Ne! Ukrást nic nestihl. Díky Bohu jsem ho včas vyrušil. Utíkal do osady a já ho zase pořádně neviděl. Je mrštný jako lasička. Než jsem stačil vyběhnout, byl pryč. Ale až ho chytím, roztrhnu ho jako hada!“

„Správně!“ přitakal Béla.

„Nic jiného si ani nezaslouží. Dvě noci jsem kvůli němu nespal a včera jsem zůstal doma. Věřil jsem, že se už neobjeví. Jak vidím, mýlil jsem se! Ode dneška si na něj dám větší pozor, a pokud ještě jednou vkročí na tvůj dvorek, můžeš věřit, že to bude naposledy.“

Béla se při těchto slovech díval Mikitovi přímo do očí, tak jak to dělal vždy, když dával někomu své slovo. Každý, kdo ho znal, věděl, že slib dodrží. Nešlo však jen

o jeho čest, ale o dobro celé osady. Pokud chtěl její těžce vydobytou pověst udržet, musel zloděje chytit a překazit mu další pochybné noční výpravy.

Béla si oblékl kabátec a vyrazil na ranní obhlídku osady. Mnohokrát takto trávil nedělní dopoledne. Navštívil několik přátel, pozeptal se na jejich zdraví, práci či s nimi jen tak poklábosil. Vždy si našel čas postupně obejít všechny rodiny a dával si záležet, aby nikoho nevynechal. Lidé tento jeho přístup velmi oceňovali. Vždy se snažil, aby své sousedy povzbudil a dodal jim sílu. Věděl, že to ve svém nelehkém životním údělu nutně potřebují.

Dnes to ale bylo trochu jiné. Sám byl rozmrzelý a nutně v sobě potřeboval sebrat všechnu sílu, aby uklidnil svou rozjitřenou mysl. Chtěl zjistit, zda snad o nočních návštěvách u Mikity přece jen někdo neví. Osamělý muž potulující se po osadě v pozdních nočních hodinách mohl opravdu upoutat pozornost nějakého nespavce. Pomalu procházel mezi domky, a když někoho potkal, prohodil s ním pár slov, poptal se po novinkách a neopomněl se zeptat, zda je v osadě vše, jak má být. Zašel i za některými staršími lidmi, o nichž věděl, že toho v noci moc nenaspí. Zdálo se však, že onen muž svými nočními výlety nevzbudil žádnou pozornost.

Pečlivě sledoval dění, jestli snad neobjeví něco, co by pomohlo v jeho pátrání. Nic však nenasvědčovalo tomu, že by někdo o záhadném zloději věděl. Bylo to nedělní dopoledne jako každé jiné. Ženy chystaly oběd, děti s vřískotem pobíhaly kolem. Muži uvelebeni na židlích před svými domky pokuřovali balené cigarety a těšili se, že po dobrém obědě zajdou na kus řeči. Když se Béla vracel domů, nevěděl o nic víc než dřív a to znamenalo jediné – musí znovu na hlídku.

Každý večer odcházel Béla za tmy do svého studeného úkrytu vedle Mikitova domku a stále se nic nedělo. Agnesa jeho noční výlety snášela velmi těžce, ale mlčela. Věděla, že dokud Béla záležitost nevyřeší, nebude mít klid. Po týdnu hlídkování se ustaraná žena rozhodla zajít za Mikitou. Možná si od svého přítele nakonec dá říct. Mikitovi nebylo zrovna nejlépe. Nastydl a bolely ho snad všechny kosti. Agnese však slíbil, že k večeru určitě za Bélou zajde a pokusí se mu jeho počínání rozmluvit.

„To by mě musel Bůh potrestat, kdyby onemocněl kvůli slípkám,“ dodal, když ji doprovázel ven.

K večeru se Mikita skutečně objevil ve dveřích vайдova stavení pokašlávaje do tmavé vlněné šály a v teplém kabátu. Agnesa mu hned uvařila velký hrnek čaje.

„Moc se nezdržím. Není mi dobře a těším se už do postele. Přijde mi, že je dnes venku hrozná zima,“ řekl omluvně a nasál horkou vůni bylin.

„To je tím, že jsi nastydlý,“ poznamenala Agnesa.

„Ale máš pravdu, že se teď k večeru docela ochladilo.“

„Hlavně abych vás ještě nenakazil,“ strachoval se Mikita.

Na Bélovi, který se přišoural z ložnice, však bylo také znát, že není zrovna v dobrém stavu. Byl nevyspalý a viditelně hodně unavený. I on pokašlával, a i když celý den polehával, necítil se dobře. Přestože si Béla nepostěžoval, Mikita nepochyboval, že jeho přítel je na tom stejně špatně jako on. Mikitovo naléhání, aby ukončil své nerozumné počínání, Béla přecházel mlčky. Chápal starost manželky i přítele, ale byl pevně rozhodnutý v hlídání pokračovat. Začínal totiž tušit, že za nočním dobrodružstvím bude něco jiného, než zlodějina. Zatím tomu sice nerozuměl, ale cosi mu říkalo, že se záležitost brzy vyjasní. Potřeboval se jen obrnit trpělivostí a čekat. Nedal si proto říct a kolem desáté opět vyrazil. Nasoukán do teplého oblečení věřil, že tuto noc zvládne bez následků. Podcenil však vrtošivost jarního počasí. Začalo pršet a vítr zesílil. Obloha rychle změnila barvu a pokryly ji hrozivě vypadající těžké mraky. Schylovalo se k pořádné bouři. Bylo jasné, že chatrný úkryt bude proti moc-

nému živlu naprosto nedostačující. Jak mohl nejrychleji, pospíchal domů. Nedaleko jeho domku už blesk stíhal blesk a ohlušovalo ho dunění hromů. Nebeské propusti se otevřely. Než doběhl ke dveřím, byl mokrý na kůži, ale rád, že je doma. Agnesa zalomila rukama a rychle pomáhala muži se svlékáním promoklého oblečení.

„Stálo ti to za to?“ ptala se vyčítavě, aniž čekala odpověď.

Bélovi nebylo do řeči. Když se osušil a převlékl, usedl na lavici ke kamnům. Stále sotva popadal dech. Agnesa prohrábla žhavé uhlíky a přiložila polínka, která se rychle vzněla.

„Jdi si už raději lehnout, potřebuješ se pořádně vyspat.“

Béla nijak neprotestoval a pomalu se odšoural do ložnice. U postele však pocítil slabost, podlomila se mu kolena a zapotácel se. Kdyby se nechytíl čela postele, určitě by se na nohou neudržel. Agnesa si toho všimla a pořádně ji to vylekalo. Béla byl vždy silný, málokdy nemocný. Nikdy se o něho nemusela bát. Teď si snad poprvé připustila myšlenku, kterou stále zatracovala, že už jsou oba staří. Pomohla mu do postele. Nechal se uložit a přikrýt. Kdyby nebylo v místnosti šero, viděl by, že má Agnesa v očích slzy.

V osadě se těžko něco utají. I když se Béla jen pořádně nastydl, od chvíle, kdy se o jeho nemoci dozvěděl první člověk, neuplynula ani hodinka, a už celá osada věděla, že vajda leží na smrtelné posteli. Od té doby si Romové u Bély podávali dveře. Přicházeli jednotlivě i ve skupinách. Každý se na vlastní oči chtěl přesvědčit, jak na tom nemocný opravdu je. Jeden přinesl zaručenou radu, druhý bylinky, které měl zrovna doma. Chtěli pomoci a být se svým blízkým v jeho těžkých chvílích. Tak tomu u nich bylo odjakživa. Spolu se radovali i plakali, spolu i žili a umírali. A když byl, jak se mnozí domnívali, ohrožen život váženého vajdy, platilo toto pravidlo dvojnásob. Důkazem byla i jedna nevídaná návštěva u jeho lůžka. Stará, snad stoletá, vetchá stařena, jež po mnoho let ven už skoro nevycházela, také opustila svůj příbytek, aby nemocného Bélu navštívila. Ukazovalo to, jaké váženosti se tento muž v osadě těší. Když se babka Charvátová pomalu belhala mezi domky, všichni ji uctivě zdravili. V osadě měla výsadní postavení. Léčila nemocné, pomáhala u porodů v kolonii a mnohokrát i ve vesnici. Zнала každou bylinku a věděla na co ji použít. Uměla také dobře poradit v jakékoliv záležitosti týkající se lidského bytí i života v osadě a byla přitom vždy laskavá a přátelská. Není proto divu, že byla váženou osobou také ona. Zvláště mladá děvčata si ji nesmírně předcházela. Ze všeho nejlépe totiž uměla spojit láskou chlapce s dívkou. Proto jí tak ochotně pomáhaly, když sestupovala po cestičce k Bélovu domku. Jen malé děti se před ní schovávaly za máminy široké sukně.

Když konečně dorazila do svého cíle, bylo už uvnitř plno. Všichni byli zvědaví, co babka udělá a jaký ortel nad nemocným vynese. Vytvořili proto uličku až k posteli nemocného, aby mohla projít. Zkoumavým pohledem se dívala na ležícího muže přikrytého po krk peřinou. Její malá očka jako by skutečně dokázala proniknout tělem skrz na skrz a poznat, co člověka trápí. Několikrát zamyšleně přikývla, což všechny přítomné, kteří z ní nespouštěli oči, ještě více rozesmutilo v domnění, že souhlasí s diagnózou odsuzující nemocného k smrti. Babka však z tmavé zástěry, na níž měla našitou velkou kapsu, vytáhla váček s bylinkami. Nato hlasem, který nestrpí odmluvy, nařídila vedle stojící Agnese: „Tyhle bylinky spař a dávej mu několikrát denně pít.“ Pak se pomalu otočila a na odchodu k užaslému romskému obecenstvu pronesla s naprostou jistotou: „Co koukáte? Jděte klidně domů, váš Béla bude zase zdravý.“

Lidé se opět rozestoupili, aby nestáli odcházející stařeně v cestě. Poté se všichni poslušně rozešli do svých domovů. Toho dne se za nemocným přítelem přišel podívat i Mikita.

„Jak to s ním vypadá?“ zeptal se provinile, „slyšel jsem, že je to s ním zlé,“ pokračoval. „Pár dní si určitě poleží,“ odpověděla Agnesa. „Hrozně nastydl.“

„Já jsem mu domlouval, aby toho hlídání nechal, ale je tvrdohlavý jako mezek. Ani jsem se mu o tom zloději neměl zmiňovat. Můžu se na něj podívat?“

Když Agnesa přikývla, nakoukl do ložnice. Uviděl, že Béla spí a opět dveře zavřel.

„Nebudu ho rušit. Přijdu, až se trochu zotaví. Teď potřebuje klid a spát.“

Vrátil se za tři dny, když za ním Béla poslal Agnesu se vzkazem, že s ním potřebuje nutně mluvit. Béla totiž usilovně přemýšlel a chtěl, aby mu Mikita potvrdil jeho domněnku. Mikita se však neměl ke slovu. Rozhodl se totiž napříště o nočních návštěvách raději pomlčet. „Kdo ví, co jsem vůbec viděl. Byla tma a už se mi taky kazí zrak. Času neporučíš, stárneme!“ vytácel se Mikita, jak nejlíp dovedl. Béla se ale nemínil vzdát. Potřeboval znát pravdu.

„Byl u tebe během těch několika dní, kdy jsem byl nemocný, nebo ne?“

Mikitovi nebylo příjemné příteli lhát, ale zároveň si nepřál, aby se opět vrátil ke svému ponocování. Věděl, že by ho od toho nedokázal odradit. „Nic se mi neztratilo, toho se vůbec nemusíš obávat,“ snažil se vyhnout přímé odpovědi. Pochopil ale, že nakonec bude muset s pravdou ven. Nechtěl se však vzdát jen tak.

„Slib mi, že už takovou bláhovost, jakou je hlídání po nocích, neuděláš. Jinak ti nic neřeknu.“

Béla mu to bez zaváhání slíbil, což Mikitu překvapilo. Pochopil ale, že jeho nemocný přítel na něco přišel a chce si to ověřit. Proto začal s vyprávěním.

„Víš přece, že mi také několik dní nebylo dobře, a tak jsem na nějakého zloděje neměl ani pomyslení. Nemohu proto říct, jestli u nás v tu dobu byl, nebo ne. Včera jsem ale spát nešel. Posadil jsem se u pootevřeného okna a čekal. Asi za hodinu jsem zaslechl nějaký šramot. Na dvoře někdo byl. Snažil jsem se zůstat klidný a potichu. Chtěl jsem vědět, kdo to je. Musím říct, že ten člověk není jen hbitý a rychlý běžec, ale určitě má i dobrý sluch. Jak jsem jen víc pootevřel okno a chtěl se vyklonit, byl pryč,“ vypověděl s mávnutím ruky. „A nevzal nic!“ dodal. „Buď je tak mizerný zloděj, nebo už opravdu nevím, co si o tom myslet. Je to záhada,“ kroutil hlavou Mikita.

Béla si oddechl. S podivným a záhadným jednáním se už nějak dokáže vypořádat. Však už také měl svůj plán.

Když Béla osaměl, pohroužil se do myšlenek. Bylo jasné, že neznámý mladík nepřichází krást. Ale co tedy u Mikity hledá? „V tom bude nějaká čertovina,“ pomyslel si. Zaujalo ho, že mladík přicházel jen tehdy, když Béla nehlídal. Přitom o jeho nočním vysedávání ve skryši věděla jen Agnesa a Mikita. Měl tedy proti sobě zřejmě zdatného soupeře. Věděl však, že stačí odhalit důvod mladíkova počínání a případ bude mít jasnější obrysy. Bylo zřejmé, že noční výlety jsou pro mladého muže velmi důležité. Jeho podivné chování však nedávalo žádný smysl. Myšlenku, jestli nemá záhadný návštěvník něco proti Mikitovi, Béla ihned zavrhl. Mikita byl mezi lidmi oblíbený a vážený.

Že by tedy někdo měl něco proti mně? Kdo a proč? Pátral v paměti, jestli se snad někoho, třeba nechtěně, nějak nedotkl. Nic takového si ale neuvědomoval. Stejně tak odmítal myšlenku, že by se někdo snažil poukázat na to, že už na své vajdovství nestačí. Bylo obecně známo, že za svého nástupce určil čestného a moudrého muže, primáše Rajka. Stále se ale nemohl zbavit pocitu, že má ve své osadě škodnou.

„Ten mladík je najisto odsud. Cizího člověka potulujícího se po osadě, by si byl jistě někdo všiml a přespolní by se sotva vracel na stejné místo kdoví odkud. Ten člověk je z osady! Je mladý, hbitý, velmi opatrný a má něco za lubem. I když mu musí být jasné, že o něm víme, přesto se do dvora opakovaně vrací. Buď si je sám sebou tak jistý, nebo k tomu má setsakramentský důvod,“ běželo mu hlavou.

Béla promýšlel plán, jak na filutu vyžrát. Agnesa obstarávala své každodenní domácí povinnosti, ale po očku stále ustaraného muže sledovala. Sedával za stolem

a pokuřoval dýmku s voňavým tabákem. Občas při tom zavrtěla hlavou, jako by se závěry svého muže nesouhlasila, ačkoliv ani nehlesl. Nakonec to už ženě nedalo.

„Přece nebudeš věřit, že ten mladík je zloděj. Mikitovi by dávno nezbyla jediná slípka!“ Béla pokýval hlavou a vybídl Agnesu, aby si přisedla.

„Mám plán, jak ho chytit. Když mi s tím pomůžeš, možná už dneska budeme vědět, kdo to je a co ho k Mikitům tak táhne.“

Béla vysvětlil pozorně naslouchající ženě své úmysly i důvody, které ho k tomu vedou. Ještě toho dne Agnesa navštívila několik žen, o kterých si byla jistá, že udržet žhavou novinku delší dobu v tajnosti je pro ně naprosto nemožné. Mezi řečí samozřejmě padla otázka na Bélovo zdraví. Agnesa se smutkem tvrdila, že se mu přitížilo, a proto se raději ani nezdrží, aby nebyl doma sám. Zanedlouho o nemocném věděl každý. Lidé opět začali přicházet, chvíli poseděli a pozeptali se, jak se mu daří.

„Musí se z toho hlavně vyležet a bude zase jako rybička,“ uklidňovala sousedy.

Z posmutnělých výrazů ve tvářích bylo jasné, že všichni uvěřili, že vajda si ještě několik dní poleží. Béla mohl být spokojený. Teď už jen stačilo vydržet v posteli do večera a počkat, až věžní hodiny odbijí desátou. Spokojeně se zavrtěl v peřinách, zhluboka se nadechl, promnul si teplými dlaněmi unavené oči a po krátké chvilce tvrdě usnul. Probudil ho až manželčin dotek na pravém rameni. Pochopil, že je čas, a vstal. Potichu se oblékl a pokradmu vyšel do tmavé noci. Byl si skoro jistý, že mladík dnes v noci zapomene na ostražitost. A měl pravdu.

Ve svém úkrytu nepobyl déle než hodinu, když zleva zaslechl jakýsi šramot. Okamžitě zbystril. Kdosi přicházel od osady. Přikrčil se, jako by ho onen příchozí ve tmě mohl zahlédnout. Za malou chvíli už slyšel kroky i vzrušený dech zcela zřetelně. Vzápětí zahlédl tmavou, vyšší štíhlou postavu, jak jen několik metrů od něj zahýbá k Mikitovu stavení. Béla správně čekal, že půjde zadem, protože z této strany byly jen louky a pole. Odtud mohl nepozorovaně vniknout do dvora. Když mladík míjel Bělův úkryt, starý muž ztuhl. Kdyby kolem něj prošel duch mrtvého člověka, nebyl by tak překvapený.

Muž zatím došel k plotu. Zde se na chvíli zastavil, opatrně se rozhlédl a poté se lehoučce přehoupl přes nízký plot jako někdo, kdo už to má mnohokrát vyzkoušené a potichoučku přistoupil k zadnímu oknu. Béla se mezitím trochu vzpamatoval a vyšel z úkrytu. Už nechtěl nikoho plašit. Jen se ještě jednou podíval přes plot směrem k otevíranému oknu, v němž plápolala svíčka. V jejím světle zahlédl tvář mladé Julky, Mikitovy jediné dcery. Béla pocítil, jak mu ze srdce spadl obrovský kámen, který ho po několik předešlých dní tolik tížil. Už se nemusel bát a vůbec ne stydět. Onen mladý muž chtěl skutečně něco příteli Mikitovi ukrást, ale to, po čem tolik toužil, nebylo nic, za co by se kdokoliv musel stydět. Julka podala mladíkovi štíhlou ruku a on ji něžně hladil a líbal. Co si ti dva šeptali, Béla neslyšel a ani ho to už nijak zvlášť nezajímalo. Však o čem si tak mohou dva zamilovaní povídat...

Druhý den odpoledne se starý Béla se svým vnukem Dežkou vypravili svátečně oblečení ven. Vše kolem vonělo probouzející se přírodou. Lidé postávali venku, děti si hrály a dováděly a mladí přemýšleli, co podniknout. Všichni dychtivě nastavovali tváře slunečním paprskům.

Dva zamyšlení muži scházející po mírném svahu do vesnice však tuto až sváteční pohodu příliš nevnímali. Mířili ke gádžovi Mikitovi, omluvit se a vysvětlit noční návštěvy v jeho stavení.

Když se včera v noci Béla vrátil domů, nemohl dlouho usnout. Uvažoval jak má v této situaci zareagovat. Na jednu stranu byl rád, že v kolonii nemají zloděje ani nikoho, kdo by snad chtěl rozvracet dosavadní pokojné vztahy. Musel ale přijmout obavy své manželky, která se o zamilované dvojici dozvěděla jako první hned po

jeho příchodu. Rozvážná žena při této zprávě zalomila rukama, čímž přesně vyjádřila nejen překvapení, ale i obavy. Skoro se tak zdálo, že je tato zpráva horší než ta, že by měli mezi sebou zloděje. Ne snad že by se čas od času dva mladí lidé z vesnice a osady do sebe nezakoukali. Většinou však zůstalo jen u obdivných pohledů, letmých doteků nebo jemných narážek, které více slibovaly, než skutečně přinesly. Pokud však přece jen zašli dále, pak toho býval svědkem pouze měsíc, mlčenlivý patron zamilovaných.

Když k sobě Béla ráno svého vnuka Dežka zavolal, vlastně ani pořádně nevěděl, jak se k této záležitosti postavit. Vždyť nakonec bylo zcela zjevné, že upřímnou láskou jsou zasaženi oba mladí lidé. Nebyl si však jistý pokračováním. Jedno ale věděl: tajné noční návštěvy musí skončit.

Když Béla začal s výčitkami, že ho tak dlouho nechal hlídat po nocích Mikitovo stavení a nadělal tím všem jen starosti, Dežko stál před svým dědou se svěřenou hlavou a mlčel. Styděl se, že se už dávno nezachoval jako dospělý muž. Jak rád by se už před časem přiznal k lásce, kterou k Julce choval. Nemohl však. Ne kvůli sobě, ale kvůli ní. Dobře věděl, že jim Julčini rodiče přát nebudou. Nechtěl, aby kvůli němu smutnila. Těšili se proto z každé, byť jen krátké chvílky, kdy byli spolu. Jejich láska hořela silným plamenem. A vůbec si nepřáli, aby jim do jejich vroucího vztahu někdo mluvil, či ho dokonce zakazoval. Z přemítání ho vytrhla až Bélova otázka.

„Tos nemohl něco říct?“

Dežko jen pokrčil rameny. Béla však mlčel a čekal na odpověď.

„Včera jsem tam byl naposledy,“ začal smutně. Hlas se mu třásl. Dědy si moc vážil. Vždyť Béla s Agnesou si ho k sobě vzali, když matka ovdověla. Žil s nimi pod jednou střechou a nikdy neměl nedostatek. Měli ho rádi a on je. Nikdy mezi sebou neměli žádné rozepře. Proto pro něj nebylo lehké hovořit o něčem, co najisto mohlo rodině přivodit problémy.

„Řekl jsem Julce, že to tak dál dělat nemůžeme,“ pokračoval smutně Dežko. „Pochopila to a slíbili jsme si, že najdeme jiný způsob, jak se scházet. Víím, že za ten plot jsem chodit neměl.“

Dežko se odmlčel, jako by to, co ze sebe ztěžka vysoukal, mělo dědovi jako odpověď stačit. Béla se už dál nevyptával. Starý muž začal hovořit cosi o pochopení, ale i o závažnosti takového vztahu.

Mladík však jeho slova nevnímal. V jeho mysli se znovu začal odvíjet příběh dvou dětí, romského chlapce a gádžovského děvčete. Svět pro ně tehdy byl jedním hřištěm, kde si mohli hrát, štěbetat a být spolu dlouhé hodiny. Když jim přibývaly roky a začínali zjišťovat, že se jejich dětské přátelství mění v lásku, uvědomili si, že své tajemství musí před okolím skrývat. Nebylo to vždy snadné. Kdokoliv si mohl všimnout jejich očí, když se setkaly. Okamžitě by pochopil. Nebo rukou, které se často jakoby nechtěně o sebe něžně otřely.

Vzpomněl si na chvíli, kdy bezstarostné dětství skončilo a on začal pracovat u sedláka v sousední vesnici. To se často neviděli i celé dny. Ať ale dělal, co dělal, vždy myslel jen na svou Julku. Život se mu tak zdál snesitelnější. Když bylo na statku hodně práce, vracíval se domů po setmění. Když procházel kolem Mikitova domu, vždy zašel k oknu, kde spávala Julka. Byl neskutečně šťastný, když ji alespoň na malou chvílku v okně zahlédl. Skočil do dvora a přiblížit se k oknu své milované, by si v té době ještě nedovolil. To přišlo až později, když si o svých citech řekli. Jako děti si směle povídali o čemkoliv, ale jak dospívali, začali se jeden druhého ostýchat. Bylo však jen otázkou času, kdy v sobě najdou dostatek odvahy, aby si své city navzájem projevili.

Na ten den Dežko nikdy nezapomene. Stalo se to jednoho jarního podvečera, před několika málo lety. Vracel se z práce. Kráčel se svěřenou hlavou, plný smutku, pro-

tože už několik dní Julku vůbec nezahlédl. Nevěděl, co se děje, proč se neukáže. Ani si proto nevšiml, že na kraji vesnice stojí o strom opřená dívka. Večerní větřík si pohrával s jejími bohatými kaštanovými vlasy. Byla ve věku, kdy se děvče rychle mění v nádherný voňavý květ. Měla na sobě tmavou sukýnku zakrývající kolena, světle modrou halenku, která ladila s jejíma krásnýma očima, a krátký pletený svetřík. Když byl jen pár kroků od vesnice, zvedl hlavu, aby se podíval směrem, kde bydlelo jeho milované děvče. Vtom v dívce opírající se o mohutný strom rozpoznal Julku. Při tom pohledu se mu zatajil dech. Nejraději by ji vzal do náruče, vášnivě přitiskl k sobě a už nikdy nepustil. Namísto toho se jen zeptal: „Co tu děláš?“

„Jen tak si tu stojím. Je hezky a já jsem nebyla venku už celou věčnost,“ rozverně odpověděla Julka.

Opřel se o strom vedle ní a pomalu se k ní otočil. Byla tak krásná! Nedokázal skrýt svůj údiv nad jejím svěžím půvabem. Cítil, jak se propadá do jejích očí a poznal, jak snadno by mohl zapomenout na všechno zlé, co mu tak často svazovalo ruce i jazyk. Pak však rázem zastavil svoje roztěkané myšlenky.

„Jsem rád, že tě vidím,“ řekl tichým hlasem.

„Opravdu? Že ses takovou dobu neukázal?“

„Na statku je teď moc práce a já se vracívám skoro za tmy. Ještě pár dní a budu zase chodit domů dřív.“

„To se ti ani nestýskalo?“

„To víš, že stýskalo, a jak! Co jsem ale mohl dělat?“

„Kdybys něco řekl, třeba bych na tebe počkala,“ řekla Julka ostýchavě.

„Opravdu?!“ vyhrkl překvapeně. „Ty bys na mne čekala skoro do noci?“

Pak se zarazil a sklonil hlavu. Oba se zastyděli, že tak směle vyjádřili, co cítí. Stáli pak mlčky. Už nebylo nutné říkat nic. Když se jejich oči setkaly, opět je stydlivě sklopili. Něco je však k sobě stále táhlo. Přitiskli se k sobě. Nejraději by tak zůstali na věky a zapomněli na svět, který jim jejich štěstí nepřál.

První se z krásného opojení probral Dežko. „Měli bychom už jít, určitě se o tebe vaši strachují. Nechci, abys kvůli mně měla nějaké nepříjemnosti. Slib mi ale, že zítra zase přijdeš,“ zaprosil.

„Přijdu určitě.“

Od tohoto dne se scházivali, jak jen to šlo. Někdy jen krátce, ale i to stačilo.

Zasněného mladíka probral hlas starého Bély.

„V jakém světě to žijeme, že lidé, kteří se mají rádi, se chovají jako zloději, aby se mohli cházet?“ Po chvíli přerušil nastalé ticho rozhodným hlasem: „Dnes navštívíme Mikitovy!“

A tak teď mladík se svým dědou nepřicházeli k neromskému příteli jen vysvětlovat, ale zároveň požádat o ruku jeho dcery Julky. Když míjeli skrýš, kde Béla strávil několik nocí, oba sevřelo na prsou. Tušili, co je asi čeká. Když se ale Béla pro něco rozhodl, už se to nedalo vzít zpět. Dežko se cítil, jako by měl zanedlouho předstoupit před hrozivého soudce, který ho odsoudí, a on ztratí to, co mu je nejdražší, Julku. Obával se všeho, co by se jim mohlo postavit do cesty. Trápilo ho také, že ani neměl čas s Julkou promluvit a připravit ji na jejich návštěvu. Dědovo rozhodnutí bylo rychlé, přímé a nezvratné.

Když dorazili k vrátkům, Dežkovi se podlamovala kolena. Bélu však nemohlo nic zadržet. Bez rozpaků hmátl po klíce a prudce otevřel. Vrátka vydala pískavý zvuk. Dežko si uvědomil, že už není cesty zpět. „Muselo k tomu dojít...“ opakoval si sám pro sebe.

„Už jdu!“ zaslechli hlas Julčiny matky, která je přišla přivítat.

Nečekaný příchod mužů ji nijak nepřekvapil. Byla ráda, když k nim vajda zašel a vytrhl je od nikdy nekončící práce okolo domu a hospodářství.

„Máte doma muže?“ zeptal se Béla. „Tady s Dežkem vám totiž chceme něco povědět a na něco se zeptat,“ pronesl vážně.

Dežko se zaraženě díval do země. Pochopila, že je k nim dnes nepřivedla jen touha sejít se se starými přáteli, ale cosi vážnějšího. Začala tušit, že to má co dělat s nočními návštěvami jejich stavení. Usmála se a pozvala je dál. Mikita uveleбенý na pohovce ve světnici vstal, otevřel dveře a i on zval muže dovnitř.

„Jen pojď dál, marode, a posaď se ke stolu,“ pozdravil Bélu a vzal ho kolem ramen. Pak vybídl i Dežka.

„Přines víno, ženo! Ať Bélovi vyženeme tu nemoc z těla.“

Otočil se ke své manželce a na muže spiklenecky mrkl.

„Rád se napiju a ty určitě také, až ti řekneme, co nás sem přivádí.“

„Sice nevím, o co jde, ale dám si rád. Od rána mám nějakou žízeň a víš, že mi samotnému nechutná.“

Položil na stůl tři skleničky a nalil víno ze džbánku, který mu žena podala.

„Tak povídej,“ vybídl Bélu.

„Jsem zvědavý, jaké novinky mi nesete. Nenechte se pobízet!“

Zvedl sklenici a s chutí se napil.

Oba muži si však jen zlehka usrkli, aby hostitele nenechali pít samotného. Béla začal s vysvětlováním. „Víš,“ začal rozvážně, „ono to s tím zlodějem bylo trochu jinak. Sám jsi přece říkal, že se vám ani nic neztratilo.“

„To je pravda,“ přisvědčil Mikita.

„Ten zloděj ti nechtěl nic ukrást. A přesto by si rád z tvého domu něco vzal.“

„Ty už tedy víš, kdo mi to lezl do dvora?“ přerušil ho netrpělivě Mikita netušíc, kam svým vysvětlováním Béla míří. Nechápal rozdíl mezi tím, že zloděj nechce krást, ale něco si vzít. Možná jindy by se této myšlence společně zasmáli, ale teď pochopil, že to, co se mu Béla snaží říct, je pro oba návštěvníky velmi nepříjemné. Dobře si u obou všiml určité dávky neklidu a změny v jejich chování. Béla jako by ztratil svou jiskru a přímočarost a Dežko snad ani nezvedl oči od stolu. Bylo znát, že se v nitrech obou odehrává těžký boj. Však až to Béla ze sebe konečně vysype, popláčáme se po ramenou, napijeme se dobrého vína a bude zase dobře. Vždyť se nakonec nic tak hrozného nestalo. A těch pár probdělých nocí? Těch bylo a ještě bude! pomyslel si a lehce se pousmál na své hosty, aby jim dodal odvahy.

Dežko si pohrával se sklenicí a snažil se zůstat aspoň trochu klidný, ale vůbec se mu to nedařilo. Nejraději by se propadl sto sáhů pod zem, jen aby nemusel být při tom, až se Julky rodiče dozví pravdu. Zatajil se mu dech, když jeho děda prohlásil: „Vím, kdo to byl. Právě proto jsme sem přišli, aby se vše vysvětlilo a dalo do pořádku. Agnesa měla pravdu, když od začátku tvrdila, že by nikdo z osady k tobě krást nešel. Víš přece sám, jak si tě všichni váží. Na druhou stranu se ale tomu mladíkovi ani nedivím, že ti lezl do dvora, když ve svém domě ukrýváš takový poklad. Zkrátka, náš Dežko a vaše Julka se mají už dlouho rádi, a tak za ní chodíval k jejímu oknu.“

A bylo to venku! Mikita zbledl, protože to, co slyšel, mu vyrazilo dech. Julčina matka o krok couvla v obavě z výbuchu Mikitova hněvu. To máme z toho, že jsme holce dovolili přátelit se s tím klukem, prolétlo jí myslí. Však já jí to vytluču z hlavy! Nejraději by to udělala hned, ale mateřský instinkt ji nabádal, aby v tuto chvíli dceru před velikým hněvem otce chránila. Proto raději mlčela, připravená uchlácholit manžela, kdyby to bylo nutné.

V místnosti bylo cítit obrovské napětí. Mikita se konečně zhluboka nadechl, jako by se chystal k dlouhému slovnímu útoku, kterým oba muže rozdrtí. Jeho pohled přitom zavádil o manželčin ustaraný obličej, který prosil, aby onu zničující lavinu alespoň trochu přibrzdil. Zřejmě to pomohlo, protože se místo toho jen přiškrceným hlasem zeptal: „Prosím tě, řekni mi to ještě jednou, protože nevím, jestli jsem tě správně pochopil.“

„Není na tom nic nepochopitelného. Když se mají dva lidé rádi, tak se scházejí. Tak jak jsme to dělali my, když jsme byli mladí,“ odpověděl Béla klidným hlasem.

„Dobře, dobře, ale to přece...“

Mikita rozčilením nedopověděl, v čem spočívá onen nepřekonatelný rozdíl mezi milostnými schůzkami v době jeho mladosti a schůzkami Dežka a Julky. Místo dokončení myšlenky poručil ženě, aby ji přivedla. Julka byla ve svém pokoji naproti přes chodbu. Seděla na posteli a přišívala utržený knoflík u své oblíbené blůzky. Před malou chvilkou však stála u pootevřených dveří a snažila se zachytit alespoň nějaké slovíčko z rozhovoru, který se vedle odehrával. Pochopila jen to, že důvodem dnešní nečekané návštěvy Dežka a jeho dědy je právě ona. I přes všechnu tíseň, která se domem vznášela, se radovala, že se Dežko odvážil přijít požádat rodiče o její ruku. Přestože dobře věděl, že budou proti. O tom, že by si o ni Dežko přišel říct, nikdy nemluvili. Naopak vždy měl kvůli ní starost, aby se o jejich vztahu nikdo nedozvěděl a ona se nedostala do řečí. Přemáhal se, aby ji před lidmi láskyplně neobjal. Vzdát se však jeden druhého nechtěli. Často si povídali o tom, jak by spolu byli šťastní. Mluvili o společném životě, ale hluboko uvnitř cítili, jak bude těžké sny naplnit.

Když zaslechla svoje jméno, usedla k práci, aby nebyla přistižena, jak zvědavě poslouchá.

„Nešťastnice, co jsi to udělala?“ zalomila matka rukama, když vešla do Julčina pokoje. „Vstávej a pojď k otci! A ne abys ještě odmlouvala a dráždila ho. Tohle se nemělo stát!“

Když Julka vešla do místnosti, muži sedící za stolem se k ní otočili. Její příchod přerušil trapné ticho a dusnou atmosféru. Bélovi se při pohledu na mladé děvče sevřelo hrdlo. Chopil se proto své sklenice s vínem a naráz vypil celý obsah. Julku dobře znal. Věděl, že je to laskavé a hodné děvče. Ale teď když vešla, viděl, jak je půvabná. A i když Dežko byl chlapec, za kterým se otočilo nejedno děvče, uvědomil si, jakou odvahu v sobě našel, když se on jako Rom rozhodl se svým vnukem přijít žádat o ruku takové dívky. I Dežko upřel oči na Julku. V jejím pohledu viděl odhodlání bojovat za jejich lásku. To mu dodalo odvahy.

„Co mi povíš k tomu, že k sobě v noci pouštíš chlapa?“ vyrazil ze sebe náhle Mikita s těžko přemáhaným hněvem.

„Nikoho jsem k sobě nikdy nevpustila,“ ohradila se uraženě Julka.

„Ne? A co to tedy bylo, když jsem tady mladého tolikrát načapal na dvoře? Co mlčíš?“ hněval se otec, když se dcera neměla hned k odpovědi.

„Vždyť ti říká, že k sobě nikoho nepustila,“ snažila se muže upokojit Julčina matka.

„Ty se jí nezastávej!“ osopil se na ni. „Nevidíš, co vyvedla? To je za naše dobro a všechno, co jsme pro ni udělali.“ Po chvíli pokračoval. „A ty,“ podíval se na Julku, „teď běž do svého pokoje! Ať už tě nevidím! Však si s tebou o tom ještě popovídám.“

Julka svésila hlavu, udělala dva kroky ke dveřím, ale tam se zastavila. Mikita si jí už dál nevsímal, protože se do rozhovoru vložil starý Béla.

„Takže ty jsi proti tomu, aby byli mladí spolu?“ zeptal se ho přímo.

Ten si chvíli skládal v mysli odpověď. „Podívej se. Víš, že si tě vážím. A ani proti tvému vnukovi nic nemám. Víím, že je to slušný a pracovitý chlapec. Ale copak jsi někdy slyšel, že by si vzal naši dívku Cikán? Já na nějaké řeči nedám, ale něco takového nemůžu připustit! Můžeš se na mě hněvat, ale tohle opravdu nejde!“

„Když nepřipustíš, tak nepřipustíš. Jen by mě zajímalo, co na to řeknou naši mladí, kterých se to týká především.“

Béla se podíval nejdříve na Julku a poté na Dežka, který si stále nervózně pohrával se skleničkou. Byl rád, že se dosud nemusel do rozhovoru zapojovat. Báł se, aby o Julku nepřišel. Zároveň ale cítil, že nastala chvíle, kdy za ně musí začít bojovat. Shodil proto ze sebe všechnen strach a ostýchavost a chlapsky promluvil. „Mám Julku rád, a když mě ona bude chtít, tak se jí nikdy nevzdám a vezmu si ji i bez vašeho svolení!“

Když říkal tato slova, zvedl oči a postupně přelétl pohledem všechny přítomné. Když se jeho zrak zastavil u očí rozzechvělé Julky, celá se rozzářila a tak mile se na něho usmála, že znovu ztratil řeč a odmlčel se. Jeho slova na chvíli přítomné vyvedla z míry. Starý Béla se ale na svého vnuka hrdě podíval. Byl rád, že řekl přímo, co si myslí. Sám nikdy nebyl jiný.

„No a co ty, děvče?“ otočil se k Julce Béla. „Teď je to na tobě.“

Julka stála s mírně skloněnou hlavou. Cítila, že jí všichni visí na rtech. Proč se mě na to ptají? pomyslela si. Vždyť bych už dávno odešla, kdybych ho neměla ráda. Když to ale chtějí slyšet, tak jim to řeknu, ať mě otec potom třeba zabije.

Dežkovo vyznání jí dodalo odvahy. Už nebylo co skrývat, proto tiše, ale důrazně, pronesla: „Mám Dežka ráda a ani já se ho nevzdám!“

„Slyšíš ji?“ otočil se ke své ženě Mikita. „To je proto, že jsme ji nedrželi zkrátka. Od nynějška se nehneš z domu! Jdi do svého pokoje, dokud se ještě ovládám!“

Bylo znát, že překonává hněv jen s velkým sebezapřením. Matka proto vzala dceru a vedla ji ven z místnosti. Když ucítila, že se vzpírá, přísně jí očima ukázala ke dveřím tak, aby si toho nikdo nevšiml. V tom pohledu byla i prosba, aby svého otce už více nedráždila. Dobře věděla, že muž přemáhá zlost jen kvůli starému Bélovi a kvůli tomu, že hosta ve svém domě považoval za osobu skoro posvátnou. Julka se matčině pohledu podvolila a se slzami v očích s ní odešla.

Starý Béla se zvedl od stolu. „Tak my půjdeme! Sice jsme nepořídili, ale i to se stává. Však on to čas už nějak spraví.“

Mikita vstal také a hosty vyprovázel ke dveřím. Cítil v sobě sice hněv, ale i smutek. Svým způsobem litoval oba muže, ke kterým se tak nepěkně zachoval. Věděl, že pokud by to nebyli Romové, nenašel by jediný důvod, pro který by je mohl odmítnout. Že by ale dal Romovi svou jedinou dceru, to si nedokázal vůbec představit. Byl přesvědčený, že udělal správně, když Dežkovi odmítl Julku dát. Přesto cítil, že by jim měl něco říci, vysvětlit, či dokonce se za své chování omluvit. Řekl proto: „Nehněvejte se na mě, musíte mne pochopit.“

„My to chápeme, nemusíš se omlouvat. Jsme Romové a hrdě sneseme i tvoje odmítnutí,“ odpověděl mu Béla se vztyčenou hlavou.

Cestou zpět šli oba mlčky. Julku jim sice nedali, ale neměli se za co stydět. Doma Agnesa dobře poznala, jak pořídili. Postavila na stůl mísu s haluškami a dva talíře. Dřevěnou naběračkou jim nandala a přinesla lžice. Muži však neměli na jídlo ani pomyslení. Vzali si jen pár soust, a tak Agnesa opět ze stolu sklidila. Venku se začalo stmívat. Dežko si přesedl na lavičku ke kamnům. Agnesa si našla nějakou práci, protože viděla, že se mužům zatím spát nechce. Pak někdo zaklepal na okno. Žena si otřela ruce a šla se podívat, kdo to je. To už se ale klepání ozvalo u dveří. Opatrně otevřela. Venku stála Julka. V ruce měla uzlík, v očích slzy. S posmutnělým úsměvem poprosila: „Můžu jít dál? Já už se domů nevrátím.“

Agnesa ji něžně objala a pozvala dovnitř: „Pojď děvče a buď tu jako doma.“

Začínalo léto a nastávaly dlouhé teplé dny. Místní Romové teď pobývali venku co možná nejdéle. Muži se dál starali o obživu, ženy o domácnost a děti. Občas ale i vypomáhaly u místních gádžů, aby svou troškou přispěly k obohacení jídelničku své rodiny. V létě se vařilo venku v dřevěných přístavcích, které nasedaly přímo na skromná stavení. Byla tu malá kamna, lavice, stůl a police na nádobí. Když se muži v odpoledních hodinách vraceli z práce, usedali k prostřenému stolu. V jídle nebyli vybíraví, ale pokrm musel být připraven s velkou péčí, což se považovalo za projev úcty a lásky.

Po dobrém jídle se ti, kteří měli děti, s nimi rádi pomazlili. Pak už bylo vidět, jak se muži pomalu trousí po osadě, navštěvují své sousedy a hlučně si povídají. Platilo to za jakési prokazování úcty a někdy nahrazovalo i pozdrav. Nakonec se vždy usadili kolem ohně, kde na ně už čekal sedmnáctiletý Jožko. V dětství býval často nemocný. Po obrně na jednu nohu kulhal a chladné sychravé počasí každým rokem zhoršovalo jeho zdraví. Jelikož musel po celé měsíce pobývat ve vyhřátých místnostech, oblíbil si různá setkání, kde se povídalo, hrálo a bývalo veselo. V zimě to byly hlavně večery u starého Dynky, vyhlášeného vypravěče. V létě pak podvečery uprostřed osady, které se často protáhly do pozdních nočních hodin.

Jožko byl chlapec mírný a laskavý, proto ho lidé v osadě měli rádi. Styděl se ale před svými vrstevníky, kterým kvůli svému onemocnění a kulhavosti nemohl stačit. Když byli mladí na louce za osadou a byl odsud slyšet veselý smích nebo zpěv, táhlo ho to mezi ně, ale nedokázal přemoci svůj ostych. Když už se k tomu přece jen odhodlal, sedával raději opodál. Zpočátku se ho snažili k sobě přilákat, on ale vždy odešel a nějakou dobu se neukázal. Pochopili, že bude nejlépe, když ho nechají být. Postupem času se stal i trochu zádumčivým. Přesto ale věřili, že se jednou osmělí a sám mezi ně přijde.

Jožkovou zálibou a výsadním právem bylo starat se o oheň během večerních posezení. Scházeli se zde ti nejlepší vypravěči a on hlta každé jejich slovo. V takových chvílích zapomínal na všechna svoje trápení. Měl ještě tři starší bratry: Dživa, Suma a Kaleho. Oproti němu však byli zdraví, statní a plní síly. Nepřáli si, aby jejich nejmladší bratr cokoliv dělal nebo se namáhal. Vše dokázali obstarat sami. Měli ho rádi, litovali ho. On si však nedal říci. Neměl sice tolik síly a při větší námaze se zadýchal a musel si odpočinout, ale snažil se pomáhat, jak mohl. Když nebyla práce doma, chodíval do nedalekých lesů. Na malém trakaři vozil dřevo, které tam posbíral. Dokázal ho nashromáždit tolik, že stačilo na dobu od jara do podzimu. Jen před zimou, když bylo potřeba připravit větší zásobu, se starali bratři a nařezané dřevo si nechali přivézt koňským povozem.

V létě se Jožko někdy zdržel v lese, když rostly houby a lesní plody. Znal tam každý kout. Miloval jeho vůni a šelest listů. Přemýšlel při tom o světě, v němž nebyly nemoci ani bolest a který byl plný tajuplných záhad a krásných míst, která si přál objevovat.

Velmi rád také navštěvoval svoji tetu Marii, kterou všichni znali jako Keru. Dávat lidem druhá jména je u Romů prastarým zvykem. Pochází z dob, kdy se věřilo, že se v den narození člověka kolem něj potulují temné síly, které bylo třeba zmást tím, že každý dostal druhé jméno. Důvodem bývalo i to, že další jméno dobře vystihovalo povahové vlastnosti nebo jeho vzhled či se vázalo k nějaké události s ním spojené. Na pravý důvod dávání druhých jmen už samozřejmě Romové zapomněli, ale tento zvyk se dodržoval stále.

I Kera byla ráda, když ji synovec navštívil. Měla ráda společnost a její manžel byl doma málo. Pracoval v malém pivovaru, v patnáct kilometrů vzdáleném městečku. Práci mu nabídl místní gádžo Maroš. Dobře se znali a rozuměli si už od školních let. Po ukončení obecné školy odešel Maroš do města, kde se vyučil pivovarnickému řemeslu. Když se pak v pivovaru uvolnilo místo pomocníka, vzpomněl si na bývalého spolužáka a byl rád, že nemusel jezdit do práce na malém voze taženém koněm sám. V pivovaru spávali přes týden v malé místnosti, sami si vařili a v pátek se vraceli k rodinám.

Kera by muže měla nejraději doma, ale dobře věděla, že tak pěkné peníze, jaké si manžel vydělá v pivovaru, by nikde jinde neměl. Děkovala za to Bohu. Starala se o domácnost, zahrádku, slepice i nenasytné prasátko ve chlévě. Měli tři děti, dva chlapce a nejstarší, šestnáctiletou dceru Žurku. Měla tedy dost práce a čas jí rychle ubíhal, že mnohdy ani nezbyl na zábavu. Vítala proto, když k nim Jožko zašel a při-

nesl nejnovější zprávy z osady. Jako každá žena i ona byla zvědavá a on jí rád o všem vyprávěl. Své tetě důvěřoval a jí jediné se dokázal svěřovat se svými starostmi. Teta si to dobře uvědomovala a moc se snažila, aby ho třeba jen neuváženou poznámkou nezranila.

Jožko však měl ještě jeden důvod, proč ke své tetě rád chodíval. Byla to její dcera. To, co platilo o tetě, ale vůbec nesesedlo na Žurku. To děvče bylo jako oheň. Nejveselejší a nejživější z celé osady a snad i širého kraje. Mnozí byli dokonce skálopevně přesvědčeni, že jiné jí podobné ani nemůže existovat. Často a ráda se smála. V její přítomnosti jako kdyby každá bolest zmizela v nenávratnu. A když začala zpívat, všichni poslouchali. V každém kroku, pohybu, v každém šibalském mrknutí oka se projevovala její živelnost, radost ze života a neskonalejší dívčí půvab. Málokdo dokázal odolat hloubce jejích zelených očí. Také ne jeden mladík z vesnice se po ní otáčel. Co by každý z nich dal, aby se takové děvče smálo a zpívalo jen pro něj! Žurka ale zatím na jejich vášnivé pohledy nic nedala. I teď, když i jen doma uklízela, byla v každém jejím pohybu radost ze života. Koště z hustého proutí se v jejích štíhlých rukou měnilo ve švarného mládence a skvělého tanečníka. Pokaždé když protancovala kolem Jožky sedícího poblíž kamen, kde rád odpočíval, vždy něco vtipného pronesla a hned se tomu s náramnou chutí zasmála. Matka, i když byla na dceru pyšná, ji za to kárala.

„To se musíš pořád jen smát? Ještě si někdo bude myslet, že se směješ jemu.“

„Určitě je to tak, jak říkáš, maminečko moje,“ odpovídalo děvče a znovu se rozesmálo.

Na Žurku se ale doopravdy nikdo zlobit nemohl. Byla totiž tak bezelstná a kouzelná, že přinášela lidem jen radost. V očích všech chlapců z osady byla nedotknutelnou kráskou, květinou, o kterou musí pečovat a hlídat ji, aby neztratila svou barvu a vůni. I Jožko, který se lidem a především mladým vyhýbal, měl svou sestřenicí rád. Někdy se přistihl, že se jejím vtípkům směje i dlouho poté, co osaměl. Jestliže její matka dokázala, aby jí otevřel své nitro, Žurka snadno uměla na jeho zasmušilé tváři vykouzlit úsměv.

„A co je nového v osadě?“ zeptala se teta, aby nasměrovala hovor správným směrem.

„Největší novinkou je Dežko a Julka. Všichni si vyprávějí jen o nich,“ nadnesl Jožko.

„Jsem hrozně zvědavá, jak jim to spolu půjde,“ vydechla Žurka. „Hlavně jak si Julka bude zvykat na život v osadě.“

„Je vidět, že se mají hodně rádi,“ přidal se Jožko.

„To jo, ale cožpak někdy nějaký gádžo žil v osadě?“

„A víte, že už v naší osadě jeden gádžo žil?“ vzpomněla si Kera. „To vy jste ještě nebyli na světě. Je to nějakých dvacet let zpátky, když basista Berty přivedl do osady gádžovského mládence. Seznámil se s ním ve vesnici. Nepohodl se s otcem, a tak utekl z domova. Když Berty zjistil, že nemá kde přespat, vzal ho domů. Nakonec u něj bydlel několik týdnů. Byla s ním docela legrace. Hlavně když ho děti učily po svém naší řeči. Lidé se mohli potřhat smíchy, když s vážnou tváří odříkával slova, která měla jiný význam, než si myslel. Jednoho dne si ale pro něho přišel otec a odvedl ho domů. Co s ním potom bylo, nevím. Ale možná, že něco ví Berty, protože chodí hrát s kapelou po celém kraji. Možná se ještě někdy setkali.“

„No uvidíme!“ obrátila Žurka opět pozornost k nejdůležitější události v osadě. „Julka si zaslouží obdiv, že se dokázala postavit rodičům a vlastně i všem gádžům a odešla za tím, koho miluje.“

„Julka je určitě hodné děvče,“ přitakala matka.

„A hodí se k sobě náramně,“ podotkla Žurka. „Vlastně už odmala bývali spolu. Mohlo nás napadnout, že to tak skončí. Stejně by mě zajímalo, jak se tvářili její rodiče, když k nim Béla s Dežkou přišli tak nečekaně na námluvy.“

„Určitě byli hodně překvapení a radost z toho neměli,“ byla přesvědčená matka.

„Ale teď už s tím nic nenadělají. A když se tak milují, budou určitě šťastní,“ pro-
rokovala vesele Žurka. „Však já si zjistím všechno, co a jak se odehrálo. Je načase,
abych svému kmotříčkovi, starému Bělovi, připomněla, kdo je jeho nejmilejší kmot-
řenkou,“ zavýskla a mrštně se zatočila dokola.

„Jen ještě musíš douklidit a skočit do vesnice koupit mouku a mléko. Něco dobrého
upeču,“ připomněla dceři její dnešní povinnosti matka.

Jožko se chvílemi díval na svou rozdováděnou sestřenku skotačící s koštětem po
světlici a zároveň se vykláněl z otevřeného okna tak, aby viděl ven na oblohu. Dnes
mu zvlášť záleželo na tom, aby se počasí nepokazilo. Moc si přál, aby hezké počasí
vydrželo a večer se lidé mohli sejít u ohně. Kvůli tomu také vstal hodně brzo, zašel
do nejbližšího lesa a přivezl plný vozík suchého dřeva. Mohlo se tak u ohně sedět
dlouho do noci. Začínal být ale neklidný, protože se zdálo, že se blíží bouřka.

„Co myslíš, sejdou se dnes večer lidé u ohně?“ zeptala se pozorná Žurka, když po-
chopila, proč pořád neklidně sleduje oblohu.

„Určitě! Tedy pokud počasí vydrží a nezačne pršet. Naše kapela bude hrát na svatbě
v Nešíně, a tak si dneska muzikanti chtějí vyzkoušet nějaké nové písničky.“

„Budou hrát u ohně? To zas bude veselo!“ zaradovala se Žurka a zasmála se přitom
krásným zvonivým hlasem.

Jožko měl pravdu. Černé mraky se rozprostřely nad okolní krajinou, ale krátká
bouře spojená s prudkými dešti se vesnici a osadě vyhnula. Vyčasil se, a dokonce
se na osadu usmálo i zlatavé slunce, jako by i ono zatoužilo se před spaním potěšit
krásnou romskou muzikou. Romové se pomalu začali scházet uprostřed osady, kde
je už očekával Jožko u připraveného ohniště. Povídali si o tom, co přinesl dnešní
den. Několik žen si opodál povídalo asi něco velmi důvěrného, protože tiskly hlavy
k sobě a mluvily tak, aby jejich hovor nikdo nezaslechl. Jožko netrpělivě vyčkával, až
se sejde větší počet lidí, aby mohl zapálit oheň.

Po krátké chvíli se objevili první dva muzikanti. Pod paží si nesli nástroje.

„Basista tu ještě není?“ zeptal se jeden z nich.

„Jestli je vůbec doma,“ odpověděl starší muž sedící u ohniště.

„Určitě je,“ zamíchal se do hovoru Dynka, nejlepší vyprávěč v širokém okolí.

„Viděl jsem ho asi tak před hodinou, jak se vrací z vesnice.“

„Měli bychom pro něho poslat, třeba zapomněl,“ řekl trochu omluvně druhý muž,
primáš kapely. Rajko, čtyřicetiletý muzikant tělem i duší, byl totiž dost přísný. Trval
na tom, aby na zkoušky chodili všichni členové včas a většinou se zkoušelo tak dlou-
ho, dokud nebyly skladby téměř dokonalé. Díky tomu však byla kapela bezesporu
nejlepší v kraji. A to znamenalo pro muzikanty práci a obživu.

Dynka, jemuž bylo už hodně přes šedesát let, měl jako jeden z mužů vyhrazené
místo u ohně, k sobě zavolal chlapce hrajícího si opodál a požádal ho, aby doběhl za
basistou Imrou. „Ať si vezme basu, že už tu na něj čekají.“

Chlapec přikývl a odběhl směrem k Imrovu domku. V tu chvíli se z druhé strany
objevil další spěchající muzikant, nejmladší člen kapely, Panko. Jen co dorazil, hned
se primášovi omlouval.

„Opravdu jsem dřív nemohl.“

„To nevádí,“ uklidnil ho Rajko. „Čekáme na Imra. Zatím si naladíme nástroje a mů-
žeme se trochu rozehrát.“

Rajko a Panko se chopili svých houslí a Berty kytary. Zvuk laděných hudebních
nástrojů přilákal další Romy. I ti, kteří stáli v povzdálí, přišli k ohni, který už krásně
plápolal. Zazněly hlasy vybízející muzikanty, aby na nic nečekali a začali bez svého
basisty. Rajko proto zvedl housle a přešel smyčcem po strunách. Panko i Berty se
s chutí přidali. Osadou se rozezněla příjemně tesklivá melodie.

Během druhé písničky dorazil Imro. Na nic nečekaje postavil na zem majestátní basu a začal hrát. Mezi domky se ozval zvučný Žurčin hlas, ke kterému se postupně přidalo několik dalších.

Už se dávno setmělo. Světlo plamínek ozařovalo tváře lidí kolem ohně. Ty nesly stopy jejich výjimečného a později i těžkého údělu. Vše dobré i zlé se nesmazatelně vrylo do jejich tváří a odráželo se i v jejich hudbě a písních. Děti už dávno spaly v postelích a ti nejmenší usínali v náručí svých matek. Ještě dlouho do noci se osadou nesly tklivé melodie Bohem políbených muzikantů a zpěváků. Nejvíce ale osadou zněl zvonivý hlas Žurky.

Romové to neměli lehké v žádné době. Na své živobytí si ale nestěžovali. Byli zvyklí, že se s nimi život nemazlí. Jen ve zvláště těžkých dobách mohl někdo zaslechnout nářek matek, které nemohly nasytit své hladové děti. Pokud byla v kraji nouze, Romům se nemohla vyhnout. Jak už to ale bývá, v takových časech k sobě mají lidé blíž. Spojuje je společná bída a strádání. Proto pamětníci na takovou dobu poměrně rádi vzpomínají. V lepších časech pak mnoho záleželo na nich samotných. Na jejich schopnostech, píli a poctivosti. Někde se proto měli lépe, jinde hůře. Nezřídka se stalo, že si svou reputaci Romové zkazili sami, často hloupým a nerozumných jednáním. Mnohem častěji to ale bylo z pouhého nedorozumění. Řada gádžů vnímala své romské sousedy jen jako nutné zlo. Takový přístup pak samozřejmě nepokrytě vyzdvihoval to nedobré, co život nutně také přináší. Je nesporné, že tam, kde chybí tolerance, se daří všelijaké nedobrotě, lžím a neporozumění.

Jedním takovým nepochopením ze strany gádžů bylo, že nedělali rozdíl mezi usedlými Romy a těmi, kteří kolem jen projížděli. Pro tyto cizí kočovné Romy nebylo zatěžko vzít si nějakou tu slípku či na louce zatoulanou husičku. Neuvažovali nad tím, co způsobí a jak uškodí domácím Romům. Jeden den byli tady a další zase jinde. Jen Bůh ví, proč se tihle lidé nikde neusadili. Co je zvedalo z místa, aby se plahočili dál bez konečného cíle. Aby hladověli, mrzli a mokli ve svých vozech, které tak málo chránily před rozmary počasí, či v chatrných skrýších, v nichž nacházeli úkryt. Nebo když je místní lidé honili jako divokou zvěř. Byla to opravdu jen nechuť tvrdě pracovat, jak to mnozí s jistotou a rádi tvrdili? Nebo to bylo pro onen pocit svobody a volnosti, který takový způsob života přinášel? A bylo tomu tak opravdu?

Na sklonku svého dlouhého života na cestách si nejeden starý Rom posteskl: „Mou modravou oblohou byla jen plachta mého vozu. Mým domovem kousek místa v něm a mým životem jen cesta přede mnou.“

Ať už to bylo jakkoliv, tento život skrýval i nesmírná utrpení. Příkladem může být i příběh jednoho starého, větrem ošlehaného Roma, který už dlouhá léta odkudsi pravidelně přijížděl na voze taženém vyhublým koníkem k malé rokli asi dva kilometry od vesnice. Strž ležela za ohybem potoka nedaleko soutoku s říčkou přitékající z vesnice. Rostlo zde bujné křoví a stromy v letních měsících skýtaly cestujícím ochranu před horkými slunečními paprsky. Právě tady se starý Rom každý rok na jaře na několik dnů utábořil, aby se poté znovu ztratil za obzorem. Většinu času sedával nad roklí a díval se směrem, kde stál dřevěný kříž, stářím již hodně seschlý a poněkud nakloněný ke straně.

Všichni z okolí znali smutný příběh tohoto muže. Zhruba před třiceti lety, tehdy ještě jako mladý muž se svou manželkou a dospívajícím synkem, projížděl krajem. Zima se tehdy protáhla a byla krutější než jindy. Pamětníci dokonce tvrdí, že ani před tím, ba ani potom takovou nezažili. Proto se velmi divili, proč se tato rodina vydala na cestu, když všichni ostatní kočovní Romové rozumně zůstávali v tábořích, kde každoročně přečkávali zimní období. Podle některých je do této mrazivé plískanice vyhnal zlý hospodář, u něhož zimovali. Vyhnal je v den, kdy jim vypršela dohoda. Nic nepomohly prosby, nářky a sliby manželů. Hospodář byl neoblomný.

Přicházelo jaro a on potřeboval uvolnit místo v chatrném přístavku, v němž byli ubytováni. Jak to tenkrát doopravdy bylo, se už dnes sotva dozvíme, ale smutný příběh, jehož němým svědkem byl starý Rom každoročně se vracející na místo dávné tragédie, neustále koloval mezi lidmi a připomínal jim krutosti a zlomyslnou osudovost romského života.

Ti, kterým se ho zželelo, mu přinášeli jídlo, obnošené oblečení a někdy i láhev domácího vína s trochou tabáku. Stařec jim za to jen nezúčastněně pokynul hlavou na znamení díků a opět se ponořil do svých myšlenek. Vzpomínal na svou ženu a jediného syna. Dva lidi, které miloval nadevše na světě. Už nikdy se neoženil a nezaložil novou rodinu. Žil v minulosti a plahočil se světem sám se svým trápením, čekaje na milosrdnou smrt, která by ho této tíhy zbavila.

Stále dokola myslel na den, kdy se svou ženou a synem vyrazili na cestu, i když bylo zřejmé, že zima ještě nějakou dobu potrvá. Prodírali se několik dní zasněženými cestami ve svém chatrném voze zabaleni do všeho oblečení a dek, které měli. Nebylo to nic platné. V noci se zvedal silný vítr a mráz se jim dostával až do morku kostí. Litoval, že vytáhli do takového počasí. Věděl však, že jinou možnost neměli. Chtěli věřit, že se nakonec ve zdraví dostanou ke svým příbuzným. Cesta, kterou by v lepším počasí snadno zvládli za dva dny, se v tomto čase proměnila v nekonečné putování. Silné sněžení cestu zakrylo a ta se stala pro jejich vůz tažený hubenou kobyolkou neprůjezdnou. Zůstali stát nedaleko vesnice, kde v kopci pod lesem ležela romská osada. Doufali, že najdou pomoc, teplé jídlo a především možnost se ohřát.

Muž se po dlouhém váhání nakonec rozhodl vydat se do vesnice pěšky pro pomoc sám. Jeho kobyłka už nebyla schopná udělat ani krok. Bezmocně ryčela a vydechovala teplé obláčky páry. Matka se synem na tom byli ještě hůř. Celou cestu pomáhali s vozem, když sjížděl z cesty nebo zapadl do závějí. Byli vyčerpaní a úplně promrzlí. Ke všemu se začínalo stmívat. Museli zastavit a zalézt do vozu. Zachumlali se do všeho, čím se dalo přikrýt, a čekali na zázrak. Muž vyrazil do studené noci a boříc se do hlubokého sněhu, který vytrvale padal z večerní oblohy, se pomalu prodíral zavátou cestou k vesnici. Byl to nejtěžší úsek, jaký kdy ve svém životě překonal. Z obrysů kostelní věže zaslechl hlas zvonu odbíjejícího desátou hodinu noční. Byl u konce svých sil. Hlas zvonu mu však vlil do žil trochu síly i naděje na záchranu rodiny, kterou už pomalu ztrácel. Když dorazil k prvním stavením, zabušil na mohutná vrata. Zaslechl štěkot. Bušil do vrat, co mu síly stačily.

Ospalý a nerudný sedlák, zarostlý až hrůza, oblečený do starého kabátu s ušankou stáhnutou až k očím, láteřil na nezvaného hosta, který ho v tento nekřesťanský čas tahal z teplé postele. Když pochopil, že příchozí je Rom, mávnul znechuceně rukou a vlastně se ani pořádně nedozvěděl, co po něm chtěl.

„Blázen! Opravdový blázen!“ pomyslel si a zprudka vrata přibouchl.

Ani jinde se muži nedařilo lépe. Nikomu se nechtělo uprostřed noci a v takovém nečase vydat se na cestu zavátou sněhem a k tomu ještě kvůli nějakým hloupým Cikánům, kteří se tak nerozvážně rozhodli vyrazit na cesty.

Nakonec se vyčerpaný a na pokraji zoufalství dostal do romské osady. To už ale zvon ohlašoval půlnoc. Tentokrát mu však zněl jako umíráček. Sevřelo se mu hrdlo a z očí mu vytryskly slzy. Romové okamžitě pochopili závažnost situace. Soucítili s naříkajícím mužem, ale sami mu pomoci nedokázali. Byli potřeba silné koně a bytelné sáně. Ty měla rodina žijící v prvním domku na kraji vesnice. Několik statných chlapů odběhlo, aby se nachystali na cestu. Za chvíli se vrátili teple oblečení a s lopatami v rukou. Čekali už jen na mladého vajdu, který před chvilkou zašel do koliby za nešťastným Romem, který se už jen stěží držel na nohou. Trval však na tom, že se s výpravou za svojí rodinou vrátí.

Když vstoupil vajda do místnosti, muž schoulený na lavici u kamen hned odložil hrnek a vstal. Zavrával však a dosedl zpět na své místo. Se slzami v očích se zmohl jen na dvě slova: „Já musím!“

Mladý vajda se proto obrátil na postaršího muže, který se ho ujal a zeptal se: „Máte doma sáně?“ Ten jen přikývl a odešel kamsi na dvorek. Po chvilce se vrátil s malými dřevěnými sáněmi, na kterých ještě donedávna dováděly jeho děti. Společně vyvedli na smrt unaveného muže ven a posadili na ně. Chopili se provazu a všichni vyrazili do studené noci dolů cestičkou směřující do vesnice.

Starší statný gádžo byl sice mrzutý z toho, že ho místní Romové vytrhli ze spánku a že by měl s koňmi jet na nebezpečnou noční výpravu, ale pochopil, že jde o lidské životy. „Pojedu, ale musím se pořádně obléknout. Počkejte chvilku, budu tady hned.“

V tu chvíli se ale na prahu objevil jeho mladý syn. Byl už oblečený a připravený vydat se, kamkoli bude třeba.

„Jdi si lehnout,“ řekl otci.

„Já pojedu!“

Zašel za dům do stáje, ustrojil koně, zapřáhl je do saní a vyjel zadními vraty před stavení. Muži do nich nastoupili a vyrazili směrem k rokli.

Za tuto nezištnou pomoc si mladý gádžo se srdcem na pravém místě vydobyl u místních Romů úctu, která přetrvala celá desetiletí. Stal se jejich dobrým přítelem. Té studené noci, kdy společně s dalšími muži vyrazili na pomoc zubožené rodině, samozřejmě ještě nemohl tušit, že se jednou jejich rody pokrevně spojí. Že za více než třicet let bude jejich pevné přátelství vystaveno těžké zkoušce, kdy se do sebe vnuk jednoho a krásná dcera druhého bezhlavě zamilují.

Sáně tažené silnými valachy celkem snadno klouzaly po úzké cestě. Tam, kde byly závěje větší a hrozilo převrácení, chlapi vyskočili do hlubokého sněhu a lopatami odhazovali sníh, pomáhali tlačit a udržovali rovnováhu.

Tak se jim podařilo dostat se až k místu, kde ležela na kost promrzlá kobyłka. Za ním stál zasněžený vozík, jehož kola dávno zmizela v závěji. Stará plachta se na několika místech prohýbala a hrozilo, že se pod tíhou sněhu protrhne. Všem bylo jasné, že pohled, který se jim naskytne uvnitř tohoto studeného úkrytu, bude smutný. Rom odhrnul mrazem ztuhlou plachtu a vlezl dovnitř. Pod vrstvou dek a šatstva našel už jen dvě ztuhlá těla choulící se k sobě, jako by jeden druhému chtěli v posledních chvílích života předat životodárné teplo. Zvedl hlavu, roztáhl ruce a srdceryvně zavzlykal. Všem mužům zvyklým na mnohé útrapy vytryskly slzy z očí. Svěsili hlavy, snad k tiché modlitbě či snad proto, aby neviděli lidskou bezmoc, která nezmuže nic proti smrti.

Muž objal ta dvě ležící těla. Hladil je a naříkal. Poté se ztišil a znehybněl. Dva, kteří stáli nejbliže, vlezli do vozu, zvedli ho a vytáhli ven. Položili Roma do saní a snažili se ho přivést zpět k životu. Když se zhluboka nadechl a otevřel oči, probral se do cizího světa. Jeho pohled zůstal už navždy vyhaslý.

I takové příběhy psalo putování těchto lidí. Byli vyháněni z měst a vesnic. Nezřídka byli zavíráni do vězení i pro sebemenší podezření z čehokoliv, co se kde stalo, nebo krutě trestáni. Lidé je odmítali, nenáviděli a uráželi... Tvrzení, že kočují jen kvůli touze po svobodě a volnosti či snad kvůli neochotě pracovat, se nezakládalo na pravdě. Jejich způsob života vycházel z příčin závažnějších, než si jejich pronásledovatelé vůbec dokázali představit.

Bylo krásné jaro, vzduch voněl po šeřících a obyvatelé osady se těšili z teplých dní. Jen přísný primáš Rajko se neradoval. Nebyl spokojený s nazkoušením nových písniček a to znamenalo jen jedno: hrát, hrát a zase hrát. Všichni věděli, že hlavně jeho zásluhou je kapela tak slavná.

Bydlel v pečlivě upraveném domku se třemi místnostmi a samozřejmě ani zde nechyběla přístavba, kde v letních měsících jeho manželka kouzlila vynikající romská jídla. Byla to vskutku skvělá kuchařka, ostatně jako většina romských žen, které se tomuto umění učily od svých matek už od raného dětství.

Rajko měl čtyři děti. Nejstarší syn si postavil domek nedaleko svých rodičů. Mladší si zařídil domácnost po prarodičích a starší dcera odešla za svým manželem. Zůstala mu už jen nejmladší dcera Milka.

K tomu, aby mohla kapela nejméně dvakrát v týdnu zkoušet, si Rajko na svém dvorku postavil dřevěnou komůrku, čtyři metry dlouhou a tři širokou, kterou omítl hlínou a vybělil vápnem, aby dobře chránila před zimou a aby svým hraním co možná nejméně rušili sousedy. Muzikanti si na zkoušky své nástroje nosili z domova. Jen cimbalista ho měl nastálo v rohu komůrky, a nemusel se s ním tak tahat sem a tam. Scházeli se zde dvakrát do týdne. Kromě toho cvičil každý z nich doma ve svém volnu. Všichni byli skvělými muzikanty. Hudba je provázela od narození a byla nedílnou součástí jejich života. Hraní pro ně znamenalo nejenom radost a prestiž, ale i obživu. To je vedlo k tomu, aby na sobě stále pracovali.

Rajko byl uznávaným primášem, hudbě rozuměl jako málo kdo, i nové hudebníky si vybíral s velkým rozmyslem. Před dvěma léty se rozhodl pro tehdy teprve sedmnáctiletého Panka. Ne náhodou. Pozoroval chlapce od jeho dětských let. Hrál na housle od chvíle, kdy je dokázal udržet v ruce. S houslemi vstával i ulehal. Nic víc ho nezajímalo. Panka přivedl k hudbě jeho otec, sám zručný houslista. Brzy po narození mu položil do kolébky své staré housle, které chlapec uchopil do ručiček a nechtěl pustit. Když povyrostl, přinesl mu z města malé housličky a začal ho na ně učit. Po několika dnech pak hrdě prohlásil: „Můj syn bude slavným a široko daleko uznávaným muzikantem.“

Dnes, ve svých devatenácti letech, Panko dokazoval, že otec nemluvil do větru. Všichni mu předpovídali závratnou kariéru a slávu. I když ho upřímná chvála těšila, věděl, že u Romů není o skvělé hráče nouze. I v osadě bylo hned několik velmi dobrých hudebníků, kteří by se k Rajkově kapele rádi přidali. To, že ho primáš do své kapely vzal, považoval za velkou čest, a proto na sobě pracoval snad ještě víc než ostatní.

Panko žil se svými rodiči, starším bratrem, jeho ženou a dvouletou neteří. Byli s Rajkem nejbližšími sousedy. Jejich domek nebyl nijak velký, ale pro potřeby rodiny stačil. Nutno říci, že v osadě byly i početnější rodiny, které žily v podobně malých obydlích. V letních měsících pobývali převážně venku a v zimě žili v místnosti, kde stála kamínka. Takovýchto rodin ale nebylo mnoho, protože postavit si v osadě svůj vlastní domek nebylo tolik náročné a příbuzní i ostatní Romové byli ochotni vypomoci.

Od Pankových se dala snadno přehlédnout velká část osady. I proto otec, zručný tesař, vyrobil bytelnou lavici z březového dřeva, na které rádi se ženou sedávali. Při odpočinku pozoroval dění v osadě, kouřil dýmku vlastní výroby a popíjel bylinkové čaje, které mu na jeho bolavý žaludek doporučila babka Charvátová. Nejspíš Pankovu otci zabíraly, protože byl skoro vždy dobře naladěný a spokojený.

V úterý krátce před pátou odpoledne, tedy v čas, kdy kapela zkoušela, stál Panko u okna a díval se, zda se už muzikanti začínají scházet. Před necelou hodinou přišel ze vsi, kde pracoval u sedláka. Stávalo se, že i když už měl hotovo, zůstával ještě chvíli, aby mu zahrál jeho oblíbené písničky a bohatý gádžo to dokázal jaksepatří ocenit.

Dnes se už stačil umýt, převléknout i najíst. Panko byl vysoký, štíhlý, pěkně stavěný mladý muž. Husté černé kučery si česal po stranách dozadu stejně jako primáš

Rajko. Oba muzikanti tak na sebe přitahovali pozornost nejen díky svému umění, ale i vzhledu, což oceňovalo především dámské publikum.

Před Rajkovým stavením se stále nic nedělo a mladého houslistu začínaly svrbět prsty. Samozřejmě se někdy stávalo, že se někdo z vážných důvodů zdržel, či dokonce na zkoušku nepřišel. Většinou se ale kapela scházela v přesně stanovený čas a Panko si ani nepamatoval, kdy on sám přišel na zkoušku pozdě nebo ji vynechal. Pohled na hodiny ho uklidnil, do začátku zkoušky ještě nějaký čas zbýval, ale nechtělo se mu už dál čekat. Vzal housle a vyrazil jen tak mezi domky.

Cestou se snažil vymyslet slova k nové melodii, kterou s otcem nedávno složil. Příliš mu to však nešlo, protože neustále potkával lidi, kteří se vraceli z vesnice. S některými se jen pozdravil, ale jiní se s ním zastavovali na kus řeči. Uvědomil si proto marnost svého snažení a rozhlédl se po osadě. Jako už mnohokrát dříve, pocítil i tehdy onen blažený pocit souznění s těmito lidmi, který se přenášel i do jeho hudby. Vůbec si nedovedl představit, že by žil někde jinde. Tady byl doma a všechny tyto lidi, i s jejich mnohými nedostatky, měl rád.

Před vchodem do Rajkova obydlí se zastavil. Z levé strany, z poněkud příkřejšího srázu opatrně scházel velký šprýmař a ještě lepší basista Imro. Takto si krátil cestu, aby nemusel procházet celou osadou. Když ho mladík zahlédl, zamával mu a vykročil jeho směrem, aby mu pomohl sejít poslední a nejnebezpečnější úsek cesty. Nebylo to však třeba, protože po letech používání měl Imro zkratku dokonale prošlapanou, a tak nepřišly k úhoně ani jeho kotníky ani basa, kterou nesl na zádech.

Imro s úsměvem odpověděl na pozdrav a poděkoval za pomoc. Bylo znát, že má jako obvykle dobrou náladu. Rád se bavil, nikdy s ním nebyla nuda a byl vítaným společníkem. Lidé nevěděli, kam na své vtípky chodí a jistý si před ním nemohl být nikdo.

„Už jsou tady!“ hlásil Rajkovi jejich příchod Berty, další člen kapely, který přišel jen krátce před nimi, ale tvářil se, jako by na své přátele musel bůhví jak dlouho čekat. Díky silnější postavě vypadal mezi ostatními parťáky poněkud menší. Jeho pěkný kulaťoučký obličej prozrazoval, co je vedle hudby jeho oblíbeným koníčkem. Jak už to ale bývá u takto „pěkných“ lidí, byl také dobrosrdečný a pohodový.

„Pojďme, ať co nejdříve začneme,“ pobízel je kytarový a cimbálový virtuos Berty.

„Když dříve začneme, dříve i skončíme.“

„To bude záležet na tom, jak nám to půjde,“ odpověděl na Bertyho poznámku s lišáckým úsměvem Imro. „To víš, že hned začneme a budeme hrát tak rychle, až nám budou od strun lítat jiskry. Přece tě nenecháme padnout hlady. To by nám tvoje stará nikdy neodpustila,“ smál se své další poznámce basista.

„Tak tedy pojďme!“ rozkázal Rajko, aby nasměroval mysl muzikantů zpět k tomu, kvůli čemu se sešli.

Berty byl muzikant s talentem od Boha, ale občas mu chyběla trpělivost. Nemohl za to. Jeho mysl nekontrolovaně přelétávala od hudby k talíři plnému halušek na jakýkoliv způsob. Někdy se stávalo i to, že když se hraní hodně protáhlo, odskočil si na chvíli domů, pořádně se najedl a spokojený se vrátil k cimbálu. Pak ale hrál jako o život. Na jeho obhajobu je však nutno říci, že se to nestávalo často. Držel se statečně a zvládal zkoušení celkem dobře. Rajko by ani takové manýry dlouho nestrpěl. Něco jiného ale bylo, když byla kapela pozvána, aby někde hrála. To byl k neutahání. Jako každý dobrý romský muzikant i on ovládal hned několik hudebních nástrojů. Kromě cimbálu to byla nejčastěji kytara. Při větších akcích si někdy přizvali i další muzikanty.

Berty měl ještě jednu nedocenitelnou vlastnost. Neuměl se na své přátele doopravdy rozhněvat. Když si ho dobírali, oplácel jim stejnou mincí. Jeho smysl pro humor byl nepostradatelný i tehdy, když bylo třeba lidí rozesmát a bavit i jinak než jen muzikou. I to patřilo k umění dobré kapely. Hlavně Berty a Imro v tom byli skutečnými

mistry. Proto byl Rajko rád, že má takové skvělé hudebníky i zábavné společníky. Dnešní podvečerní zkoušení nakonec dopadlo ke spokojenosti všech.

„Však jsem říkal, že dnes skončíme dřív,“ prohlásil vítězoslavně Berty.

„Jak mám takové to zvláštní chvění v prstech, tak vždycky dobře zahrajeme.“

Jestli opravdu pomohl Berty či to bylo něco jiného, nikdo s určitostí nevěděl. Byli ale se svým výkonem spokojeni, a tak se už mohli těšit na sobotní vystoupení. Přesvědčení, že to zase pořádně roztočí.

„Bude to nádhera!“ prorokoval Imro.

I Rajko se tvářil spokojeně. Přesto se rozhodl stále se zvětšující nadšení přece jen trochu ztlumit. Jeho dlouholeté zkušenosti ho naučily, že sebejistota je velmi důležitá, ale jen pokud jde ruku v ruce se zodpovědností, a té v této branži nebylo nikdy dost.

„Když nám to půjde takto i v sobotu, můžeme být spokojeni. Přesto si ještě doma nové písničky procvičte a ve čtvrtek to už jen tak lehce doladíme. Pokud dobře zahrajeme i písničku, kterou přinesl Panko, tak ji zařadíme i v Nešíně. Je opravdu moc dobrá!“

Mladý Panko se při této primášově pochvale trochu začervenal a na chvíli sklopil zrak. Všiml si však ještě, jak i oba starší kolegové přikývli na znamení souhlasu. Uznání přátel mu udělalo radost.

Všichni se už na sobotu moc těšili. Však to také nebyla jen tak nějaká svatba. Nejbohatší sedlák vesnice ženil svého jediného syna, a tak se dalo čekat, že to bude veselka, jak se patří.

Mladý Panko s úsměvem na rtech odcházel z komůrky jako poslední. Když vešel zadními dveřmi do chodby domku, skoro si ani nevšiml dívky stojící poblíž otevřených dveří, a už vůbec si nevšiml pohledu, který mu věnovala. Jen jí nedbale pokynul rukou a vyšel do vlahé večerní noci.

Dívka přistoupila k oknu, aby se podívala za odcházejícím mladým houslistou. Na malou chvíli uviděla tmavý obrys zteplého mladíka pomalu mizejícího ve večerní tmě osvětlené svitem měsíce a světélky vycházejícími z oken romských obydlí. Když se ztratil v temnotě, poodešla k zrcadlu, zkoumavě pohlédla na obraz půvabné dívky a nechápavě zakroutila hlavou.

Primášova sedmnáctiletá dcera Milka byla po čertech pěkné děvče. Spolu se svou nejlepší kamarádkou a zároveň sestřenicí Žurkou patřily vůbec k nejvíce okouzlujícím romským děvčatům v širokém okolí. Oproti snědší Žurce měla Milka světlejší pleť, ale stejně bohaté kaštanové kadeře, které se jí vinuly podél souměrného čela, obcházely hluboké tmavé oči a poté padaly dolů jako divoké potoky podél ramen až do poloviny zad. Někdy si je vzadu stahovala mašličkou, což jí obzvlášť slušelo. Měla zkrátka od všeho tak akorát. Proto nerozuměla troufalé nevšímavosti mladého Panka. Přitom by se k sobě tak náramně hodili. Byli by nádherný pár.

Mladík si však jejich nesporných půvabů nevšímal. Nevšímal si ani jejich zamilovaných pohledů, které k němu vysílala, přesně podle Žurčiných rad. Zdálo se, že žádné místo, kam by se doma postavila, nebylo to pravé. Panko jako by ji nikdy neviděl. Trápilo ji to. Vždyť jediný takový její pohled by pobláznil každého chlapce v osadě.

Žurka se zamilovanosti kamarádky jen smála, protože si byla jistá, že Panko prostě nedokáže Milce dlouho vzdorovat. Chlácholila ji tedy, jak nejlépe uměla, a slibovala brzkou změnu. Milku utěšovalo alespoň to, že se Panko nezajímal ani o jiné dívky. Tím si byla jistá, protože něco takového by se v osadě neutajilo.

Když měl Panko čas, a to nebývalo často, přicházel mezi mladé z osady. Uměl se dobře bavit a všichni byli rádi, když mezi ně zavítal. Považovali ho za svého dobrého přítele a stejně to cítil i Panko. Měl ale svou hudbu a prozatím nebylo nic, čemu by dal přednost. Stále cítil, že se musí ještě hodně učit. Proto dosud odkládal projevení svých citů, které v sobě už delší dobu skrýval. Cítil ale, že je to pro něho čím dál

těžší. To, čeho si nevšimla Milka, ale dobře viděl Milčin otec. Panka znal od dětství a poslední dva roky s ním trávil mnoho času. Hráli spolu, zkoušeli, vymýšleli písničky, přátelsky se bavili. Za tu dobu ho poznal natolik dobře, že si nemohl nevšimnout, že se mu jeho dcera líbí a že si ji nenápadně po očku prohlíží. Poznal snadno i to, že dceři také není chlapec lhostejný. Nebyl by proti, kdyby se ti dva dali dohromady. Měl Panka rád a obdivoval ho pro jeho pracovitost a cílevědomost. Dokonce ho někdy sám nabádal, aby si odpočinul a zašel za svými mladými přáteli.

„Je tu tolik hezkých děvčat. Já být mladý!“ říkával mu.

Panko se tomu jen smál a odpovídal, že mu nic neutěče a že si děvče určitě najde. Když mu ale někdo z kapely naznačil, že děvče, které by mu padlo do oka, by také nemuselo tak dlouho čekat, posmutněl. Přátelé na sebe pak pomrkávali a měli plno řečí o tom, že by však oni nic takového nepřipustili.

„Zahráli bychom tomu děvčeti tak, že by žádného jiného nechtělo,“ řekl při jednom takovém rozhovoru Imro.

„Přítele bychom přece neopustili,“ přispěl i Berty se svou troškou do mlýna.

I když se ho jeho starší kolegové z kapely takto snažili přimět, aby svou lásku dále neskrýval, nezdálo se, že by to pomáhalo. Milka se tak dál trápila myslíc si, že se Pankovi prostě nelíbí. Chtěla ale věřit své přítelkyni Žurce, která překypovala jistotou a nepřipouštěla žádné pochybnosti o tom, že by měl Panko zůstat k jejím citům lhostejný.

„Prostě se do tebe bude muset zamilovat!“ prorokovala Žurka.

Pokud mladý Panko dával přednost hudbě před zábavou, pro ostatní mladé lidi z osady to byla právě zábava, která jasně převažovala nad vším ostatním. Prožívali nejkrásnější období lidského života. Těch několik málo let svobodné bezstarostnosti, která uběhnou stejně rychle, jako se vytratí mlžný ranní opar v záplavě slunečních paprsků. Velmi si proto přáli tento prchavý okamžik co možná nejvíce užít. Byli mladí, šťastní, chtěli být spolu a chtěli se bavit. Rádi se scházeli na louce pod lesem. Otevřená krajina s modravými nebesy jim dávala pocit volnosti a svobody.

Pokud měli více času a přálo jim počasí, vyráželi na dlouhé procházky. Skoro každým směrem bylo něco zajímavého a hezkého k vidění. Pokud jim počasí nepřálo, navzájem se navštěvovali, hráli hry, soutěžili a vymýšleli různé lumpárny. Jejich divokými nápady se mnohdy bavili i staří Romové, kterým tak mladí vnášeli do života ztracené vzrušení. Někdy na ně sice láteřili, ale vždy jen tak naoko. Byli rádi, že se mladí baví a netrápí se starostmi, které život přináší.

S tím zajisté souhlasila i nejstarší žena v osadě, babka Charvátová, u které se mladí za špatného počasí často scházeli. Žila sama v malém stavení o dvou místnostech, z nichž jim jednu přenechala. Stačila jí kuchyňka, ve které měla malá kamna, stůl s lavicí, malou kredenc a svou starou postel. Víc k životu nepotřebovala a návštěvy romské omladiny ji vytrhovaly z jejich vzpomínek a také nudy.

Největšími čimany byli Feri a Riga, u nichž o nápad k pobavení nebyla nikdy nouze. Ale ani děvčata, v čele se Žurkou, si s nimi v ničem nezdala. Dovedla natropit pěkné věci, jako například právě před několika dny, kdy procházeli kolem domku Migových.

Postarší manželé Migovi žili poklidně. Osud jim nedopřál mít děti. Přestože si je velmi přáli, nezatrpkli. Jen občas se stalo, že se roztesknili. To je pak nebylo i několik dní vidět. Buď vůbec nevycházeli, nebo celé dny trávili mimo osadu. Lidé jim v takových chvílích dopřávali klidu.

Toho dne, když mladí procházeli kolem, všimli si, že je Migová doma sama. Otevřeným oknem bylo možné zahlédnout skromně zařízenou místnost, v níž se manželé největší část dne zdržovali. Působila útulně a vše bylo až puntičkářsky srovnané. Venku se pomalu stmívalo, a proto vedle plotny svítila olejová lampa. Žena právě pekla lokše. Jejich omamná vůně linoucí se otevřeným oknem všem, kteří dovnitř

nahlíželi, připomněla, že je čas na večeři. Nelze se proto ani divit, že mladí dostali na utěšeně rostoucí hromádku dozlatova upečených placek pořádnou chuť.

„Hmm...“ nasála labužnický vůni Žurka.

„To se dneska bude Miga mít, když mu žena peče takovou pochoutku!“ zamlaskala a spiklenecky se při tom podívala na Riga.

„Myslíš?“ zeptal se mladík s poněkud protáhlejším obličejem a šibalskýma očima, který ihned pochopil, oč jeho kamarádce jde.

„Nevím, ale byla by to legrace,“ přemýšlela Žurka nahlas.

„Zkusíme to,“ přidávali se další, když její nápad pochopili.

„Dívejte se s jakou láskou a péčí ty lokše na sebe pokládá,“ lákal ostatní vtipálek Feri.

„Koukejte,“ pokračovala Žurka, „ta dobrá žena je tak ráda peče, že dokonce bude ráda, když jí pár lokší zmizí. Bude tak mít důvod udělat další.“

Po této Žurčině poznámce měli všichni co dělat, aby nepropukli v hlasitý smích.

„Jakými bychom to byli lidmi, kdybychom té hodné ženě nepomohli?“ ujal se slova Riga a za upozorňování ostatních, aby byli potichu, se příkrčeně vydal kolem otevřeného okna směrem ke dveřím. Rázně na ně zabouchal pěstí. Uvnitř se ozval hlas Migové a kroky blížící se ke dveřím. Mladík na nic nečekal, rychle přeběhl k otevřenému oknu a hmátl po hromádce placek ležících na malém stolku pod ním. Když Migová otevřela dveře a zjistila, že za nimi nikdo nestojí, nechápavě pokývala hlavou, cosi potichu pronesla a vrátila se opět ke své práci. Když se otočila, aby přidala další upečenou placku na hromádku k ostatním, zarazila se. Poznala, že jich viditelně ubylo! Opatrně se rozhlédla po světnici, jestli je opravdu sama. Cítila, jak se jí ježí vlasy a žene krev do hlavy. Pak už by jí nikdo nehádal tolik křížků, kdyby ji viděl, v jaké rychlosti přibouchla okno a vyběhla z domu.

Jako většina Romů i tato upřímná, poctivá a prostá žena věřila v posmrtný život, duchy mrtvých, v takzvané *mule*. Věřila, že mohou navštěvovat svět živých a bála se jich. Skoro všichni z osady by přísahali, že se s muly ve svých životech setkali. Pokud se Romové těchto duchů báli, pak Migová z nich měla přímo hrůzu. O této její slabosti věděli všichni. Nesmáli se jí, to by si nedovolili. Byli přesvědčeni, že se s takovými věcmi nežertuje. Rádi si jí ale za to dobírali a pak se krásně báli společně.

Když tedy celá vystrašená vyběhla, pelášila si to zrovna kolem mladých, kteří se jen chvilku před tím rychle přesunuli o kus dál a tvářili se jako svatouškové. Věděli, že pokud se jim podaří ji postrašit, což nebylo nic těžkého, poběží právě tudy. Neda-leko totiž stál domek její setry. Ještě dojídali poslední kousky lokší, když k nim celá uříčená doběhla. Zastavila se a sotva popadala dech. Dál už prostě nemohla. Byla šťastná, že vidí živé a známé duše.

„Tetko, kam tak pospícháte?“ zeptal se Feri ještě s plnou pusou.

„Vy mladí!“ vyrazila ze sebe udýchaně vystrašená žena, „v nic nevěříte, ale kdyby se vám stalo to, co před malou chvilkou mně, tak byste určitě mluvili jinak.“

„A co se vám stalo?“ zeptali se plni hrané zvědavosti, která tuto dobrou ženu jaksepatří potěšila. Vycítila šanci a hned ji také využila. Konečně je mohla přesvědčit o tom, čemu sama věřila naprosto bez výhrad.

„Tak poslouvejte! Včera odpoledne poslal pro muže gádžo, u něhož pracuje, aby brzo ráno přišel, že na statku potřebuje s něčím pomoci. Muž ráno odešel s tím, že se vrátí až někdy k večeru, a tak jsem zůstala doma sama. Zůstala jsem doma sama!“ zdůraznila.

Opakovala to proto, aby jim snad tato veledůležitá skutečnost neunikla. Mladí s otevřenými ústy překvapeně zírali a napínali uši, aby jim nic z jejího vyprávění neuniklo, jako by tušili, že to, co uslyší, bude najisto víc než vážné.

„Když už se schylovalo k večeru, pustila jsem se do pečení lokší,“ pokračovala ve svém vyprávění. „Už jsem měla pěknou hromádku, když vtom někdo zabouchal na

dveře. Hned jsem šla otevřít. Myslela jsem si, že se muž vrátil a že snad něco nese, tak potřebuje otevřít. Kdykoliv a kdekoliv odpřisáhnu, že jsem to bouchání slyšela naprosto zřetelně. Chvála Bohu, sluch mám ještě dobrý. Když jsem ale otevřela, nikdo tam nebyl!“

„To není možné!“ hlesl Riga hlasem plným údivu a strachu.

„To se stát mně, asi se zblázním,“ prohlásila Žurka tak přesvědčivě, že se mladí sotva udrželi, aby se nezasmáli.

„To já taky! To já taky!“ přidávali se k ní ostatní.

Stará Migová byla ve svém živlu. Ztišila hlas, aby přidala na tajuplnosti a pokračovala: „Co je to, ale proti tomu, co se dělo dál. Když jsem se po chvilce vrátila k plotně, z tákovéhle hromady upečených lokší mi zbyla takhle malinká hromádka.“

Žena přitom rukama naznačila o jakou hromadu se jednalo a zjevně si jich několik přidala.

„A opravdu tam nikdo nebyl?“ zeptal se zoufale Feri.

„Na mou duši, že je to čistá pravda!“ zapřísahala se.

„To nemohl být nikdo jiný než nějaký mulo.“

Riga, jemuž ještě zbyl kousek lokše, ho teď, když žena dovyprávěla svůj neuvěřitelný příběh a podívala se jinam, rychle strčil celý do úst. Ostatní si jeho pohybu všimli, a tak se najednou všichni zakuckali a začali pokašlávat. Nebylo to sice rozumné, protože si žena mohla všimnout, že si z ní utahují, ale ta si nevšimla vůbec ničeho.

„To opravdu není možné!“ řekl přesvědčivě Feri.

„Dneska si před těmi duchy nemůže být jistý nikdo už ani v podvečer.“

„Já vám řeknu,“ ujala se slova Žurka, „já bych dnes doma sama nebyla ani za nic!“

„Vždyť já také ne!“ rezolutně prohlásila Migová.

„Právě jsem na cestě k sestře. Počkám u ní.“

„No jo, ale to vás bude muž hledat, až se vrátí,“ staral se Riga.

„Domů mě samotnou nikdo nedostane. Jedině snad, že byste byli tak hodní a počkali se mnou?“ zaprosila.

„Myslím, že bychom to pro tetku udělat mohli, co myslíte?“ zeptala se Žurka.

Za všechny rozhodl Riga a šlo se.

„Podívejte, tákovouhle hromadu jsem upekla a sami vidíte, kolik jich zbylo.“

Migová znovu, teď přímo na místě činu, názorně ukázala, kolik lokší se tajemně ztratilo, a opět si jich několik přidala.

„Kdepak, sama bych tady dneska nebyla!“ otrásla se. Ale proč stojíte? Posadte se přece,“ vybídla své hosty a otevřela okno.

Chlapce a dívky sedící ve vyhřáté místnosti ovanul svěží večerní vzduch. Žurka využila příležitost a zaprosila, aby jim vyprávěla, jaké to bylo za jejího mládí. Když se i ostatní přidávali s prosíkem, nemohla jinak, posadila se do křesílka a mírně svěsila hlavu. Z jejího zasněného pohledu pochopili, že se přenesla do času své mladosti a začala vyprávět.

„Jo, tenkrát, to bylo všechno nějak hezčí. Možná to bylo tím, že jsem byla mladá.“

„Řekněte nám o tom, jak jste se seznámila se svým mužem,“ přerušila její nostalgii prosba z rohu místnosti. Dívka zřejmě očekávala, že uslyší romantický příběh plný lásky překonávající překážky a nezdolné věrnosti. Ženina slova ale ukázala, že tomu tak vždy být nemusí, a přesto může být pouto mezi partnery láskyplné a pevné.

„Jak jsme se seznámili?“ zopakovala žena otázku.

„Jeden čas jsme společně pracovali u sedláka ve vesnici. Já na poli a on jezdil s koňským povozem. Trávili jsme tak dost času spolu. Po nějaké době jsme se sblížili a bylo to. Měla jsem prostě štěstí. Samozřejmě, že každé manželství nemusí být šťastné, ale když se oba snaží, je nakonec šťastné vždy.“

Toto přesvědčivé tvrzení postarší ženy bylo podpořeno několik desítek let pevným manželským vztahem, který překonal všemožné rány osudu, z nich největší byla ta, že jim nebylo dopřáno mít dítě. Byla to slova, která si mladí chtěli zapamatovat. Ale spoň ze zamyšlených výrazů jejich obličejů se to tak zdálo.

„Jsem to já ale hostitelka!“ zalomila Migová rukama a chytla se za hlavu. „Povídám a povídám a ještě jsem vám ani nic nenabídla. To je z toho, jak velký strach jsem měla a že jsem už prostě stará zapomnětlivá ženská.“ Popadla proto talíř se zbývajícími lokšemi a podala je hostům.

„Jen si směle berte,“ pobízela je, když viděla, že váhají.

„Určitě už máte hlad. Vždyť vás tu zdržuju a zatím už je dávno čas večeře. Však já ještě napeču. Nakonec, ten můj ani hlad mít nebude. Gádžo by ho domů bez jídla nepustil. Spíš ještě něco dobrého přinese.“

Když žena rozdala poslední lokše, pustila se do přípravy dalších. Venku se už stmívalo a ona se netrpělivě, a trochu s obavami, zadívala do večerního šera.

„Už by tu měl být,“ řekla ustaraně. „Něco ho dnes zdrželo, ale za chvíli určitě dorazí, protože by mě v noci samotnou nenechal.“

Migová svého muže znala dobře, protože po krátké chvilce se dveře do místnosti opravdu otevřely a v nich se k její velké úlevě objevil Miga. Mladí ihned vstali a měli se k odchodu.

„Tak my už půjdeme!“

„Kam byste chodili?“ snažil se je zdržet. „Člověk je rád, když vidí alespoň na konci dne svou krev a ještě tak mladou. I když proti gádžovi, u kterého pracuju, nemůžu říct nic špatného. Je to až moc dobrý chlap. Kéž by takoví byli všichni!“

„U nás jsou gádžové celkem dobří,“ zastala se svých neromských sousedů jeho žena.

„Však za to můžeme děkovat Bohu,“ souhlasil Miga, „všude takoví nejsou.“

„My bychom rádi zůstali, ale už jsme tu dlouho a aspoň já už opravdu musím,“ řekla za všechny Žurka.

„Jak nejsem včas doma, tak naše máma nezná míru.“

„Děkujeme za lokše,“ poděkoval za všechny Riga, když vyšli společně s Migovými před domek.

„Byly opravdu moc dobré, ale ty první byly lepší.“

„Mňam! To bylo opravdu něco!“ přidávali se k pochvale postupně i ostatní.

„Jaké první?“ zeptala se nechápavě Migová.

„No přece ty, jak se vám tak záhadně ztratily,“ vysvětlil vtipálek Riga.

„My jsme totiž toho ducha potkali, když s nimi od vás popíchal. Hned jsme mu je sebrali, a že tak náramně voněly, neodolali jsme a snědli je.“

Migová chvíli přemýšlela a pak zvedla ruku, jako by chtěla někoho uhodit. Zlobným hlasem křikla: „Takhle si dělat bláznů ze staré ženské! No jen počkejte, já vám dám!“

Zahrozila za mladými, kteří předstírajíce strach pospíchali pryč. Ještě chvíli se za nimi dívala, pak se pousmála a vešla do domku.

Byla sobota, pro všechny, a hlavně pro mladé, nejhezčí den týdne. Nemuseli brzo vstávat a mohli se bavit dlouho do noci. Odpoledne se scházivali u babky Charvátové, aby přemýšleli o plánech na zbytek dne.

Babka z legrace říkávala, že se narodila tak dávno, že si ani nepamatuje kdy. Zrak i sluch jí už moc nesloužil, byla vrásčitá a stařecky seschlá, ale stále jí to myslelo jako zamlada. Uměla spoustu věcí, pro které si jí všichni velmi vážili. Ještě před patnácti lety byla u všeho, co se v osadě dělo. Všem mladým, kteří se u ní dnes scházeli, pomohla na svět. V posledních letech ji ale přestávaly poslouchat nohy, a tak čas trávila doma nebo venku na lavičce. Pozorovala dění v osadě a byla vcelku spokojená.

Však už si života bohatě užila – v tom dobrém i ve zlém. Pochovala svého manžela i dvě ze svých tří dětí. Prožila válku, boje, nesváry, bídu a mnohá jiná zla. Nic ji ale nesrazilo na kolena. A nikdy nemyslela jen na sebe. Viděla kolem mnoho bídy a cítila, že lidé její pomoc potřebují. To jí dodávalo sílu. Dokonce i v tomto pokročilém věku byla v její mluvě i myšlení cítit hrdost a jistota. Ač vetchá stařena, stále se snažila alespoň dobrou radou lidem okolo sebe pomáhat.

Její syn bydlel s rodinou o dvě stavení dál a o matku se pečlivě staral. Ani ostatní na ni ale nezapomínali. Přinesli jídlo, dřevo nebo přišli na kus řeči. Byla ráda, když se u ní lidé zastavili. Zvláště ji těšily návštěvy starého Bély, se kterým si ráda povídala. Považovala ho za skutečně moudrého a laskavého člověka.

Zamilovala si také neposedné, živé a neustále švitořící ptáče, krásnou a milou Žurku. I ona byla jako mladá trochu divočejší než ostatní děvčata a měla ráda společnost. Těšila se, až se opět rozlétnou dveře, objeví se Žurka a bude donekonečna vyprávět o všem, co se kde šustlo, a nevynechá vůbec nic.

„To děvče je jak zjevení!“ prohlašovala o ní babka a zvláště mužské pokolení rádo příkyvovalo.

Žurka už měla doma všechnu práci hotovou, a přemýšlela, co dnes spolu s ostatními podniknou. Prozpěvovala si veselou písničku a měla dobrou náladu. Otec si šel po obědě zdřímnout a matka si v kuchyni vesele prozpěvovala. Nic jí tedy nebránilo vyrazit za zábavou. Rozhodla se, že se nejdříve zastaví u Rajkových pro Milku.

U babčina domku je přivítal hlasitý smích, v němž zanikl i jejich pozdrav. Místnost byla už plná mladých lidí. Bylo hodně veselo, mluvili jeden přes druhého. Nejvíce jako obvykle Feri s Rigou.

„Co se děje?“ ptala se Žurka přes opakované výbuchy smíchu.

„Riga nás právě přesvědčuje o své odvaze,“ odpověděl rozesmátý Feri. „Jako tenkrát v noci na mostě.“

„To bylo jen, aby byla legrace,“ bránil se Riga.

Neměl rád, když se mu tato nepřijemná záležitost připomínala. Cítil se trapně hlavně před děvčaty a mladšími kamarády, u nichž měl jako jedenadvacetiletý určitý respekt a obdiv. Byla s ním legrace až do chvíle, než někdo vytáhl historku, jež se stala oné neblahé noci poblíž mostu stojícího kousek za vesnicí na cestě do Nešína.

Řeka byla v těchto místech poněkud dravější a mladí se při koupání rádi nechávali unášet proudem. Nebyla hluboká, přesto se traduje, že právě zde se kdysi stala tragédie. Snad se tam někdo utopil. Až dosud je tak vzdálenější část mostu místem, kudy ve večerních hodinách místní procházejí či jezdí jen velmi neradi. Snad všichni domáci, a dokonce i mnozí přespolní, kteří tudy v takový čas projížděli, cítili podivné chvění. Asi právě proto lákal most zdejší omladinu, aby si tu dokazovali svoji odvahu, což se ale nakonec vždy zvrtno v náramnou legraci.

Té noci nesvítily hvězdy, jen měsíc občas vykoukl ze zamračené tmavé oblohy. Byl to jeden z takových večerů, kdy tma přichází tak nějak rychleji, tísnivá hustá temnota padá na celý kraj a každý se nejraději uchyluje do bezpečí svého domova. Když tenkrát někoho z party, k níž patřili i nejmladší členové Feri a Riga, napadlo se zajít podívat k mostu, všichni zajásali. Právě za takových večerů si totiž mladí nejraději zkoušeli svou odvahu. Zavýskl i mladý Riga, ačkoliv to znamenalo, že bude muset jít na místo, kde by nechtěl být sám ani ve dne. Natož o takové strašidelné noci! Ale nedalo se nic dělat. Odmítnutí by znamenalo, že ještě zcela nedospěl, a nemůže se stát plnoprávným členem party. Koneckonců už ustrašeným dítětem nebyl, bylo mu čtrnáct. Rozhodl se zkoušku zvládnout děj se co děj. Vždyť i Feri se tvářil statečně a smál se žertování starších přátel.

Když společně vyrazili, bylo hodně veselo. S každým krokem tma houstla. Zvuky i stíny se stávaly tajemnějšími. Navíc si mladí cestou začali vyprávět strašidelné příběhy. Semknuti k sobě se pomalu přibližovali k mostu. To už se nikdo nesmál. Tu a tam některý z chlapců dodával ostatním odvalu a děvčata potichu špitala, aby se nikdo od skupiny nevzdaloval. Napětí se dalo krájet. Tak to aspoň cítil mladý Riga, který se snažil prodrat hradbou těl dovnitř, kde by se cítil bezpečněji. Ale nedařilo se mu to.

„Ticho!“ zavelel kdosi.

Všichni rázem ztichli a zatajili dech. Zaslechli kroky a zahlédli temnou postavu zahalenou do pláště, jak se k nim poněkud nejistým krokem přibližuje.

Kdosi vykřikl: „Mulo!“

Skupinka sebou poděšeně trhla a měla se k útěku. Alespoň Riga o tom byl přesvědčený. Jeho úprk nezastavily ani salvy smíchu kamarádů. Od té doby už o jeho běžeckých schopnostech nikdo nepochyboval.

K jeho nelibosti si na tuto starou historku čas od času někdo vzpomněl a dnes toho už měl právě tak dost. S touto nepříjemnou záležitostí chtěl jednou provždy skončit. Rozhodl se proto, že udělá něco, co ještě nikdo nikdy neudělal. Něco tak odvážného, co dokáže vymazat ten jediný nepovedený večer. A tak právě jen malou chvíli před příchodem Žurky s Milkou prohlásil, že dnes přesně o půlnoci půjde sám na hřbitov a jako důkaz odtamtud přinese květiny. Doufal, že tak navždy umlčí všechny posměváčky.

Když se děvčata dozvěděla důvod veselosti přátel, byla také zvědavá, zda Riga svůj slib splní. Všichni se těšili na náramnou legraci. Do půlnoci bylo daleko a měli dost času na to, aby mu jeho přetěžký úkol ještě ztížili. Poprosili proto babku, aby jim vyprávěla strašidelné příběhy. O nadpřirozených jevech totiž dokázala mluvit dlouhé hodiny. Stačilo pár hororových příběhů a nikdo z přítomných by už nešel po setmění sám ani na konec osady, natož o půlnoci na hřbitov. Po očku proto sledovali Rigu, jak se tváří a zda už svého rozhodnutí lituje. Tak trochu si přáli, aby v jeho očích zahlédli náznak strachu, který by ho od nerozumného plánu odradil. Riga se však tvářil naprosto sebejistě a nic nenasevčovalo tomu, že by svůj plán hodlal změnit. I když už jen při samotném pomyslení na své půlnoční dobrodružství začínal mít všelijaké pocity, věděl, že teď už nemůže couvnout. Snažil se proto myslet na něco jiného, ale při babčině vypravěčském umění to nebylo nijak lehké.

„S duchy mrtvých si opravdu není radno zahrávat,“ pronesla přesvědčivě. Na malou chvíli se odmlčela a potichu, jen tak pro sebe, odříkala krátkou modlitbu k ochraně před temnými silami. Už to samo o sobě vypadalo dostatečně strašidelně a všichni se už začali pořádně bát. Venku se dávno setmělo, ale do půlnoci přece jen nějaký čas zbýval. Proto přidala ještě jeden příběh.

„To, co zažila jedna moje dobrá známá, bych nepřála nikomu na světě. Stalo se to před dobrými padesáti léty. Byla to ještě docela mladá gádžovka, když jí umřel muž. Hned první noc, kdy ho pochovala, se jí zdál velmi podivný sen. Její zesnulý manžel ji v něm snažně prosil, aby za ním za tmy přišla sama ke hrobu. Žena z toho neměla dobrý pocit, ale utěšovala se, že to byl jen sen. Další noc ji však muž žádal o noční návštěvu hřbitova ještě neodbytněji. Když ji o to samé poprosil i potřetí, navštívila hned ráno celá vylekaná kněze, aby mu vše vypověděla a požádala ho o pomoc. Ten si ji vyslechl a dospěl k názoru, že její manžel musel spáchat nějaký velký hřích, který ho teď tíží, a proto potřebuje její pomoc.

„Dnes, až půjdeš spát, pomodli se desetkrát Otčenáš a desetkrát Zdrávas a ráno mi přijď říct, jestli to pomohlo, nebo ne.“

Nebohá žena se s těžkým srdcem vrátila domů a večer se pomodlila a znavena celodenní prací tvrdě usnula. Ráno však celá ustrašená opět přiběhla za knězem

s tím, že modlitby nepomohly a muž ji znovu žádal o to samé. Kněz, obávaje se o duševní zdraví nebohé ženy, jí poradil, aby se tedy v noci za svým zesnulým mužem vypravila.

Nastal večer a žena se začala připravovat na nejtěžší a nejstrašidelnější cestu svého života. Celé její nitro se vzpíralo myšlence jít v nočních hodinách na ono temné místo bez života.

Možná se už ani živá domů nevrátíš, varoval ji vnitřní hlas. Nikam nechod! vybízel ji.

Co je ale horší? ozýval se v jejím nitru jiný hlas, nejít nikam a noc co noc poslouchat ty hrozné a neodbytné prosby, nebo se toho jednou provždy zbavit?

Při pomyslení na hrůzné noční můry jí přeběhl po těle mráz. Přece jen se ale zvedla a vyrazila do noci. Na radu kněze si vzala uzlík s několika šátky a trochou jídla. Sousedé plni lítosti nad smutným osudem nešťastné ženy sledovali z bezpečí svých domovů, jak zatačí do tmavé neobydlené ulice, na jejímž konci stál malý kostelík s nevelkým do tmy se halícím hřbitovem. Strachem otupělá žena vstoupila na hřbitov. Se skloněnou hlavou se pomaloučku blížila k místu věčného odpočinutí svého muže.

Když stanula u hrobu, spatřila, že se začíná otevírat! Žena oněměla hrůzou. Chtěla utéct, ale nemohla. Cítila, jak jí dřevění nohy. Ovládl ji strach, jaký nikdy nepoznala.

Hrob se zatím celý odkryl a její muž ležící v truhle, tak jak ho do ní před nedávnem položili, k ní promluvil: „Ženo! Spáchal jsem hrozný hřích. Zavinil jsem smrt člověka. Nedoжду klidu, dokud mi jeho rodina neodpustí.“

Muž poslední slova říkal ve velkém spěchu. Stačil jí už říci jen jméno onoho nebožtíka a vyzval ji ke spěšnému odchodu.

„Utíkej, ať tě nechytí!“ vzkřikl ke své ženě a hrob se zase začal pomalu zavírat.

Žena se rozhlédla kolem sebe a uviděla, jak z ostatních hrobů vycházejí oživlé mrtvoly a natahují k ní své kostnaté hnáty. Na nic nečekala a jak nejrychleji mohla, běžela k bráně. Když se ohlédla, viděla, že ji dobíhají. Sáhla rychle do uzlíku, vyndala šátek a hodila ho za sebe. Mrtví se na něj zběsile vrhli a to je na chvíli zdrželo. Tak se to opakovalo až do chvíle, kdy šťastně vběhla mezi první domky.

Kněz se zhrozil při pohledu na ženu, která právě unikla jisté smrti. Další den společně navštívili rodinu muže, kterému její mrtvý manžel nepomohl. Kněz jim vysvětlil důvod návštěvy a požádal je nebožtíkovým jménem o odpuštění. Příbuzní politovali nevinnou vdovu a jejímu manželovi odpustili. Od té doby měla žena klid a spokojeně žila ještě dlouhá léta. Jen když si někdy vzpomněla, co prožila, naskočila jí husí kůže.

Není radno si zahrávat s duchy mrtvých a je lepší je nechat na pokoji,“ ukončila babka své vyprávění.

Ticho přerušil až Feriho mladší bratr Janek, když se bezelstně zeptal: „Že půjdeme domů spolu, vid' brácho?“

„Všichni půjdeme spolu,“ odpověděl vážným hlasem Feri.

„Ani nechci pomyslet, co by se mohlo stát. Vždyť už je skoro půlnoc.“

A skutečně. Dvanáctá hodina se kvapem blížila.

Riga už dávno ztratil na veselosti a jistotě. Litoval, že se nechal tak hloupě vyprovokovat. Byl si jistý, že by přátelé pochopili, kdyby se svého bláznivého nápadu vzdal. Někteří ho od cesty na hřbitov vážně odrazovali a i Feriho poznámky měly příteli usnadnit možnost rozhodnutí změnit. Jenže Riga už v žádném případě nechtěl zavdat další příčinu k tomu, aby byl i třeba jen z legrace terčem posměchu. Nemohl dovolit, aby ho dál měli za strašpytla a mluvku. Proto se statečně zvedl a vyrazil na cestu.

Masivní hřbitovní vrata hrůzostrašně zavržala do ticha. Mladík instinktivně zvedl prst ke rtům, jako by je vyzýval ke ztišení. Pomalým krokem zamířil k prvním

hrobům. Našlapoval co možná nejopatrněji, jako by i sebemenší zvuk mohl probudit mrtvé, spící zde svůj věčný spánek. Několikametrová vzdálenost se mu zdála nekonečně dlouhá.

Už o mě vědí, pomyslel si, když šlápl na větvičku, která hlasitě zapraskala. Bezděčně se ohlédl. Brána se mu zdála neskutečně daleko. Konečně nahmatal první hrob. Měl smůlu, kytka na něm nebyla.

Proč zrovna dneska musí být taková tma? pomyslel si.

Obloha byla pokrytá děsivě vyhlížejícími tmavými mraky. Schylovalo se k pořádné bouři. Cítil, jak se mu tělo zalévá studeným potem.

Jen abych nemusel prohledat všechny hroby! strachoval se.

Popošel dál a znovu se podíval k vratům. Jako by dálka, která je dělila, byla vzdáleností mezi životem a smrtí. Pak už ale měl štěstí a našel vázu s květinami. V tom samém okamžiku odbily hodiny na věži kostela půlnoc. Riga sebou leknutím trhl a rychle pospíchal pryč. Osadou už ale procházel klidný. V ruce nesl květiny, jasný důkaz své odvahy.

Druhý den vstala Žurka časně ráno. Chtěla co možná nejdříve zvládnout všechny své domácí povinnosti, aby jí nic nezabránilo odejít na jedno nesmírně důležité setkání. Už včera se s Milkou domluvily, že hned po obědě proberou s babkou Charvátovou záležitost týkající se Milčina srdce. Žurka už nemohla déle snášet její soužení. Milka byla čím dál smutnější a zamyšlenější, a protože dívky prožívaly vše společně, trápila se tak nedobrovolně i Žurka. Věřila přitom, že Milčina nejistota nemá opodstatnění. Nebyla sama, kdo si všiml, že Panko z ní kolikrát ani nespustí oči. A konec konců nebylo divu. Milka byla děvče jako lusk.

„Určitě se mu líbíš a je do tebe blázen!“ přesvědčovala Žurka utrápenou přítelkyni.

„Uvidíš, že se to nakonec s babčinou pomocí ukáže. To by v tom musel být čert!“

Milka podlehl Žurčinu přesvědčování a nemohla se už dočkat, až se vydají k babce. I ona proto dnes vstala brzy. Sotva se rozednilo, pustila se do úklidu domu. Stále dokola přitom přemýšlela o tom, jaké to bude, až se jí Panko vyzná ze své lásky. Co asi řekne a jak vysvětlí své dlouhé váhání?

Milčin otec se vrátil až k ránu. Unavený celonočním hraním hned tvrdě usnul. Milka věděla, že vstane až k obědu. Těšila se na vyprávění o svatbě v Nešíně hlavně kvůli mladému houslistovi. Pak sklídí ze stolu, umyje nádobí a až do večera bude mít čas jen pro sebe.

Matku probudil čilý ruch v domě. Vstala a omyla si tvář a ruce. Venku cvrlikali ptáci. Učesala se a pustila do přípravy jídla. Otce skutečně probudila až vůně nedělního oběda linoucí se z kuchyně. Přinutila ho vstát. Když si sedal ke stolu, byl v dobrém rozmaru. Pobrukoval si veselou písničku, kterou Milka už několikrát slyšela a věděla, že ji nedávno složil Panko.

„Vidím, že máš dobrou náladu,“ pozdravila ho matka točící se okolo plotny.

„To víš, taková kapela jako naše není široko daleko,“ pronesl hrdě a vypnul mužně hrud.

Natáhl se k protější židli, přes kterou bylo přehozeno jeho tmavohnědé sako. Sáhl do pravé kapsy a vyndal z ní vydělané peníze. Pyšně je položil na stůl. Mezitím žena přinesla mísu horké polévky. Peníze odstrčila stranou. Milka otci prostřela talíř se lžící a matka se chopila naběračky. Teprve když se Rajko pustil do jídla a ona viděla, že mu chutná, vzala ze stolu peníze a odnesla je do ložnice. Tam je spočítala a schovala do krabičky ve skříni.

Když se otec po obědě spokojeně uvelebil v křesle, zeptala se Milka matky, jestli ještě něco nepotřebuje. Ta jen zavrtěla hlavou. Milka jí vylíčila, že by s Žurkou rády zašly k babce po včerejšku trochu poklidit.

„Doufám, že jste jí nepřevrátili dům vzhůru nohama,“ vmísil se do řeči otec.

„To víš, že ne,“ hned se ho Milka jala uklidňovat. „Jen jsme se tam včera zdrželi o něco déle. Ale dneska dáme všechno do pořádku.“

Rajko své dceři důvěřoval. I když byla právě v rozpuku, onom krásném, ale bláznivém věku, kdy by se nějaká ta trápení dala očekávat, mohl se na Milku spolehnout. Pro svou rodinu vytvořil láskyplné rodinné zázemí s pevným řádem, který všem dával pocit jistoty a bezpečí. Často svým dětem kladl na srdce, že neexistuje nic, co by nemohli společně překonat. To jim pomáhalo nebát se o svých životních těžkotech otevřeně hovořit či se přiznat, když se jim snad něco nepovedlo. I proto z nich vyrostli slušní, upřímní a poctiví lidé, na které byli oba rodiče pyšní.

„Kde jsi tak dlouho?“ vítala svou sestřenicí Žurka s hadrem v ruce, kterým utírala prach z babčiny bytelné dřevěné skříně. „Já už to tady mám skoro všechno hotové, a ty nikde,“ naoko přeháněla.

„Vždyť přece víš, že když se otec vrátí až k ránu, tak si potom rád přispí,“ omlouvala se Milka.

To v milé Žurce vybudilo zvědavost a hned spustila palbu otázek: „Dozvěděla ses něco? Jaké to tam bylo? Co Panko?“ Žurce zajiskřilo v očích a úplně ožila. Milovala klepy.

„Táta něco povídal,“ odpověděla nevzrušeně Milka. „Ale není toho moc. Řekl jen, že to tam bylo moc pěkné, plno jídla a pití a že měli velký úspěch. Vždyť se taky ženil syn nejbohatšího sedláka! Pořád si prozpěvoval tu Pankovu písničku. Prý se všem moc líbila a museli ji pořád opakovat.“

„No jo, Panko! Na co sáhne, to se povede,“ prohlásila vesele Žurka. „Budeš si ho děvče muset pořádně hlídat, až budete svoji,“ smála se.

„Panko takový není,“ bránila mladého houslistu Milka.

„Jen si nemysli,“ škádlila ji přítelkyně. „Muzikanti jsou všichni stejní, otočí se za každou sukni a nic jim není svaté. Pamatuješ přece, jak do naší osady přišla ta ženská a sháněla se po Imrovi? Že prý chudák, když mu umřela žena, potřebuje hospodyňku. Když se o tom dozvěděla Imrova Korinka, nejdřív hnala válečkem z osady ji, a potom chudáka ‚vdovce‘ z domu. Panečku, to byla tenkrát legrace! Milý Imro běžel osadou a jeho žena za ním. Ženy pokřikovaly na rozvášněnou Korinu, aby mu dala válečkem co proto a muži kamarádovi nabízeli pomoc. Když probíhal s rukama nad hlavou kolem Bertého a několika dalších dobře se bavících mužů, stačil na něho křiknout, aby se jen nebál, že sebere všechny chlapy z osady a pomohou mu ji upokojit. ‚To by bylo, abychom ji spolu nepřepřali!‘ volal za ním další. Imro ale nic takového nepotřeboval, byl tehdy ještě mladý a uměl rychle běžet. Nakonec od Koriny dostal za vyučenou. Pochopil, že v těchto záležitostech si bude muset dávat daleko větší pozor. Také potom po nějakou dobu nesměl hrát mimo osadu. Ale jen do té doby, než zase bylo hůř a ona ho sama poslala, aby hraním něco přivydělal. Musel se ale zapřísahat, že se už nic takového nestane a svůj slib splnil. Už nikdy vdavekchtivým ženštinám netvrdil, že je vdovcem. To se ale Pankovi stát nemůže,“ dodala ještě naoko vážně Žurka.

„Raději ale muzikantovi stejně nevěř. Budeš si ho muset dobře opatrovat, abys nemusela běžet po osadě jako Korinka.“

Obě se této představě hlasitě zasmály.

Jejich halas zřejmě vyrušil babku podřimující ve vedlejší místnosti. Upravila se a pomalým krokem vešla za nimi.

„Za chvíli to budeme mít!“ oznamovala hned Žurka. „My dvě jsme se pro tyhle práce přímo narodily,“ chvástala se s širokým úsměvem.

Milka naopak jen potichu pozdravila a vrhla se ještě usilovněji do práce, aby za-

kryla své rozpaky. Dnešní návštěva pro ni nebyla jen o tom pomoci staré ženě s úklidem. A významný pohled, jakým se na ni babka podívala, prozrazoval, že stará žena vytušila, že po ní děvčata budou něco chtít. A zdálo se, že ji to docela těší.

Místnost se brzy opět proměnila v útulné místo, do něhož otevřeným oknem proudil svěží vzduch. Babka se posadila ke stolu a byla viditelně spokojená. Mile se usmála a spiklenecky na ně mrkla. To jim dodalo odvahy a rovněž si přisedly.

„Máme takovou menší starost,“ ujala se slova Žurka.

„Týká se to spíše Milky. Trápí se kvůli jednomu zdejšímu mládenci, protože se, klacek jeden, tváří jako by ani neexistovala. A to, děvčeti jako je naše Milka, dělat nemůže! To zajisté uznáte sama.“

Babka se při Žurčiných slovech zadívala na Milku, která stydlivě klopile zrak a rudla. Přikývla a pronesla: „I nejlepší muzikant může být slepý! Nic se ale děvče neboj, připravím mu takový lék, že už z tebe oči nikdy nespustí.“

Obě dívky se na sebe překvapeně podívaly. Žurka zalapala po dechu a zeptala se: „Jak víte babi, o koho jde?“

„Já už jsem, děvče, na světě tak dlouho a zažila jsem toho tolik, že umím číst i myšlenky,“ usmála se babka.

„A také víte, že umím věci, které nikdo jiný neumí. Potřebuji ale, abyste Panka dostaly sem. A nejlépe, když s ním tady budete jen vy dvě. Nikdo další.“

„A budete k tomu od nás, či vlastně od Milky, něco potřebovat? Nějakou věc nebo tak něco?“ ptala se se spikleneckým výrazem ve tváři Žurka.

Babka by se jindy této všetečné otázky nejraději od srdce zasmála, ale chtěla zachovat atmosféru, a tak se jen nenápadně pousmála a jala se děvčata poučovat o možnostech, s nimiž se dá zaručeně získat láska chlapců. Že byla dnes obzvláště sdílná, a děvčata tak krásně nezkušená a důvěřivá, vzala to opravdu důkladně. Rozváděla všechny možné způsoby, které vedou k úspěchu a svá tvrzení pro větší důvěryhodnost hned dokazovala na konkrétních příkladech. Děvčatům nijak nevadilo, že nikoho z lidí, kterým bylo pomozeno, vlastně ani neznají. Babiččiným vyprávěním byla unesena a obě byly rády, že za ní přišly. Teď už byly přesvědčené, že se jim jejich záměr najisto podaří.

Nakonec daly na radu zkušené staré ženy. Panko měl vypít čaj obsahující zvláštní bylinku lásky. Ještě žádný muž odvaru nikdy neodolal, alespoň babka nikoho takového neznala. Tím byl účinek této zázračné květiny zaručen.

Když dívky opustily tajnou schůzku a vyšly do tichého podvečerního času, osada se již pomalu začínala halit do šerého hávu a okna domků osvětlovala jásavá světélka olejových lamp.

„Doufám, že na dnešek nezapomeneš a na tvé svatbě půjdu za první družičku!“ řekla na rozloučenou Žurka. Milka zasněně přikývla.

„Jen ještě musíme přijít na to, jak Panka dostat k babce. Nebude to snadné, ale já už něco vymyslím. Nejlépe někdy ve všední den.“

„Ale co nejdřív!“ zaprosila Milka.

„Hlavně se o naší společné návštěvě babky nesmí nikdo z mladých dozvědět. Bylo by hrozné, kdyby se toho nápoje lásky napil i někdo další! Znáš přece ten příběh o dívce, kterou milovali dva mládenci. Tak se o ni prali, že si nakonec vzala jiného, kterého ani nemilovala. Přijdu nejspíš, až bude Panko u vás. Toho se dá dobře využít. No, uvidíme! Jen se neboj, my dvě to spolu zvládneme.“

Bylo sice teprve pondělí odpoledne, takže Žurce zbývalo dost času na to, aby splnila svůj slib, ale zamilované Milce se čas vlekl velmi pomalu. Každou chvíli přistupovala k oknu a vyhlížela, zda se k nim přítelkyně neřítí po úzké cestičce. Prošlo jen několik unavených Romů, kteří se vraceli z práce. Když se setmělo a osada se

zahalila do husté tmy, ulehla Milka s myšlenkami na další den. Čekalo ji úterý, den zkoušky kapely, kdy znovu uvidí Panka. Po chvilce usnula a zdálo se jí asi něco moc příjemného, protože když se ráno probudila, chtělo se jí smát a zpívat.

Žurka přiběhla okolo jedenácté dopoledne.

„Promiňte, že tak nevhod, ale jdu jen na skok,“ omlouvala se Milčině matce, která právě něco chystala k jídlu.

„Jen pojď směle dál,“ zvala ji Mira, „však do oběda je ještě dost času a ty určitě neseš něco zajímavého.“

„Nesu, teto!“ tajemně přimhouřila oči, aby ještě víc vybudila ženinu zvědavost.

„Včera jsem navštívila svého milovaného kmotra Bélu. Byla jsem tam asi hodinu a za tu dobu dokonce naučila Julku několik romských slov. Když je už naše, tak by přece měla umět mluvit i nejkrásnějším jazykem na světě. Moc ji obdivuji, že se dokázala postavit všem a šla za svojí láskou.“

„To je pravda,“ souhlasila Mira, „to se hned tak nevidí.“

„Jen si ale nemyslete, teto! My tak také dokážeme milovat,“ zatvářila se vážně, mrkla na Milku a vesele se zasmála.

„Máš pravdu,“ opět musela souhlasit Mira. „To, co je ale u romských dívek a žen běžné, věrnost a upřímnost, je u jiných nutné obdivovat. Julka ale byla vždy trochu jiná než ostatní vesnická děvčata, proto to dokázala. A my jí i Dežkovi jen můžeme přát, aby byli šťastní,“ pokračovala.

„Určitě, vždyt jsou oba zamilovaní až po uši. Chtěla jsem se u svého kmotříčka ještě zdržet, ale raději jsem rychle odešla.“

„Proč?“ zeptala se zvědavě Mira.

„Protože k nim přišla Julčina matka.“

„A jejej!“

„Netušíš, co asi chtěla?“

„Viděla jsem jen, že táhla nějaký velký vak. Nejspíše plný Julčiných šatů. Raději jsem ale hned odešla. Nehodilo se, abych tam v takovou chvíli zůstávala.“

„To jsi udělala dobře,“ pochválila ji Mira a nadzvedla pokličku hrnce, v němž se vařily halušky. Vzala dřevěnou lžící, halušky promíchala, jednu nabrala a ochutnala. Byla horká a vláčná, zlehounka sklouzla do krku a na jazyku po sobě zanechala příjemně slanou chuť.

„Ještě chvilku a budou tak akorát. Doufám, že si dáš s námi.“

„Díky, dám si ráda, ale jenom trošičku. My je dnes budeme mít také, se zelím! Takže za chvilku poběžím. Halušky jsou nejlepší čerstvé, hned zatepla.“

„Takové bych mohla jíst každý den,“ upřímně pochválila dobré jídlo Žurka, když ochutnala.

„Však proto je Romové tolik milují.“

„A víš, proč se jim říká halušky?“ zeptala se Mira.

„Tuhle Bertý tvrdil, že se jmenují podle obuvi, gumových galoší, které se nosí do nepohody, když hodně prší a je všude plno vody. Ale Imro s tím nesouhlasil, tvrdil, že je to právě naopak. Prý právě proto, že se halušky dávají do vody, se také obuv určená do vody nazývá galošky. Tak se v tom čert vyznej!“

„Ať je tomu jak chce,“ zamyslela se nad těmito vážnými mužskými úvahami Žurka, „je vidět, že máme přemýšlivé muže! Vidiš, co nás čeká, až se vdáme?“ otočila pozornost k Milce.

„To se dozvíme věci! Ale ani my, romské holky, nejsme za našimi chlapy nijak pozadu. My jsme zase šikovné a pracovitě. Například v neděli jsme spolu s Milkou uklidily u babky tak, že se vše čistotou jen lesklo. Ze země by se dalo jíst! Jen na jedno jsme zapomněly. Uklidit za tou velkou skříní. Myslím si, že si toho babka všimla. Nic neřekla, ale dobře jsem viděla, jak se tím směrem otočila. Mám z toho takový špatný

pocit a nedej bože, aby si o nás ještě pomyslela, že nejsme dost pořádné. To bych opravdu nerada. Vlastně jsem právě kvůli tomu dnes přišla. Jestli souhlasíte, tak tam ještě dnes odpoledne s Milkou zaskočíme a za tou skříní uklidíme.“

„To je od tebe hezké, že myslíš na starou ženu,“ pochválila ji Mira.

Žurka se podívala na Milku, pokradmu mrkla a pousmála se. Milčin výraz však nijak nenaznačoval, že by chápala, jak by mohl dnešní úklid za skříní napomoci k dokonání jejich tajné úmluvy. Žurka dobře věděla, že bude nejlépe, když svou přítelkyni do plánu nezasvěťí. Potřebovala, aby vše vypadalo naprosto věrohodně, a to mohla sehrát jen sama.

Před čtvrtou hodinou odpoledne vpadla Žurka do domku Rajkových jako živel, který nedokáže nic zastavit. Svůj příchod načasovala dokonale. Věděla, že co nevidět dorazí i muzikanti, a ona nutně potrebovala, aby u jejího výstupu byl i mladý houslista.

„To ale máte nespolehlivou dceru, láteřila naoko našťvaně. Nejdříve slíbí, že mi s tou starou skříní u babky pomůže a pak mě s ní nechá tahat samotnou! Copak jsi zapoměla?“ otočila se k Milce, která jen nechápavě svraštila obočí a pohledem ji prosila, aby ji nenutila nic říkat.

„Za tou skříní už určitě několik let nikdo nevytíral a i my s Milkou jsme za ní v děli zapoměly uklidit. Domluvily jsme se na dnešek, já tam čekám, a ty nikde!“

„A neříkala jsi, že nejdříve přijdeš pro Milku a potom tam půjdete společně?“ zeptala se Milčina matka.

„To asi jo, ale ta moje matka! To je samé Žurko sem, Žurko tam, udělej to, udělej tamto. Pořád jen samé uklízení, až si někdy říkám, jestli se s mojí mámou něco neděje. Pak se ani nemůžete divit, když někdy nevím, co bylo včera,“ vymlouvala se.

„Ono to není na škodu, když děvče doma pomáhá. Tak to má být,“ bránila švagrovou Mira.

„Já vím, teto! Však ještě nikomu z práce ruce neupadly. Nakonec to, že jsem zašla nejdřív k babce, bylo k něčemu dobré, protože tak alespoň vím, že my dvě tu těžkou skřín nemůžeme zvládnout odtáhnout. Ona totiž nejenže je těžká, ale má i ulomenou jednu nohu a bez chlapské pomoci se neobejdeme. Aby se nepřevrhla, musel by ji někdo podržet. Kde ale teď s Milkou někoho seženeme? Budeme to muset odložit. Je mi to líto, protože jsem slíbila, že to bude dnes hotové,“ posteskla si Žurka a upřela prosebný pohled na svého strýce Rajka.

„Když to dnes máte udělat, tak to uděláte! Vždyť tady Panko vám může se skříní pomoci a my na něj tu chvilku počkáme,“ řekl Rajko, který neunesl Žurčin smutný pohled.

Panko právě vešel s Bertym a Imrou do místnosti a nechápavě se na svého primáše podíval. Když mu vysvětlil, o co jde, ochotně přikývl. Ani oba starší kolegové neměli námitek proti tomu, aby se dnešní začátek zkoušky trochu pozdržel.

„Ale ono to hned tak rychle nebude,“ pokračovala Žurka, která nepotrebovala, aby Panko pospíchal a tím jim zhatil plán. „Bude se muset za skříní uklidit, vrátit ji zpátky na místo a možná i opravit ulomenou nohu.“

„Tak začneme bez Panka! Anebo dnes ani zkoušet nebudeme. Pro jednu se svět nezboří,“ řekl Rajko, kterému se Žurčina řeč zdála celkem rozumná.

I oba muzikanti souhlasili.

„Stejně mě po sobotě ještě nějak brní prsty,“ postěžoval si Imro.

„Pořádně jsme to tam roztočili! Máme nahráno do foroty!“ dodal Berty.

„Tak je rozhodnuto! Panko zajde s děvčaty za babkou a my si na chvíli sedneme a dopřejeme svým unaveným kostem trochu odpočinku,“ zavelel primáš a zval oba starší muzikanty ke stolu.

„Jistě neodmítnete trochu domácího vínka?“ nabídl Rajko a pokukoval po své ženě, jako by od ní očekával souhlas. Mira se usmívala, což bylo pro muže dobrým znamením.

Babka Charvátová se ze svého křesílka u okna, starého jako ona sama, zvědavě rozhlížela po osadě. Její pohled se však stále vracel do míst, kde se klikatila úzká cestička směřující po mírném svahu dolů. Nalevo stálo několik domků a jen o něco níž žil primáš Rajko. Právě k němu před malou chvílí, jako nezadržitelně se valící vodní živel, vtrhla Žurka. Babčiny věkem svraštělé ruce spočívaly na opěradlech a netrpělivě čekala, co bude dál.

Je požehnáním, když se v osadě rodí taková děvčata, jako je Žurka, přemýšlela. Nakonec obě dívky jsou milé a dobře vychované.

Po chvíli, když děvčata s Pankem stále nepřicházela, jí prolétlo hlavou: Možná, že jí plán nevyšel. Ale možná jsem jen netrpělivější, než samotná děvčata, pomyslela si. Nakonec se přece jen dočkala. Z Rajkova domu vyšly tři postavy a mířily přímo k ní.

„Kam byste chodili?“ zdržovala mladé babka Charvátová.

„Musím se vám za práci přece nějak odvděčit. Uvařila jsem čaj, který vám vyžene každý neduh z těla a žádná nemoc na vás nebude mít nadlouho nárok. Je moc dobrý. Sama ho pijte a podívejte, ještě bych mohla tancovat.“ Na důkaz svého tvrzení zvedla ruce a udělala několik tanečních krůčků.

„Nevím jak vy, ale já si ten čaj dám,“ rozhodla se Žurka, „i já se chci dožít věku jako naše babka a vám dvěma radím, abyste to udělali taky. Nechci na světě jednou zůstat sama.“

„Tak se přece posadte,“ vybídla je znovu babka, když si všimla, že Panko stále váhá.

Položila na stůl tři hrnky a odešla do kuchyně pro zázračný elixír. Děvčata s napětím očekávala, co se bude dít a hlavně jak to všechno nakonec dopadne. Babka se po krátké chvilce vrátila s hrncem plným vařící vody a se dvěma pytlíčky. Trochu odsypala do hrnku stojícího před Pankem. Děvčatům také odměřila bylinek, tentokrát však nenápadně sáhla vedle a vzala jiný. Panko si záměny ani nevšiml. Zato oběma děvčatům, která s velkým zaujetím sledovala každý její pohyb, nic neuniklo. Nenápadně se na sebe podívala, aby se navzájem ujistila, že viděla totéž. Věřila, že v Pankově hrníčku se nachází kouzelná bylina, která v jeho srdci probudí lásku.

Poté už Babka nalila všem a přisedla si k nim. Nejdříve na malou chvíli sklonila svou starou hlavu, snad ke krátké modlitbě, poté hlavu pomalu zvedla a zadívala se Milce a poté i Žurce přímo do očí. Jako by se snažila poznat jejich skutečné úmysly a přání. Nakonec se zadívala i na Panka. Na všechny se pak mile usmála.

„Ten čaj krásně voní!“ prohlásila Žurka a napila se.

Milka také ochutnala a po očku sledovala Panka, jak pomalu usrkává lahodný nápoj.

„Opravdu skvělý čaj,“ přerušila Milka nezvyklé ticho. Bylo zvláštní, že se nikomu nechtělo do hovoru, a přesto jim bylo dobře.

Babka Charvátová už opět seděla na svém oblíbeném místě u okna a jen občas zvedla hlavu, aby ukázala, že ještě nespí. Ticho v zšeřelé místnosti konečně přerušila Žurka, které se rázem, jakoby mávnutím kouzelného proutku, vrátila její živelnost. Chvilí předtím s ulehčením sledovala, jak Panko položil na stůl prázdný hrnek a hřbetem ruky si otřel rty.

„Ták!“ měla se Žurka k odchodu, „už jsem měla být dávno doma!“

„Však já už taky musím jít,“ řekla Milka, ale nevstávala, protože se jí zdálo, že Panko si ještě přeje zůstat.

Žurka se rozloučila s babkou a přátelům s širokým úsměvem kývla na pozdrav.

Oba mladí osaměli. Viděli, že babka je už hodně unavená, začíná podřimovat a že by bylo rozumné odejít.

„Půjdeme?“ zeptali se oba najednou, což je rozesmálo.

Raději rychle odešli, aby ještě babku neprobudili. Venku už se pak nesmáli oné společně pronesené otázce, ale tomu, jak dlouho jim trvalo, než k sobě našli cestu. Kolikrát se potkali. Kolikrát byli spolu sami. Kolik pohledů si věnovali, a přesto se zdálo

být vše marné. Chyběla ona malá jiskřička. A ta teď přeskočila. Zamilované děvče celým srdcem uvěřilo, že tajemný nápoj byl zázračný. Vždyť nakonec i samotná láska je zázrak. Smíchem ze sebe setřáslí svazující ostýchavost, ale dál pokračovali mlčky. Slovo nebylo třeba. Věděli už, že se mají rádi, a byli šťastní.

Pomaloučku se blížili k místu, kde se cestička rozdělovala. Milka se ještě nechtěla loučit. Osada se už zahalila do tmy. Nikde nebylo vidět ani živáčka. Jen za okny se míhaly stíny žen ukládajících ke spánku své ratolesti.

Když došli k místu, kde měl Panko odbočit ke svému domovu, neudělal to. Ani jemu se ještě nechtělo se rozloučit. Tak dlouho si zakazoval projevit Milce své city, že teď už nechtěl a nemohl být bez ní. Když Milka zůstala o krok pozadu, vzal ji jemně za ruku a doprovodil ji. Před domkem se zastavili a dál se drželi za ruce.

„Přijdeš v sobotu k babce?“ zeptala se.

„Určitě!“ slíbil Panko.

„Opravdu? Moc mezi nás nechodíš.“

„Teď už to bude jiné,“ uklidňoval ji. „Budu chodit častěji.“

„Slibuješ?“ usmála se.

„Ano.“

Za její úsměv by slíbil cokoliv na světě.

„Jsi moc krásná!“ řekl obdivně, jako by si to uvědomil teprve dnes.

„Že sis toho nevšiml dřív?“

„Byl jsem hloupý, ale změní se.“

„Kdo je tam?“ vytrhl je z hovoru mužský hlas v pootevřeném okně.

Rajko, který už předtím uleh k spánku, vstal a vyhlédl z okna. S naprostým klidem, aniž by se jakkoliv podivil, že vidí svou dceru s Pankem, řekl: „Ach to jste vy!“

Věděl, že se ti dva mají rádi a že až se zbaví studu, najdou k sobě cestu. Byl tomu rád. Panko byl poctivý a pracovitý chlapec.

„Až půjdeš domů, zavři pořádně dveře,“ zavolal na Milku, jen tak, aby něco řekl, a do plic nasál svěží večerní vzduch. „Zítra bude pěkný den,“ dodal a zavřel okno.

„Kdo to je?“ zeptala se ho Mira.

„Tvoje dcera s Pankem,“ odpověděl klidně a vlezl si zpět do vyhřáté postele.

„Není tam chladno?“

„Prosím tě! Pamatuješ, když jsme my byli v jejich věku?“ zeptal se místo odpovědi a vřele svou ženu objal.

Tu noc Milka nemohla usnout. Znovu a znovu si vybavovala vše, co prožila. Dokola se divila, jak mohl ten zvláštní čaj tak rychle zapůsobit. Ať už to ale bylo jakkoliv, byla tomu ráda.

Již delší dobu ranní sluníčko vytrvale svítilo do okna pokoje, v němž děvče dosud snilo o své lásce. Mírný vánek z okolních lesů a strání přinášel omamné vůně. Paprsky slunce dorážely na spící dívku, jako by si přály, aby nepromeškala tak krásné ráno. Milka je ucítila na svém obličejí a otevřela oči. Prudký sluneční jas ji však donutil je znovu zavřít. Cítila, jak jí celým tělem prostupuje pocit štěstí.

Silné zaklepaní na okenní rám ji ale přinutilo vyskočit z postele a otevřít okno. Žurka nemohla zvědavostí dospát a vstala proto brzo ráno, aby dříve zvládla své ranní domácí povinnosti a mohla svou zamilovanou přítelkyni navštívit a všechno se pěkně začerstva dozvědět.

„Tak co, jak to včera dopadlo?“ zeptala se hned, jak Milka vyhlédla ven.

Ta se ale jen usmála a zasněným pohledem se zadívala směrem, kde stál domek Pankových rodičů.

Když se jí nedostávalo odpovědi, netrpělivá Žurka vzala Milku za ramena a prudce s ní zatřásla. Zabralo to. Její zvědavost Milku nadobro probudila a rozesmála.

„Myslím, že je to dobré,“ jala se vyprávět včerejší události, ke kterým došlo po kamarádčině odchodu.

„No vidíš! Ta babka! Doufám, že až přijde čas, pomůže i mě,“ zavtipkovala.

„Ten můj ale bude...“ rukama naznačovala, jak vysoký a krásný musí její milý být. Přitom jí zajiskřilo v očích a pohodila hlavou, až se její kadeře rozlétly v ranním svěžím vzduchu.

Byla středa odpoledne a Panko se už nemohl dočkat, až zase Milku uvidí. Sobota, na které se domluvili, se mu najednou zdála daleko. K Rajkovým docházel pravidelně každý týden, doposud ale vždy kvůli hraní. Po včerejšku se sám sobě divil, jak mohl tak dlouho svou lásku tajit. Teď už nechtěl nic jiného, než být v její přítomnosti. A i přesto, že u Romů žádný zvláštní důvod k návštěvě nikdy být nemusí, protože pohostinnost patří k tradičním povinnostem, jež Romové přirozeně dodržují, byl celý rozechvělý. Nemohl přemoci stud, a tak trochu i strach, přestože tušil, že Milčini rodiče nebudou proti jejich lásce nic namítat. Napadlo ho proto, že by bylo lepší, kdyby ho poprvé někdo doprovodil. Chvatně tedy vyrazil po cestičce nahoru mezi domky a po několika desítkách metrů se dostal na větší cestu, která protínala osadu a rozdělovala ji na horní a dolní část. Tady se dal doprava a po chvíli stál u nevelkého, ale pěkného udržovaného stavení Žurčiných rodičů. Měl štěstí. Byla doma a ihned svolná na důležitou návštěvu s Pankem zajít. Však by si také nic tak zatraceně zajímavého nenechala ujít.

Rajko už byl doma. Asi před hodinou se vrátil z lesa, kde synovi pomáhal naložit na valník dřevo, které za několikadenní práci získal od hajného. U syna ho složili a srovnali na malém dvorku za domkem. Teď už Rajko seděl u stolu a tužkou psal na papír. Bylo na něm vidět, že nad něčím usilovně přemýšlí. Každou chvíli si prohrábl prošedivělé vlasy.

V tu chvíli dovnitř vtrhla Žurka jako vichřice, která prudce rozrazí nedovřená dvířka a rázem je jí plný dům. Muž zvedl hlavu od proškrtaného papíru, rozpažil ruce a vřele návštěvníky přivítal.

„Dobře, že jste tady,“ halasil. „Pokud máš čas,“ obrátil se k Pankovi, „můžeš mi pomoci se slovy k další nové písni.“ Zanotoval část melodie, kterou složil během posledních dnů, a čekal na odpověď.

„Času mám dost,“ odpověděl Panko a usmál se na Milku u kamen. Domácnost voněla pečicím se tvarohovým koláčem. Když se jejich pohledy setkaly, Milce zrůžověly tváře a Pankovi se zdálo, že je ještě půvabnější než obvykle. Vlasy si sčesala dozadu a převázala stužkou, aby jí při pečení nepřekážely. Když se primáš zeptal na vhodný rým na konci první sloky, zatvářil se Panko, že přemýšlí. Jeho oči se však vracely k místu, kde stála Milka. Vytáhla hotový koláč z trouby a položila ho na okno, aby rychleji vychladl.

„Ten se ti povedl!“ pochválila ji pyšně matka. Milka, tak jako i ostatní děvčata, byla už od útlého věku školena ve všech ženských pracích a vedla si znamenitě.

„Co je nového?“ zeptal se Rajko rozjuchané Žurky, která před chvilkou cosi zábavného vyprávěla jeho ženě.

„V osadě se pořád něco děje,“ začala Žurka. „Jen je třeba být na správném místě, dobře se dívat a umět se ptát. Například tetka Olga tak trochu připálila jídlo a starý Mikloš jí ho rozházel po světnici. On prý takové jídlo jíst nebude, a že když neumí vařit, tak ji to on naučí. Olga nejdříve nic neříkala, bála se, ale když se po chvilce Mikloš uklidnil, spustila. To bylo nadávek! Nakonec by snad byl Mikloš ochotný sníst i to rozházené jídlo, jen aby ho nechala. Když se ale uklidnila i ona, pustila se znovu do vaření a byla samý úsměv. No není to krásné, když se mají dva lidé takhle rádi? Ať mi nikdo neříká, že romské ženy nejsou nejlepší na světě.“

„Svatá pravda!“ souhlasil Rajko a přitom se významně podíval na svou ženu a poté na Panka, který také přikyvoval.

„Juj!“ zavýskla si Žurka, „já bych si tak ráda zatancovala na pořádné romské svatbě! Vždyť v osadě už pěkně dlouho svatba nebyla a vaše povedená dcera se k ničemu nemá, i když už by se vdávat mohla. To já v jejím věku už budu dávno vdaná!“

Milka se při poznámce jen o málo mladší přítelkyně trochu zarazila. Aby zakryla rozpaky, popadla nůž a začala krájet koláč. Kousky rovnala na velký talíř a položila na stůl. Otec se nenechal pobízet a hned po něm sáhl.

„Jen si ber! Aspoň poznáš, jak peče moje dcera.“

„Je moc dobrý!“ pochválil otec Milku, když ochutnal. I Panko přikývl a Milce tím udělal ohromnou radost.

„To mi připomíná, že i ta nemá tvář chce jíst. Ty tady zůstaň, jistě si s tím koláčem poradíte i beze mě.“

Dobře si všiml, jak se Panko s Milkou neustále hledají očima. Manželce stačil jediný pohled, aby pochopila, o co jde, a nabídla se, že svého muže doprovodí. Ani Žurka se už déle nechtěla zdržovat. Svou práci odvedla a už jí bylo zase potřeba jinde. Ve své hlavě sprádala další plány. Otevřeným oknem bylo slyšet, jak se Romové začínají scházet. U toho nemohla chybět! Také dobře věděla, že mladí zamilovaní lidé potřebují být sami. Ujistit se o své lásce a představovat si společnou budoucnost.

Bylo krásné, skoro letní odpoledne, a tak Pankovi s Milkou nic nebránilo vyjít si na procházku. Kráčeli pomalu, nikam nespíchali. Cestou potkávali sousedy, kteří jim přátelsky kynuli, mile je zdravili a všelijak na ně pomrkávali. Jejich láska už nebyla tajemstvím a lidé jim přáli štěstí. Před posledním domkem na dvorku zahlédli Bélu. Přikročili k plůtku, aby starého muže pozdravili.

„Přeju vám do života jen to nejlepší. Moc vám to spolu sluší,“ řekl upřímně vajda.

„Jsme moc rádi, že jste spolu,“ přidala se k němu Agnesa, která rovněž vyšla ze dveří, když je oknem zahlédla přicházet.

„Pojďte dál, postavím na čaj,“ zvala je.

Panko se podíval na Milku. Ta mírně pokrčila rameny na znamení, že rozhodnutí nechává na něm.

„Víte,“ řekl omluvně, „určitě k vám moc rádi zajdeme, ale je tak krásně a chtěli jsme se projít. Až se budeme vracet, tak se na ten čaj moc rádi zastavíme.“

„Určitě přijďte. To už budou doma i naši mladí, tak nám ten čaj bude chutnat ještě lépe,“ řekl s chápavým úsměvem Béla. Rozloučili se a zamířili k nedaleké řece. Starší manželé se za nimi ještě chvíli zálibně dívali a poté se vrátili k rozdělané práci.

Okolo cesty, kudy kráčeli, rostlo mnoho květin. Panko se sehnul a několik jich utrl. Když je podal Milce, potichu poděkovala a oči se jí rozzářily. Na břehu řeky se posadili do trávy. Dívali se pak společně do pospíchajících vln, které divoce narážely do kamenů, aby je s hučením a šuměním obepluly a vytrvale ohlazovaly. Panko se otočil ke své milé, něžně ji objal a políbil. Nebránila se. Bylo jim krásně.

Zamilovaný pár se teď vídal každý den. Celá osada už věděla, že se ti dva mají rádi. Všichni se shodli na tom, že jim to spolu náramně sluší a napjatě očekávali zasnuby. Dobrá romská svatba byla pro osadu svátkem, dnem hojnosti a zábavy. Pravdou však bylo, že mladí ještě o zasnubách ani nehovořili. Měli prozatím zcela jiné zájmy. Byli vděční za každou chvíli, kdy byli spolu, kdy se mohli obejmout nebo si jen pošeptat zamilovaná slovíčka. Starosti se svatbou přenechávali rodičům.

Milka netrpělivě postávala před pecí, v níž pekla makový závin. Měl už být hotový, ale stále se jí zdálo, že nemá tu správnou barvu. Znovu otevřela dvířka. Ovanula ji omamná vůně.

„Ještě chvíli, a bude to,“ pomyslela si.

„Co to tady tak voní?“ vyzvídala matka, která se vrátila z vesnice, kde od rána vypomáhala u jedné vdovy.

„Babce dnes nějak není dobře a nedávno říkala, že už dlouho nejedla makový závin. Tak jsem si řekla, že jí kousek donesu,“ vymýšlela si tak trochu Milka. Skutečným důvodem bylo, že se chtěla babce odvděčit za nesmírné štěstí, ke kterému jí pomohla. Věděla, že právě makový závin miluje nadevše. Proto matka nepojala nejmenší podezření, že by v nezištně projevené ochotě její dcery bylo ještě něco jiného. To, co se odehrálo mezi dvěma kamarádkami a jednou starou zkušenou ženou, mělo zůstat navždy jejich tajemstvím.

„Jen jí ho odnes celý,“ navrhla matka, když viděla, že Milka bere do ruky nůž, aby kus závinu ukrojila. „Však ona si s ním určitě poradí. Já jsem před chvílí jedla a tátovi na večer něco dobrého uvařím.“ Milka byla ráda, že může babce odnést celý závin, přesto ale kus ukrojila. Větší díl zabalila do čistého bílého kusu látky a vyrazila ven.

Babka byla doma a seděla na posteli. Před chvílí si zdřímla, aby nabrala trochu síly. Už se cítila natolik dobře, že chtěla vstát, aby poklidila a udělala si něco k jídlu. Překvapila ji nečekaná návštěva.

„Přinesla jsem vám kousek něčeho, co máte ráda,“ řekla Milka a ukázala jí voňavý závin.

„Makový! Vypadá krásně a určitě i dobře chutná, ale tak velký kus jsi nemusela. Moc toho už nesním.“

„Zasloužíte si ho,“ řekla Milka stydlivě. „Chtěla jsem se vám alespoň trochu odvděčit za ten zázračný čaj.“

„Kdepak děvče! Láska se čajem získat nedá.“

Babčina slova Milce skoro vyrazila dech. Byla přesvědčená, že Pankova rychlá změna byla způsobena právě oním kouzelným nápojem.

„Ale vždyť to na něho zapůsobilo hned,“ zapochybovala Milka.

„Věř staré ženě, která už něco zažila. Na vás dvou jsem dobře poznala, co k sobě cítíte, a věz, že to poznali i mnozí jiní. Vždyť jste jak otevřená kniha, ze které se dá snadno číst. Věděla jsem, že nepotřebujete žádná kouzla, abyste si projevili lásku, ale jen trochu odvahy. Aby se plamen, který ve vás už dávno doutnal, pořádně rozhořel. Chtělo to jen, abyste zůstali chvíli o samotě. Jsem ráda, že to bylo tak snadné.“

„A víte, že jsem radši, že mě má Panko rád i bez kouzel?“ řekla po chvíli Milka. „Ale Žurce to povídat nebudeme,“ poprosila babku.

„I ona věří, že byl čaj zázračný. Sama sice dodávat odvalu nepotřebuje, ale co když se zamiluje do někoho, komu odvaha chybět bude?“

„Ta k tomu nějaký čaj jistě potřebovat nebude,“ prorokovala babka.

Panko se cítil provinile. Přistihl se, že čím víc se blížila hodina zkoušek, tím usilovněji hledá výmluvu, aby na ni nemusel a mohl trávit čas s Milkou. Tohle nikdy předtím nedělal. Zkoušky pro něho byly povinnostmi, nad kterými se nepřemýšlí. Dokonce se na ně těšil. Teď se mu poprvé po dvou letech hrát vůbec nechtělo. Přemohl se, vzal housle, pohládl je po zaoblených bocích, jako by se jim omlouval, že je několik posledních dní zanedbával, a jemně prsty přešel po strunách. Jeho jemný hudební sluch okamžitě rozpoznal drobné rozladění nástroje. Nechtěl se však zdržovat, proto je opatrně vložil do černého futrálu a vyrazil ven.

U Rajka už byli oba zbylí muzikanti, Berty s Imrou. Pohodlně rozloženi na židlích seděli spolu s primášem a popíjeli cikorku, kterou dostali od sedláka. Když Panko vstoupil, Berty jako obvykle sršel vtípem. Hned se ale ztišil a začal se tvářit, jako když dumá nad něčím závažným.

„Pojď si přisednout a napij se s námi,“ zval ho ke stolu Rajko. Dostal hrnek, mile se usmál na Rajkovu ženu a poděkoval. Už když vešel, všiml si, že Milka v místnosti není. „Možná je ve svém pokoji,“ pomyslel si.

Teď trochu zalitoval, že jí nejprve nezaťukal na okno. Snažil se napnout sluch, zda ji alespoň neuslyší. Jeho neklidu si zřejmě všiml Berty, protože se najednou zeptal. „A kde je vaše dcera?“

„Je u Kery, šla za Žurkou. Ale určitě bude za chvíli doma,“ odpověděla Mira.

„No jo!“ přidal se Imro. „Letí to, letí! Ještě nedávno to bylo takové malé děvčátko, a už je zrovna na vdávání.“

„To je pravda! Čas nezastavíš,“ souhlasil Rajko.

I Berty se nadechl k velkému filozofickému výkonu a s vážnou tváří řekl: „Člověk se rodí do tohoto světa, žije a žije a neví, co ho v něm potká. Musíme děkovat Bohu, že můžeme žít tak dobře. Děj se vůle Boží.“

„Je tomu tak,“ souhlasili oba muzikanti.

Panko se nestačil divit, do jakých hlubokomyslných úvah se jeho starší kolegové pouštějí, a to v čase, kdy by se už mělo začít zkoušet. Přemítat o životě bylo to poslední, co si dnes přál dělat.

Nakonec začal Imro hovořit o jakési velmi důležité a neodkladné záležitosti, kterou musí zařídit.

„To znám,“ souhlasil Berty.

„Sám mám doma práci, kterou stále odkládám a už jsem ji měl dávno udělat.“

„Pokud tedy nikdo nic nenamítá, tak jsem pro, aby se dnes od zkoušení upustilo,“ rozhodl Rajko.

Když se vrátila Milka domů, divila se, že neslyší hudbu. Muži seděli za stolem a dopíjeli cikorku. Podle toho, že otec opět zrušil hraní a jak se muzikanti tvářili, pochopila, že mluvili o ní a Pankovi.

„Ale ne abyste zapoměli hrát. Doma si určitě procvičte alespoň ty nejnovější písničky,“ řekl při loučení se dvěma staršími muzikanty.

„Neměj žádný strach. Možná neuběhne ani moc času a budeme hrát tak, že se nám od prstů bude kouřit.“

Rajko vesele přikývl na znamení, že přítelově poznámce rozumí.

Panko také vstal od stolu, ale neměl se k odchodu. Popošel k Milce a počkal, až muži odejdou. Rajko, který je vyprovázal až k venkovním dveřím, se vrátil zpátky do světnice.

„Co budeme dělat, maminko, když teď máme volné odpoledne?“ zeptal se své ženy.

„A co vy? Zůstanete doma, nebo půjdete ven?“ zeptala se matka nejprve mladých, než manželovi odpověděla.

„Půjdeme se někam projít, je hezky,“ odpověděla Milka a Panko rád přikývl.

„Tak my na chvíli zajdeme k sestře. Už jsem u ní dlouho nebyla. Ale k večeru se už určitě vrátíme.“

„Kam půjdeme?“ zeptala se Milka, když rodiče odešli.

„Nejdřív odneseme domů housle a potom někam vyrazíme.“

„Já nevím,“ řekla ostýchavě Milka, když pak stanuli před domem Pankových rodičů.

I když oba bydleli jen nedaleko, skoro na dohled, přesto si Milka ani nepamatovala, kdy byla u nich naposledy na návštěvě. Pankovi neměli dceru jejího věku, aby se spolu mohly od dětství stýkat, a ženy Pankových bratrů byly o něco starší, takže spolu také jako děti nevyrůstaly.

Drobné Milčino zaváhání Pankovi připomnělo jeho vlastní. Snažil se proto dodat Milce odvahy.

„Neměj strach. U nás se určitě budeš cítit jako doma.“

„Já vím! Tvoji rodiče jsou moc hodní, ale dnes je to trochu jiné.“

Milčiny obavy byly ale úplně zbytečné. Doma byl jen starší bratr s manželkou Verkou a jejich dvouletou Helenkou.

Pankova švagrová se právě pustila do přípravy večeře. Teď když se otevřely dveře, zaradovala se, že budou mít milou společnost, a proto s vařením ještě chvíli počkala. Bratr, stejně vysoký jako Panko, jen víc urostlý díky několikaleté práci v kovárně, odpověděl na Milčin pozdrav a vzal na klín dcerku. Návštěva ji trochu polekala. Milka se na ni ale mile usmála a Helenka byla hned svolná nechat se pohladit.

„Je vidět, že to s dětmi umíš,“ pochválila ji Verka.

„Však my máme také takové malé rošťáčky a často je musím hlídat. Hlavně náš Bandík, to je takový malý diblík. Ale roztomilý.“

„Kde jsou rodiče?“ zeptal se Panko.

„Šli do vesnice a vrátí se až k večeru. Jak to, že dnes nehrajete?“ divil se bratr.

„Všichni dnes měli nějak moc práce.“

Bratrovi však stačilo podívat se na štěstím zářící Milku a snadno poznal pravou příčinu odložení zkoušky. Z Milky po chvíli spadla nervozita. Společně se smáli jejímu dovádění s Helenkou, které byla rázem plná místnost.

„Půjdeme se projít, abychom ještě využili zbytek hezkého dne,“ řekl nakonec Panko.

Když si odešel uložit housle, Verka Milku objala a řekla: „Jsme moc rádi, že jsi přišla. Sluší vám to. Panko je hodný kluk.“

Panko po večeři popadl housle, chvíli ladil, a když už byl s jejich zvukem spokojený, začal hrát veselou písničku.

„To ještě nemáš dost?“ zeptala se matka, která o ničem nevěděla. „Vždyť jsi hrál celé odpoledne.“

„Nehráli jsme.“

„A kde jsi potom doteď byl?“

„Venku,“ odpověděl a spustil ještě živější písničku.

Matka pochopila, že o tom nechce mluvit, ale že ho zřejmě potkalo něco velmi hezkého, a tak se už dál neptala.

„Co ho dnes tak rozveselilo?“ zeptal se i otec, který se vrátil ze dvorku a svižná melodie ho pošimrala na duši.

„Jestli, táto, nebudeš muset chystat svatbu,“ ujal se vysvětlování bratr.

„Věk by na to už měl.“

Panko při jeho slovech přestal hrát a jen tak jemně přejížděl po strunách, jako by hledal zvláštní tón.

„Nu což,“ řekl otec. „Proti dobré svatbě jsem nikdy nic neměl.“

Matka zbystřila a zvědavě se zeptala: „Kdo že se bude ženit?“

„Tvůj syn přece! Rajkova Milka je pěkné a milé děvče. A z dobré rodiny.“

Matka ochotně přikývla, z čehož měl Panko nesmírnou radost.

„To ale ještě ani nevíte, že tady dnes byla,“ prozradila Verka.

„Opravdu?“ zajímala se matka. „A kdy?“

„Odpoledne, když jste byli ve vesnici.“

„To je škoda,“ zalitovala matka.

„Vždyť ona zase přijde,“ řekla Verka.

„Když má být svatba, tak taková, že na ni budou Romové v osadě ještě dlouho vzpomínat. Jen mi včas řekněte kdy a já už všechno zařídím,“ byla hned ve svém živlu matka. „A na co to odkládat? Na námluvy klidně můžeme už příští měsíc!“

Od té chvíle si všechnu starost se zasnubou syna s primášovou Milkou vzala na svá bedra. Byla to totiž posvátná povinnost, kterou by si žádná žena nenechala vzít.

V první řadě bylo samozřejmě nutné, aby se mladí spolu domluvili a oba se zá-

sňubami souhlasili. Ostatní už pak stálo na dohodě rodičů. V tomto případě bylo vše jednoduché. Mladí se měli rádi a rodiče obou nebyli proti. Dalo se tedy čekat, že takto uzavřené manželství bude velmi šťastné, protože s romskou láskou vždy šla ruku v ruce také věrnost a odpuštění. Romové se těchto zásad drželi po celé věky. Proto byly jejich rodiny silné a zdravé, schopné překonat jakékoliv životní nástrahy. Mladí měli jen jednu důležitou povinnost. Veřejně před rodinou vyslovit přání být oddáni. Poté obejít osadu s pozváním na svatební hostinu a veselí, které se najisto protáhne do božího rána.

Sluncem zalité dny a vůně léta dodávaly všem chuť do života. Lidé v odpoledních hodinách trávili rádi čas venku, a tak nebyla nouze o legraci. Malé děti skotačily a pobíhaly po osadě. Dospělí hráli karty, vyprávěli vtipy, soutěžili v různých chlapských disciplínách či si vymýšleli všelijaké kousky, kterými bavili své sousedy.

Ale úplně všichni se těšili na hlavní událost roku. Dny rychle ubíhaly. Celá osada žila očekáváním a hltala každou zmínku o přípravách svatby. Romové si zkoušeli své nejlepší kousky oblečení. Především ženy překvapeně zjišťovaly, že na sebe vlastně ani nic pořádného nemají. Muži s chápavým klidem naslouchali jejich nářkům a sledovali chvilkové ženské poblouznění vlastním zjevem. Přáli jim trochu té radosti a příjemného vzrušení v jejich jinak celkem jednotvárném životě naplněném každodenní monotónní prací a starostmi o rodinu.

Mladý houslista se probudil do krásného dne. Paprsky slunce se mocně opíraly do okna místnosti, v níž spal, jako by i ony toužily přispět svým dílem ke štěstí, které pociťoval. Pořádně se protáhl a mrštně vyskočil z postele. Matka už byla dávno vzhůru a měla v kuchyni plné ruce práce. Už včera se se snachou pěkně otáčely. Vařilo a peklo se dlouho do noci. Teď se dodělávaly další dobroty, které musely být čerstvé.

Dobře se postarat o takovou spoustu lidí nebyla maličkost, a ačkoliv hlavní starost o pohoštění byla na straně Milčiny rodiny, Pankovi rodiče věděli, co se sluší a patří. Otec odešel brzy ráno do vesnice koupit ještě jeden demižon vína, protože si stále nebyl jistý, zda je ho dost. A to i přesto, že ho příbuzní přesvědčovali, že by to stačilo na dvě svatby.

„Když zbudě, neztratí se. Horší by bylo, kdyby víno nestačilo. Žením syna a nikdo nesmí říct, že něčeho bylo málo!“ prohlásil při odchodu.

Panko si takové starosti nepřipouštěl. Těšil se, že se nejhezčí děvče na světě stane dnes jeho ženou. Už se nemohl dočkat. Vzal vědro a šel k pumpě pro vodu. Sundal si košili, zapumpoval a ponořil hlavu do studeného proudu. Poté ještě naplnil vědro. Po takovém ranním osvěžení dostal náramnou chuť k jídlu.

Krátce po poledni už bylo v domku Pankových rodičů pořádně rušno. Čekali zde už všichni nejbližší příbuzní a přátelé včetně dvou svědků Imra a Bertyho a samozřejmě starého vajdy a jeho ženy Agnesy.

Pankovi bratři připíjeli s hosty jiskřivým vínem, aby byli v té správné náladě. I ostatní Romové už svátečně oblečení a nedočkaví postávali před vchody svých domů či se začínali shlukovat do větších skupin. Napjatě sledovali domek ženicha, kterého měli nejbližší, v čele s vajdou, doprovodit za jeho nastávající.

Pankův otec už chvíli netrpělivě přešlapoval u dveří, dívaje se po společnosti, zda už je ten správný okamžik zavelet k odchodu. Muži se pomalu zvedali od stolů, ženy ještě cosi řešily kolem svých zevnějšků a Pankova matka sklonila hlavu ke krátké modlitbě. Poté synovi požehnala a upravila límec saka. Béla přistoupil k Pankovu otci a podle vajdovského zvyku mu podal ruku.

„Jestli je vše připravené, můžeme vyrazit,“ řekl.

Pankův otec přikývl.

„Tak tedy pojďme!“ zavelel Béla.

Romové se před domem začali řadit a pomalým krokem vykročili směrem k Rajkovu domku. V čele průvodu šel vajda následován svědky. Za nimi kráčel Panko, oba rodiče, bratři s rodinami a další příbuzní a přátelé. Imro nesl láhev staré domácí slivovice a Berty držel v rukou pevný asi půlmetrový provázek upletený z barevných tkanin.

Když průvod, zpozvdálí následován ostatními svatebčany, dorazil ke dveřím nevěstiny rodící, Béla svou vajdovskou holí třikrát zaklepal na dveře. Když se hned neotevřely, zaklepal znovu o něco silněji. Dveře se ale stále neotvíraly.

Vajda se však nemínil vzdát a potřetí zaklepal ještě silněji. Tentokrát se dveře otevřely a v nich se objevil otec nevěsty. Překvapeně se zeptal: „Co vás k nám přivádí v tento čas?“

Starý Béla mu odpověděl: „Doslechli jsme se, že v tomto domě žije dívka, do které se zamiloval náš syn. Podle starých tradic se proto dožadujeme, abys nás přijal do svého domu, pohostil a dívku nám ukázal.“

„Já staré tradice znám a hosta v domě ctím. Pojďte dál, dobře vás pohostím a i dceru vám ukážu,“ odpověděl Rajko.

Když se posadili, něco malého pojedli a vypili skleničku vína, ujal se opět slova vajda.

„Dobře jsi nás, sousede, pohostil i dobrým vínem sis s námi připil. Teď, prosím, splň i poslední slib a ukaž nám spanilé děvče, do kterého se náš chlapec zamiloval.“

„Ukážu, jen mějte trochu strpení. Děvče se ostýchá před tolika vzácnými hosty, ale hned přijde.“

Po chvíli se otevřely dveře a v nich se objevila dívka oblečená jako stará žena, se šátkem staženým do očí, takže jí ani nebylo pořádně vidět do tváře. Vedly ji tety Albína s Kerou. Společnost si děvče chvíli prohlížela. Hosté se po sobě dívali a posušky i hlasitě dávali najevo, že toto děvče není to, které chtějí vidět.

„To není ona!“ řekl proto Béla rozhodně. „To není ta, kterou chceme vidět. Pokud je ještě další v tomto domě, tak nám ji ukaž!“

„I tu druhou vám rád ukážu, jen mějte chvíli strpení. Děvče se před tolika hosty stydí.“

Opět se ve dveřích objevila dívka, tentokrát v jiných šatech, ale ani ona nebyla tou, kterou si hosté žádali.

„Děkujeme ti za tvou ochotu! Ale ani tato není dívkou, kterou chceme vidět,“ řekl opět vajda. „Pokud máš v domě ještě další dceru, projev nám laskavost a i tu nám ukaž.“

„Mám tu ještě jednu,“ řekl hrdě Rajko.

„Podívejte se, už jde!“

Dveře se otevřely a v nich se objevila Milka. Její krása vyrazila přítomným dech.

V místnosti i venku za okny to jen zašumělo.

„Ta je krásná!“ vyhrkla jedna postarší žena. Všichni pokyvovali souhlasně hlavami, protože Milka byla v dlouhých bílých šatech s krajkovým závojem opravdu nádherná. I zkušenému vajdovi chvíli trvalo, než se opět plně soustředil na svou práci. Otočil se k Pankovi, aby se ujistil, že je to ta pravá dívka. Když přikývl, Béla nahlas oznámil: „Toto je to děvče, které jsme chtěli vidět. Do ní se zamiloval náš chlapec a rád by si ji odvedl jako svoji manželku.“

„Kdo je ten chlapec, který chce za ženu tuto moji nejmilejší dceru?“ zeptal se Rajko.

„Je to Panko. Hodný a pracovitý syn dobrých rodičů a velký muzikant,“ vychválil ho vajda.

Panko při jeho slovech předstoupil a sklonil hlavu. Rajko si ho chvíli prohlížel, pak přikročil ke své ženě, krátce se domlouvali a poté řekl: „Nám se chlapec líbí, ale musí se líbit i naší dceři.“

Všichni se ztišili, aby slyšeli Milčinu odpověď.

„Chceš se stát ženou mladého houslisty Panka?“ zeptal se Rajko své dcery.

„Ano,“ odpověděla třesoucím se hlasem, v němž bylo znát, jak velmi se snaží překonat dojetí a zůstat klidná.

Matka tiše vzlykla, v očích se jí objevily slzy, ale dál se držela statečně, protože obřad pokračoval.

„Když tedy obě strany i oba mladí souhlasí, nic nebrání tomu, aby si slíbili věrnost na celý život,“ prohlásil zvučným hlasem vajda.

Panko přistoupil k Milce a jemně jí stiskl ruku. Byla nevýslovně šťastná. Měla vedle sebe svého milého a věděla, že už tomu tak bude napořád. Co víc si ještě mohla přát? Chyběla tu jen Žurka a mladí přátelé. Srdce jí bušilo tak silně, že si chvíli myslela, že jeho tlukot uslyší i ostatní.

Premýšlela zrovna, kde se všichni zdrželi, když se rozlétly dveře a v nich se objevil rozjařený Riga a Feri a další chlapci, kteří ihned vytvořili špalír táhnoucí se od dveří až ke snoubencům. Potom vešla Žurka s květinami ve vlasech, obrovskou kyticí a věnečkem z lučních květů v rukou. Za ní vcházela další vyzdobená děvčata s plnými náručemi květin. Uvnitř i venku nastala tlačénice. Všichni se snažili, aby jim neuniklo nic z krásného divadla, které mladým snoubencům připravili jejich přátelé.

Žurka pomalých krokem procházela špalírem mladíků. Našlapovala zlehka jako gazela po květinovém koberci. Vzala věneček, který sama upletla, a položila ho na Milčinu hlavu zakrytou sněhobílým závojem. Podala jí kyticí a ostatní květy, které jí ještě zbyly, rozsypala kolem nich po zemi. Poté ke snoubencům přistupovali další mladí, zvedali nad oběma květiny a nechávali je po nich padat k zemi.

Milka objala Žurku a silně ji k sobě přitiskla. Přistoupila k nim další děvčata a klubko objímajících se dívčin rostlo.

I chlapci se přidali a objímali Panka. Přátelsky ho poplácávali po ramenou a přáli oběma to nejlepší.

Atmosféra přiměla vajdu na malou chvíli pozdržet pokračování obřadu a vyčkat až nejsilnější emoce trochu opadnou. Měl tak čas se zamyslet nad tím, že Romové i přes odvěký útlak zůstali věrní svému romství a tradicím. Jak jsou plní lásky, přátelství a ochoty odpouštět dokonce i nezapřísáhlejším nepřátelům. Nemohl pochopit, kde se v nich taková síla bere, ale naplňovalo ho to nevýslovným pocitem hrlosti. Cenil si také toho, jak vážně brali Romové manželský slib věrnosti. Jen smrt dokázala přetřhnout pouto, jež vázalo muže a ženu. A velmi často se stávalo, že ani smrt jednoho z nich druhého nepřiměla, aby si našel jiného partnera. Byl si jist, že i tito dva krásní mladí lidé, které se chystal uvést do stavu manželského, si zůstanou věrní až do konce svých pozemských poutí. Byl proto rád, že může stát na samotném začátku jejich společného života a oddat je způsobem, který se od dávných dob příliš nezměnil a který vajdům zanechali starodávni romští kněží. Člověk, který obřad vykonával, musel být bohabojný, poctivý, všemi vážený a musel řádně vést svou vlastní rodinu.

Béla se obrátil a vybídl muže, aby se ujali své čestné povinnosti. „Prosím oba svědky, aby přistoupili blíž.“

Imro se postavil po Bélově levici a Berty po pravici. Všichni rázem ztichli. Obřad započal.

Béla se podíval na mladý pár stojící před ním a zvučným hlasem se jich zeptal: „Rozhodli jste se vstoupit do svazku manželského svobodně a bez nátlaku?“

„Ano!“ odpověděli oba společně.

„Ptám se tedy tebe, Panko: Bereš si před lidmi i Bohem Milku za svou manželku a slibuješ, že s ní budeš žít v dobrém i zlém, dokud vás smrt nerozdělí?“

„Ano!“ odpověděl hlasitě.

„A ty, Milko: Bereš si před lidmi a Bohem Panka za svého manžela a slibuješ, že

s ním budeš žít v dobrém i zlém, dokud vás smrt nerozdělí?“

„Ano!“ odpověděla stejně hlasitě Milka.

„Pak tedy oba před sebe natáhněte ruce, kterými se dotýkáte,“ požádal je vajda.

Poté vzal od Bertého provázek a položil ho přes jejich spojené ruce. Dole provázek zavázal a řekl: „Život v manželství přináší mnoho radostí a mnoho dobrého, ale také, jak už to bývá, i těžké zkoušky. Ty snadněji překonáte, když zůstanete takto pevně spojeni a nikdy neztratíte víru v Boha.“

Poté vzal od Milčiny matky malou skleničku a podal ji Imrovi. Ten do ní nalil slivovici a plnou ji vrátil zpět vajdovi. Ten ji vzal, nabídl Milce a řekl: „Napijte se z této sklenice čistého nápoje, aby i vaše láska zůstala navždy stejně čistá jako dnes.“

Milka zvedla skleničku levou rukou k ústům a trošičku z ní upila. Potom skleničku podala Pankovi, který se z ní také napil a prázdnou pustil na zem. S třeskem se rozbila na kousky. To proto, aby se z ní už nikdo jiný nemohl napít.

„Tímto vás prohlašuji před lidmi a Bohem za manžele!“ prohlásil slavnostně Béla.

„Můžete si dát první manželské políbení.“

Mladí novomanželé stvrdili svůj slib sladkým polibkem. Pak přišly gratulace, přání, slzy i výkřiky radosti.

Následovalo hodování, jaké zdejší romská osada dlouho nezažila. Jídlem se prohýbaly stoly, pití teklo proudem. Všichni se bavili, tancovali a zpívali, jak se na pořádné romské svatbě sluší a patří.

Zamilovaní novomanželé se po půlnoci rozloučili s veselou společností a Panko si svoji ženu odvedl domů. Když se s ranním rozbřeskem začali trousit hosté do svých příbytků, všichni vypadali náramně spokojeně. Jedni si prozpěvovali, jiní cosi veselého vyprávěli a někteří byli rádi, že jim druzí pomáhají dostat se domů do postele. Všichni ale prožili krásný den a alespoň na čas zapomněli na všechna svá trápení, která je provázejí věrněji než nevěrnější přítel.

Nejšťastnější ale byla Milka. Vzala si toho, koho nadevše milovala. Její sen se vyplnil.

Osada bývala plná dětí. Většinu času trávily venku a rozmary počasí nebraly příliš na vědomí. Každé roční období přinášelo nové příležitosti ke hrám. Jejich fantazie neznala hranic. Klacky se v chlapeckých rukou měnily v rytířské meče, jimiž vedli nesmiřitelné bitvy či dobývali pevnosti. Dívčím stačila louka plná květin, panenka vyrobená ze starých látek, či suchých listů kukuřice. Rády zpívaly, tancovaly a vůbec znaly spousty her a říkanek. V zimě se děti vrhaly do radovánek, které jim přinášela sněhová nadílka. Na deštivé počasí měly připraveno hned několik úkrytů. Jedním z nich byl volný prostor mezi kamennými mostními pilíři, které spojily větvemi propletenými vrbovým proutím a k sezení si vyrobily dřevěná sedátka. Využily každou větší díru v zemi, kterou šikovně proměnily v dokonale zamaskovaný úkryt. Jedním takovým místem byl i myslivecký posed na kraji lesa.

V létě děti poznávaly okolní krajinu, přírodu, učily se názvy lesních plodů, květin, stromů, zvířete a všeho dalšího, s čím se ve svých hrách setkávaly. Nejčastěji se ale zdržovaly u vody, kde byly ve svém živlu. Byly šťastné a starosti přenechávaly dospělým.

I přesto, že všechny školou povinné děti zdejší malou obecní školu navštěvovaly docela rády, se dá říci, že vzdělání u nich na žebříčku důležitosti stálo spíše na spodnějších příčkách. O nějakém hodnotnějším využití nabytých vědomostí v malé romské osadě, kde většinou strávily celý svůj život, se nedalo uvažovat a o možnosti pokračování ve studiích na školách vyšších snad ani snít.

Jediným, který se tou cestou vydal, byl syn vdovy po bývalém zdejším kováři, který

školu přímo miloval a snad nikdy ani nechyběl. I když se stávalo, že kvůli špatnému počasí ostatní romské i mnohé neromské děti zůstaly doma, on vždy krácel cestičkou do školy. Jinou jeho velkou láskou byly knihy. Půjčoval si je od svého učitele a s nesmírným zaujetím četl. Romské děti ho sice obdivovaly, zároveň ale nemohly pochopit, proč tak rád dělá věci, které jako Rom nemůže nikdy potřebovat. Vždyť kolikrát od rodičů slyšely, když jejich sny zalétaly za hranice malé osady: „Jsi Rom a Romem zůstaneš.“

To byla zkušenost potvrzená věky a nějaké knihy to nemohly změnit. Tak byli alespoň přesvědčeni.

„Ten kluk nedopadne dobře,“ myslela si většina Romů v osadě.

Když dospěl, býval často zamyšlený, nepřítomným pohledem se díval kamsi do dálky. Jednou odešel z osady a dlouho o sobě nedal vědět. Až za několik let od něj přišel jeho staré matce dopis – z daleké Ameriky.

Letošní léto již bylo v plné síle. Slunce se opravdu činilo. Proto i mnozí dospělí, jak jen mohli, přicházeli k řece, aby se ochladili v její studené náruči a těšili se na chladnější večery. Ani dnes, jen několik týdnů po svatbě Panka s Milkou, to nebylo jiné. Od brzkého rána bylo teplo a k polednímu už nesnesitelné horko. Vše bylo rozpálené, půda pomalu vysychala, tvrdla a drolila se. Veškerá květena unaveně skláněla své větévky a zvířata i lidé vyhledávali stinná místa, aby se alespoň trochu chránili před spalujícími paprsky. Děti vylézaly z vody, jen když nebylo zbytí.

Když se v podvečer vracely domů, zahlédly v dálce podivný průvod. Asi desítka koz si to s halasným mekotem vykračovala úzkou cestičkou z mírného svahu a mířila do vesnice. Když se některá rozhodla sejít z cesty či se zbytečně zdržovala, mladý muž, který je doprovázel, ji káral. Zatoulaná zvířata se většinou ihned poslušně zařadila mezi ostatní a zdálo se, že jeho pokynům rozumí.

Ten, kdo s takovým přehledem vedl své stádo, byl Šaňo. Samotným starostou vesnice ustanovený obecní pasák koz. Na své jmenování byl nesmírně pyšný a úrad přijal s velkým nadšením. Byl tehdy šťastný jako nikdy v životě. Když poté procházel vesnicí, každému na setkání vzrušeně vyprávěl o svém čestném úkolu. Je sice pravda, že Šaňo mnoho rozumu nepobral a nebýt rodičů sotva by se o sebe dokázal postarat. Byl ale dobrosrdečný, pracovitý a zvířata opravdu miloval. Rozuměl si s nimi snad více než s lidmi.

Od jara až do pozdního podzimu trávil celé dny na kopcích. Vstával okolo páté hodiny a vyrážel pro kozy, aby je odvedl na pastvu. Lidé mu jeho práci přáli a Šaňo se tak cítil užitečný. Jako výplatu sice dostával jen několik málo korun, ale zato mohl dělat to, co ho nejvíc bavilo. Nic víc nepotřeboval.

Každou kozu znal jménem a rozprávěl s nimi, jako by mu měly rozumět. Pobízel je laskavými slovy, ale když to bylo nutné, byl na ně i přísný. Pak se mu však nebohých zvířátek vždy zželelo, a tak se jim omlouval. To samozřejmě nemohlo uniknout pozornosti místní omladiny, která ho kvůli tomu ráda škádlila. Zvláště děti si ho proto někdy dobíraly.

I dnes, když ho se svým stádečkem zahlédly, nemohly si několik všetečných otázek odpustit.

„Kterou kozu máš nejraději? Nebude snad nakonec některá z nich zakletá princezna?“

„Určitě to bude tahle!“ tvrdil jeden.

„Kdepak! Tahle!“

„Nechte ho na pokoji!“ okřikla je postarší Romka, která v náruči nesla vnuka. „Že o tom povím vašim rodičům!“

Chlapci si hned raději pospíšili za ostatními. Celkem neškodný povyk dětí však neunikl pozornosti Feriho, Rigy a tří děvčat.

„Chudák Šaňo!“ politovala ho Barika, jedna z dívek, které mladíky doprovázely.

„Děti se mu smějí, protože nemá ženu. Kdyby nějakou měl, nechaly by ho na pokoji.“
„To je pravda, ale kde mu ji najít? U nás v osadě těžko,“ uvažovalo jedno z děvčat.
„Co kdybychom se po nějaké šikovné poptali jinde?“
„Ale co když Šaňo ani žádnou ženu nechce?“ přemýšlela nahlas Lajla a zastavila se, aby si vyklepala z boty kamínek, který ji tlačil.
„Něco pravdy na tom bude,“ zamyslel se Riga.
„Tak se ho zeptáme,“ navrhl Feri.
„To ne,“ oponoval Riga, „znáte Šaňo! Bude se stydět. Musíme na to jinak.“
„Jedna možnost by tu byla,“ spřádal plán Feri. „Co kdyby se do něho nějaká žena na oko zamilovala? Hned by se vidělo, jak na tom je.“
„To není špatné!“ poplácal Riga kamaráda po rameni.
„Mohla by to být i legrace,“ doplnil Feri.
„Jak to ale provedeme?“ zeptala se za všechny Lajla.
„Však my už na něco přijdeme!“ ujistil přátele Riga.
Následující den se Riga s Ferim, Barikou a Lajlou vypravili za Šaním. Když ho zahlédli, jak sedí v trávě a zasněným pohledem hledí kamsi za nedaleký kopec, přidali na hlase, aby ho na svůj příchod upozornili a nevylekali. Otočil k nim hlavu a podivil se, co zde pohledávají. Začal tušit nepříjemnosti, i když s ním mladí jednali vždy slušně a přátelsky. Byli až podezřele milí a pozorní. Neustále se omlouvali, že ho tak přepadli, ale že k tomu mají opravdu pádný důvod.
„Už to s ní není k vydržení!“ prohlásil rozhořčeně Riga.
„Pořád jen: Jděte za ním a řekněte mu, že na něho musím pořád myslet. Ať přijde večer pod moje okno.“
„To je pravda,“ přisvědčovali Šaňiho ostatní se zkroušenými výrazy.
„Ta holka z toho úplně onemocněla,“ postěžovala si Barika.
Šaňo vůbec nechápal, o co jim jde. Nerozuměl jejich nářkům a proč si stěžují právě jemu. Báł se ale zeptat, aby nezavdal příčinu k dalšímu hovoru.
„Už mezi nás ani nechodí, jen vylehává v posteli a naříká. Není s ní k vydržení!“ dál si vedl svou Riga.
Šaňo pochopil, že mu nakonec stejně nic jiného nezbude než se zeptat, kdo je tou naříkající dívkou a po kom to tak horoucně touží. „O kom to mluvíte?“ zeptal se tedy nesměle.
„No přece o Žurce!“ podivovali se jeho neomluvitelné neznalosti.
„Cožpak sis nikdy nevšiml, jak se na tebe dívá, když se někdy potkáte?“ divil se Feri.
Šaňo nevěřil, že by mu tak krásné děvče věnovalo byť jeden zamilovaný pohled. Pousmál se a zavrtěl hlavou. Mladí se ale nemínili vzdát.
„Žurka je naše nejlepší kamarádka a máme o ni strach. Je už týden nemocná, a co když se z toho ani nedostane?“ řekla lítostivě Barika a málem jí přitom vytryskly slzy z očí.
Šaňo jim pořád nevěřil, ale vzpomněl si, že předevírem jeho matka doma opravdu mluvila o Žurce jako o nemocné. Velká horka posledních dnů se skutečně na mnohých podepsala. Schvátily ji vysoké teploty, a proto nějaký čas musela, ke své nelibosti, zůstat v posteli. Nechávala si však od přátel dopodrobna vyprávět o všem, co se v osadě dělo.
Když o Žurce Šaňo chvíli přemýšlel, přistihl se, že na malou chvíli připustil, že by mladí přece jen mohli mít pravdu. Nakonec ale znovu jen zavrtěl hlavou, aby, podle něj hloupou, myšlenku zaplašil. Přátele ale svým zaváháním povzbudil k dalšímu naléhání.
„Co by ti to udělalo, kdybys k tomu nešťastnému děvčeti alespoň na chvíli zašel a prohodil s ním pár slov?“ zeptal se ho přímo Riga. Když se k němu přidali další a stále dotírali a žadonili, pochopil, že mu nic jiného nezbude. Zvedl se a zavelel kám k návratu domů. Ty se poslušně seřadily a společně vyrazili směrem k vesnici.

Cestou se Šaňo snažil najít způsob, jak se vyhnout tomu, co slíbil.

To bude ostuda, myslel si, co jí asi tak řeknu? Já tam nepůjdu! rozhodl se nakonec a ulevilo se mu.

Ale jen do chvíle, kdy vstoupili do vesnice. Přibíhali k němu další mladí a hlásili: „Slyšeli jste už o Žurce a Šaňovi? Mluví o tom už celá osada. Nejspíš bude brzy další svatba!“

Než došli do osady, opakovalo se totéž ještě dvakrát, jak bylo předem domluveno. Šaňo si začínal myslet, že se svět zbláznil. Zároveň ale pocítil cosi dříve nepoznaného. Krev se mu nahrnula do obličeje, zrychlil se mu tep a jeho hrud' se mohutně vypínala ve snaze nasát co možná nejvíce vzduchu, kterého se mu začalo najednou nedostávat.

Mladí se už nemohli dočkat večera. Ozývající se svědomí uklidňovali tím, že Šaňovi brzy najdou dobrou ženu. Aby byla legrace úplná, Žurce o Šaňově večerní návštěvě nic neřekli. Spokojeně se prozatím rozešli, aby se na večer posilnili a alespoň na chvíli se ukázali doma.

Kolem osmé se začali opět scházet jen pár kroků od domku Šaňovy rodiny. Nechtěli ponechat nic náhodě, protože věděli, že by se Šaňo sotva sám odvážil jít pod okno nějakého děvčete, natož rozverně Žurky.

Mladý pasák ovcí byl mezitím čím dál neklidnější. V koutku duše si přál, aby ho nic z toho, co se mu dnes přihodilo, vůbec nepotkalo. Místo toho kráčel obklopen zdejší mládeží k domku Žurčiných rodičů a zastavil se na dohled od svítícího okna. Mladí se přikrčili a posedali si na zem. Vybídli Šaňka, aby šel svou lásku potěšit pěkným slovem. Těšili se na skvělou podívanou. Šani se nechal chvíli prosit, ale nakonec vyrazil. Přistoupil k oknu a zlehka zaklepal.

To, co následovalo, všechny přihlížející naprosto vyvedlo z míry a doslova zvedlo na nohy. S otevřenými ústy se dívali jeden na druhého.

Okno se po Šaňiho zaklepaní otevřelo a objevila se Žurka. Jako by na něj už čekala, podala mu ruku a pomohla vklouznout do pokoje. Pak se okno zavřelo a světlo zhaslo.

Nikdo se nezmohl na jediné slovo. To krásné a hrdé děvče, které denně s velkou grácií odráželo útoky nápadníků z celého okolí, se teď oddá Šaňovi, vesnickému bláznovi, pasáčkovi koz? Všichni se jako na povel rozběhli k domku, aby zabránili nejhoršímu. Mezi prvními běželi Riga s Ferim, pro které byla Žurka květinou, kterou se sami báli utrhnout. Pro oba byla symbolem krásy, lásky a nespoutanosti, kterou u ní tolik obdivovali. Za nic na světě nemohli dovolit, aby ji někdo zneuctil.

Jako omámení a zcela zdrceni divoce bušili na okno ve snaze vytrhnout přítelkyni z náruče toho, kterého jí tak hloupě nastrčili. V tichu noci zněly jejich rány jako ohlušující letní bouře. Náhle se v místnosti rozsvítilo, okno se prudce otevřelo a objevila se, po nemoci ještě pobledlá, Žurka. Podupávala a nemohla se přestat smát, když viděla překvapením oněmělé tváře svých přátel. Zpoza domu se v té samé chvíli objevil i rozesmátý Šaňo. Se smíchem se plácal do steh. Postupně se k nim přidávali další, když pochopili, jak Žurce a Šaňovi naletěli.

Žurka se totiž už dříve dovtípila, co na ni přátelé chystají, a včas se se Šaním domluvila co a jak. Pak už stačilo jen dobře zahrát svůj part.

Nakonec se sami sobě zasmáli i Feri s Rigou a uznali, že plán, který vymyslela Žurka, byl o mnoho lepší než ten jejich.

Léto pomalu končilo. Lidé z osady si ještě užívali krásné dlouhé dny, které přecházely v ještě krásnější večery. Nabírali sílu pro blížící se podzimní a zimní období. Vysedávali proto dlouho do noci před svými domky, rozprávěli se sousedy, přemýšleli o životě, nebo se jen procházeli po osadě a jejím okolí. Každý svou životní energii dobíjel po svém.

Až častější probouzení do chladného rána je přimělo probrat se z netečnosti a připomněl se jim čas sněhem zavátých cest a kopců. Den co den se pak osadou stále častěji rozléhal zvuk řezání a štípání dřeva. Na malých vozících ho přivázeli z nedalekých lesů, jež se táhly podél osady až do nedohledna, téměř všichni členové rodin. Často bylo vidět ženy shrbené pod tíhou nákladů v zajdách, což byly plachty svázané uzly do kříže. Připravené dřevo se skládalo až po vrch do dřevníků a rovnalo pod stříšky u domků. Věděli, že zimy v tomto kraji bývají dlouhé a není nic horšího, než studený domov v zimním čase.

Nezapomínalo se ani na obživu. Všichni, kdo zrovna nepracovali, sbírali houby, které sušili, a lesní plody, jež zavařovali do sklenic. Od sedláků kupovali brambory, cibuli, mrkev i jinou zeleninu, kterou pečlivě uskladňovali ve sklepeních či studených komůrkách.

Dny ubíhaly stejně rychle, jako se střídaly teplé dny s dny deštivými a sychravými. Podzimní vítr se proháněl v korunách stromů a strhával listí, které padalo na zem a vytvářelo měkký barevný koberec. Stále však bylo počasí celkem přívětivé a lákalo k procházkám, čehož využívala především mladší generace. Mladí střídání ročních období neprožívali tak dramaticky a horečnou přípravu na zimu brali jako zpestření volného času. Však také společná práce měla své zvláštní kouzlo, přinášela všem pocit sounáležitosti i mnoho veselých příhod. Nezapomněli také na svůj slib, že se pasáčkovi koz Šanimu pokusí najít dobrou ženu. Objevili ji v nedaleké malé romské osadě. Po několika zpočátku rozpačitých setkáních se začalo zdát, k velké radosti Šaniho rodičů, že si s Terkou padli do oka.

Blížil se čas večerních posezení u kamen plných tajemných vyprávění, vtipů, pohádek i vážných rozprav, na které se nejvíce těšili ti věkem starší. Zvláště v oblíbě byla vyprávění starého Dynky, moudrost a znalosti Karvaje, s nímž se skvěle doplňoval Gejza a samozřejmě i moudrý a vzdělaný vajda.

Dny se rychle krátily. Oblaka houstla, měnila se v tmavou neproniknutelnou hmotu, odkud čas od času vyšlehl hrozivý plamen, který mocně osvětlil celou oblohu. Zahřmělo. Všichni se uchylovali do bezpečí svých domovů. Muži se starali o oheň, ženy k sobě vinuly malé děti a staré ženy pronášely tiché modlitby k Bohu a prosily o ochranu.

Končil podzim a tma se na krajinu snášela velmi brzo. Nehledíc na potřeby lidí vnášela do všech koutů tajuplné obrazy, jež burcovaly lidskou představivost, jitrily zvědavost, rozechvívaly jejich srdce.

Nikdo nechtěl být tyto dlouhé večery sám. Každý vyhledával příjemnou společnost příbuzných a přátel.

Scházeli se u starého Dynky, v jehož příbytku byla právě k tomuto účelu upravena jedna větší místnost. V rohu stála malá kamna a kromě stolu, lavic a jiných sedátek v ní nebyl takřka žádný jiný nábytek. Na zdech viselo několik obrázků a ze stropu shlížela olejová lampa. Nejbliže kamen měli vyhrazené místo nejlepší vypravěči: Dynka, Béla, Karvaj a Gejza.

Takový Dynka, když k tomu přišlo, dokázal vyprávět i několik hodin. Kde ke svým příběhům přišel, nikdo nevěděl. Neuměl totiž ani pořádně číst. Jeho nepřekonatelné umění nespočívalo jen v samotném vyprávění, ale i v tom, jak příběh uchopil, rozvíjel a vedl. Když si všiml, že je již připraven začít někdo další, mistrně své vyprávění uzavřel a předal mu slovo.

Zima už klepala na dveře čím dál neodbytněji a vlezle se opírala o skleněné okenní tabulky. A tak ani dnešní zimní večer nebylo počasí nejvlídnější. Obloha se opět zatáhla, zčernala a dalo se čekat, že každou chvíli začne pořádná bouře. Všichni muži však už byli pohodlně usazeni v příjemně vyhřáté místnosti a v tichu večera praskala

jen suchá polínka.

Starý Dynka upil teplého čaje, aby si svažil hrdlo, nadechl se a začal vyprávět prastarý příběh:

„Kdysi, v dobách pradávných, žil na zemi jeden mocný král, jehož bohatství bylo tak velké, že mnohokrát převyšovalo majetek všech panovníků okolního světa dohromady. Obrovské pokladnice měl plné zlata, stříbra a drahých kamenů. Jeho jmění neustále rostlo, až už je nebylo ani kde uskladnit a musely se budovat nové pokladnice. Stěny ohromného paláce pokrývalo čisté zlato. Nábytek byl zhotoven ze slonoviny a nejkvalitnějšího ebenového dřeva. Okolí zámku zkrášlovaly cizokrajné rostliny, ptáci a zvěř. Panovníka neustále obklopovaly tisíce služebníků a služebnic ochotných posloužit mu v kteroukoliv denní či noční hodinu.

Panovník žil spokojeně a šťastně až do chvíle, kdy do jeho země přišel cizí kupec z daleké země. Mezi lidmi začal prohlašovat, že na svých cestách navštívil kraj, jehož panovník je nejmocnějším a nejbohatším člověkem na světě. Když se to doneslo ke králi, okamžitě nechal muže předvést.

„Ty prý rozhlašuješ, že na světě existuje král mocnější a bohatší než já!“ udeřil na vystrašeného kupce přímo.

„Je to pravda, králi,“ odpověděl muž a pokračoval, „ten mocný vladař žije v zemi světél, která leží tam, kde vychází slunce. Cesta tam trvá na koni několik měsíců a je neschůdná a velmi nebezpečná. Vede přes rozlehlé pustiny, vysoké hory a bezpočet údolí. Je to však neskutečně krásná země a žije v ní bohabojný a vzácný lid.“

Slova tohoto cizího muže vládce velmi rozrušila a zprvu mu ani nechtěl uvěřit. Král s ním ještě nějakou dobu rozprávěl. Nakonec mu dobře zaplatil a propustil ho.

Od té doby už ho ale nic netěšilo. I když jeho věrní služebníci pro něho vymýšleli všelijaká povyražení, nic krále nedokázalo nadchnout a stále musel myslet na onoho vladaře, který ho převyšoval bohatstvím, mocí a zřejmě i slávou. Dosud byl přesvědčený, že na světě neexistuje panovník, který by se mu mohl rovnat. Po jedné z mnoha probdělých nocí k sobě proto zavolal přátele a rádce a řekl jim o svém rozhodnutí navštívit onoho mocného krále a přesvědčit se, zda kupec mluvil pravdu.

Jak rozhodl, tak se také stalo. Předal vládu manželce a jednomu starému věrnému služebníkovi. Společně s ním se na cestu vydalo také velké vojsko, hudebníci, zpěváci, tanečníci a mnoho služebných žen i mužů. Vozy naplnili drahými dary pro vládce zemí, kterými budou projíždět, aby si tak zajistili volný průchod jejich územím. Samozřejmě s sebou vezli i velké zásoby jídla, koření a vybraného vína, aby králi při dlouhém putování nic nechybělo.

Zpočátku bylo cestování příjemné, protože bez problémů projížděli krajinami, které znali. Čím více se ale přibližovali k zemi mocného panovníka, tím divočejší, bojovnější a početnější národy se jim stavěly do cesty a neměly s nikým slitování. Znali jen meč a válku. Králi tak nezbývalo nic jiného, než se se svým vojskem jejich územím probít.

Jednoho večera, unavený a vysílený, konečně dorazil k nevysokým kopcům, za nimiž ležela krajina, kam měl namířeno. Král přese všechnu únavu nedokázal potlačit svou zvědavost, a tak s hrstkou nejvěrnějších vystoupil na nejvyšší kopec, aby se odtud na onu bájnou krajinu podíval.

Naskytl se mu pohled, který vyrážel dech. V dálce spatřil obrovské město, jehož záře osvětlovala celé okolí. Tolik světla po setmění ještě nikdy neviděl. Král vůbec poprvé pocítil bázeň před někým druhým. Pomyslel si, že právě zde se každé ráno rodí slunce a odtud vystupuje na oblohu, aby započalo svou pouť.

Když král i jeho muži, uchvácení noční podívanou, sestoupili zpět do tábora, nikomu nic neřekli. Plni dojmů ulehli ke spánku, který ale dlouho nepřicházel. Ve svých srdcích pociťovali obavu a zároveň se těšili na to, co je ve městě za kopci čeká.

Druhý den ráno král vstal a s celým doprovodem vyrazil k městu. Jak se blížili,

mezi lidem vzrůstal neklid. Podivovali se jeho velikosti a kráse. I ti nejotrlejší, v bojích zocelení muži, se rozhlíželi kolem, aby se ujistili, zda by se ubránili případnému útoku vojska tak mocného panovníka.

Jejich král však jel v čele, díval se zpříma a nejevil známky strachu. Když se přiblížili k hranicím města, s úžasem si všimli, že zde chybí brány a dokonce celé opevnění. Uviděli jen dobře udržované cesty, kterými se dalo pohodlně do města vejít. Nemohli uvěřit svým očím! Vždyť město bylo obklopené divokými bojovnými národy, jež neznají nic než války a zmar a pro které dobývání a drancování cizích měst a vesnic je dokonce životní nutností.

Když král a jeho nejbližší družina vstupovali po hlavní široké silnici do města, něco je přinutilo sestoupit z koní a pokračovat pěšky. Panovník s doprovodem tedy kráčel volně širokou dlouhou ulicí, po jejíchž stranách stály dvou i vícepatrové krásné domy, v nichž lákaly obchody se všemožným zbožím. Stavby byly nově omítnuté, upravené a všude až neskutečná čistota. To bylo něco úplně jiného, než dosud znali ze světa, odkud přicházeli. Byli přesvědčeni, že v této části města žije nejvyšší šlechta a že až zajdou dál do vedlejších uliček, uvidí obrázek bídy, špíny a nepořádku, jaký znali ze svých domovů. Jaké však bylo jejich překvapení, když všude, kam přišli, nalézali totéž.

Dalším překvapením byli zdejší lidé. Drsní královi vojáci očekávali, že každou chvíli zazní trubky a odněkud vyrazí obrovské vojsko, které je smete jako vodní příval. Nic takového se ale nedělo. Naopak! Potkávali usměvavé, upravené lidi, kteří jako by právě vystoupili z lázní. Vycházeli před domy a přátelsky mávali na pozdrav. Děti, stejně svátečně oblečené a rovněž čistounce umyté, si bezstarostně hrály na ulicích a cizí ozbrojení vojáci je nechávali klidnými, jako by na podobné návštěvy byly zvyklé. Nikde nebylo vidět nikoho s mečem u pasu či alespoň dýkou. Dokonce nezahlédli ani žebráky prosící o almužnu.

Král se svým doprovodem pokračoval směrem do středu města, kde, jak se domnívali, bude stát nádherné sídlo zdejšího mocného vladaře. Když však stále nedosahovali cíle a už byli dlouhým pochodem unaveni, poslal král jednoho ze svých lidí, aby se na místního panovníka a jeho palác zeptal.

Když přišli před krásný dům, který se však nijak nelišil od ostatních, zůstali překvapeně stát. Král ani nikdo z jeho družiny nechtěl uvěřit, že tak mocný panovník může žít v domě jako kterýkoliv z jeho poddaných.

Jeden z průvodců zaklepal na dveře. Ty se po chvílce otevřely a v nich se objevil asi padesátiletý muž ve splývavém rouchu z jemného plátna, z jehož výrazu byla patrna důstojnost, moudrost a rozvaha. Když mu byly vysvětleny důvody jejich příchodu, vladař ihned pozval vzácného hosta včetně jeho nejbližších dál. O ostatní členy družiny se ochotně postarali domácí muži a ženy.

Nic z toho, co zatím viděl, nedávalo králi smysl. Nemohl pochopit způsob fungování tak obrovského města. Čisté ulice, upravené parky, krásné domy a přitom žádné paláce královských úředníků? Kde jsem se to ocitl? ptal se v duchu sám sebe.

Nemohl si také nevšimnout, že ve městě chybí chrámy a oltáře určené k uctívání bohů. Neviděl zde ani posvátné sloupy či sochy různých božstev. Nemohl pochopit, na čem je postavena obrana města obklopeného divokými barbarskými národy, kterým není při jejich touze po kořisti nic svaté. Měl mnoho otázek, na které chtěl znát odpovědi.

Vstupními dveřmi vešli oba vládcové včetně nejbližších členů doprovodu do otevřeného prostoru nevelkého dvora. Uprostřed bylo ohniště, pohodlné sezení a velký bytelný stůl. Zde byli všichni usazeni, aby si po namáhavém dni odpočinuli a bylo jim podáno bohaté pohoštění. Příjemný chládek a až neskutečné ticho uprostřed rozlehlého města všechny překvapilo. Celý dům, jehož okna byla umístěna do dvora, vydechoval zvláštní pokojnou atmosféru. Působil prostorně a vzdušně a poskytoval

svým obyvatelům i dostatečný pocit soukromí.

Příjemná vůně linoucí se z přízemí naznačovala, že se zde nachází kuchyně. Králova manželka spolu se svými dvěma dcerami právě připravovala jídlo pro nečekané hosty.

Pro krále a jeho družinu nebylo zpočátku snadné používat při jídle zvláštní náčiní, kterým se jídlo nabodávalo a nabíralo. Místní mu říkali roja. Dosud byli zvyklí jíst přirozeným způsobem – rukama, ale po několika dnech si na příbor zvykli, a dokonce si ho oblíbili.

Bylo toho ale daleko více, čemu se podívovali. Například častému mytí. Obyvatelé města si umývali ruce před každým jídlem a ráno i večer se koupali v k tomu určené místnosti, kam voda odkudsi přitékala a poté zase kamsi mizela.

„Je to tak úžasné a přitom jednoduché!“ hlesl král, když mu zdejší vládce vysvětlil zákonitosti fungování koupelen, toalet a kanalizace. Kéž by se něco podobného jednou postavilo i u nás, pomyslel si, ale hned myšlenku zavrhl jako nemožnou, když si uvědomil propastný rozdíl úrovní řemesel u nich a tady. Jaké však bylo jeho překvapení, když přišel vládce s nabídkou: „Pokud si, příteli, přeješ, vypravím na cestu několik schopných stavitelů a učitelů, aby ti ve tvé zemi pomohli vybudovat podobné stavby a zařízení, jaká máme zde.“

„To bys opravdu udělal?“ podivil se král, který byl přesvědčený, že by se taková tajemství měla hlídat jako oko v hlavě a vzápětí se projevil jako pravý obchodník: „A co by mě tví lidé stáli?“

„Samozřejmě, že nic.“

Král se při těchto slovech na svého hostitele nechápavě podíval, ale nic neřekl. Jen si pomyslel, že mu ani celý zbytek života nepostačí, aby plně pochopil myšlení a velikost zdejšího panovníka a jeho lidu. Pociťoval při tom vděčnost, úctu a až tajemnou bázeň. Zároveň se ale v jeho nitru odehrával velký boj.

Oba vladaři trávili společně mnoho času a domácí panovník ochotně odpovídal na zvědavé otázky svého hosta. To, co nejvíce jitrilo královu mysl a nedávalo mu ani trochu klidu, byla obrana města. Na otázku jak by se bránili útoku, dostal jednoduchou odpověď: „Nijak!“

„To není možné!“ podivil se král.

„My se nestavíme proti násilí se zbraněmi v rukou, a proto ani žádné nevlastníme.“

„Vzpomínáš si, jak jste ty a tví lidé poprvé vstupovali do města?“ zeptal se vladař. „Vjeli jste do něj na koních?“

„Ne,“ odpověděl král, „vešli jsme pěšky.“

„A proč?“

„Nevím, ale cosi nás přimělo sesednout.“

„A právě to, čemu říkáš cosi, brání i ostatním vjet či přijít do města jinak než s přátelskými úmysly.“

„Mocní jsou bohové, kteří vás takto chrání!“ prohlásil král.

„Ne bohové, ale Bůh!“ opravil svého hosta panovník.

„Potom neexistuje nikdo, kdo by vás dokázal porazit!“ došel k závěru král.

„Žel, jeden takový hrozivý nepřítel existuje,“ musel mu oponovat vladař.

„Kdo je to?“ zeptal se nevěřičně král.

„Jsme to my sami!“

Rozprava pokračovala ještě dlouho do noci a král se dozvěděl vše, co trápilo jeho mysl a i mnoho jiného, o čem dříve neměl ani tušení. Dozvěděl se o minulosti světa i zdejšího lidu a byla mu odhalena i jeho neblahá budoucnost. Musel však slíbit, že vše zachová jako tajemství, které mělo zůstat po celé dlouhé věky světu skryto.

„Až za mnoho století,“ slíbil mu panovník, „v daleké budoucnosti, se objeví muž naší krve, který tajemství odhalí. Do té doby bude však tento lid zažívat mnohá utrpení

a mnoho ústrků ze strany světa.'

Když se král po mnoha dnech loučil s vladařovou rodinou, chápal už, že onen kupec, který před několika měsíci v jeho paláci tvrdil, že na světě existuje mocnější a bohatší panovník, mluvil pravdu. Poklonil se mu, prvnímu člověku ve svém životě. Poté se muži přátelsky objali a král s vojskem vyrazil k domovu.“

Starý Dynka dovyprávěl svůj příběh. Muži i ženy sedící kolem ani nedýchali. Jako by se báli, aby příliš rychle nevyprchalo ono kouzlo, které je v jejich myslích přeneslo do oněch dávných dob velkého krále a jeho šťastného lidu, kdesi daleko na východě. Tam, „kde se rodí slunce“. Přáli si, aby si tento pocit dokázali vybavit vždy, když jim bude těžko u srdce.

„Krásný příběh,“ poděkoval Gejza.

„Dobře si vzpomínám, jak také naše babička vyprávěla o tom, co sama slýchávala zase od své babičky. To, že když ještě všichni ostatní lidé jedli holýma rukama, naši předci už jedli příborem.“

„To je pravda,“ souhlasili ostatní. „I nám to staří rodiče říkali.“

„Je obdivuhodné, že si naši předkové dokázali tyto příběhy předávat po tak dlouhý čas,“ řekl Gejza.

„Po celá tisíciletí,“ doplnil ho starý Karvaj.

„A bylo toho ještě víc. Například si uchovali legendu o tom, jak Bůh stvořil první lidi.“

Všichni přítomní tuto pověst dobře znali, ale dávali najevo, že si ji opět rádi vyslechnou.

A tak Karvaj začal vyprávět, jak Bůh vzal hlínu, vytvořil z ní člověka a vložil ho do pece. Vytáhl ho však příliš brzy. Podruhé zase příliš pozdě. Tak vznikl člověk bílý a černý. Až napotřetí upekł člověka tak akorát. Při pohledu na něj se Bůh velmi zaražoval a tohoto svého posledního syna si velmi zamiloval.

„Tento muž se stal naším předkem.“ Starý Karvaj se na chvíli odmlčel a rozhlédl se po místnosti, aby si vychutnal atmosféru, kterou měl tolik rád, a pak pokračoval:

„Když Boží synové dospěli, zavolal si je. Nejstaršímu řekl: ‚Tobě dávám do vlastnictví polovinu celé země.‘ Syn se zaradoval a odešel si zabrat svou polovinu. Druhému řekl: ‚Tobě dávám druhou polovinu země.‘ I tento syn se velmi zaradoval a odešel. Když před svého Otce předstoupil poslední, třetí syn, se skloněnou hlavou prohlásil: ‚Otče, co jsi to udělal? Proč jsi rozdělil celou zemi mezi mé starší bratry a mně jsi nenechal ani kousek? Kam teď půjdeme já a mé potomstvo?‘

Otec mu však odpověděl: ‚Tebe, synu, tak moc miluji, že jsem ti nemohl dát jen nějakou část země. Dávám ti do vlastnictví zemi celou. Kam vkročí tvá noha a noha tvého potomstva, ta část bude vaše.‘

Třetí syn přistoupil k Otci, poklonil se mu až k zemi, protože ho choval ve velké úctě a velmi ho miloval. Pak se vydal do světa.“

Když starý Karvaj dokončil vyprávění, rozhlédl se po místnosti plné krásných snědých lidí. Uviděl v jejich očích zvláštní jas. Dal by život za to, aby světélko ukryté v hlubinách jejich duší už zůstalo v jejich očích napořád. Věděl však, že nemá moc to učinit. Věřil ale, že k tomu jednou dojde.

Už nějakou dobu vládla zima celému kraji. Země pod sněhem odpočívala a nabírala sílu, aby ve svůj čas opět vydala nesčetné plody. Ledový vítr se vytrvale opíral do oken, až je celé zavál sněhem.

V těchto mrazivých dnech se toho mnoho dělat nedalo a lidé stejně jako okolní příroda odpočívali a ohřívali se u vesele plápolajících ohníčků. Čas ubíhal pomalu a celkem poklidně.

Ospalou zimní atmosféru však rázně přerušila zpráva o Jožkovi. Jeho už tak chatrné zdraví se v tomto ročním období ještě zhoršilo. Bolest na prsou byla čím dál větší, kašel přecházel v smrtelný chrapot. Už nevstával z postele a odmítal jídlo. Byl pohublý, bledý jako stěna, s temnými kruhy kolem očí. Rodiče a bratři dělali, co mohli, aby mu alespoň trochu ulehčili v jeho utrpení. Dnem i nocí se střídali u jeho postele a plnili mu každé přání. S vypětím všech sil se snažili být silní, aby před ním nedali znát strach, který rostl s každým pohledem na něj. Na člověka, kterého milovali a který se jim nyní ztrácel před očima.

Zvláště pro rodiče to bylo velmi těžké. Oběma pomáhal přenést se přes těžké okamžiky zájem a podpora rodiny. Otec, jindy vždy veselý, hřmotný a plný síly, posledních několik dní skoro nepromluvil. Ztratil veškerou sílu, jako by najednou zestárl a už neměl pro co žít.

V domě zavládl strach, který všechny zasáhl. Každý, kdo přišel rodinu povzbudit a dodat jim sílu, vnímal jejich neklid, jenž svíral srdce. A jak to už u Romů bývá, postupně přicházeli další a další, protože Romové se spolu nejen radují, ale i strádají a umírají.

Postarší zkušený lékař, který chlapce léčil, tentokrát jen smutně pokýval hlavou. Z jeho pohledu se dala vyčíst už jen beznaděj. Přistoupil k připravenému umyvadlu s teplou vodou a vyzval nejstaršího bratra, aby ho doprovodil. Všichni v domě začali tiše vzlykat, protože pochopili, jaký ortel lékař nad nemocným chlapcem vynese. Matce se podlomila kolena. V poslední chvíli ji zachytily čísi silné ruce. Už ani neměla sílu plakat, když ji pokládali na postel. Jen se tiše modlila a slova prokládala prosebnými vzdechy.

Starý Dynka přistoupil k nejstaršímu bratrovi a připomněl mu, že by se nemělo otálet s přivoláním kněze.

„Já vím,“ řekl bratr smutně. „Zařídím to.“

Na různolícím knězi bylo znát, že má vedle svých duchovních povinností rád i ty veskrze lidské a vůbec nejraději se dobře najedl a napil. Nikdo by mu však jeho už bezmála sedm křížků nehádal. Udržoval se tím, že chodil na dlouhé několikakilometrové výlety. Svou farnost spravoval již deset let, jak nejlépe dovedl, a proto jeho drobné nedostatky lidé přehlíželi. Byli rádi, že oproti předešlým kněžím obdivuje pouze krásy zdejší přírody.

Když za ním nejstarší syn přišel, aby ho zavolal k umírajícímu bratrovi, oblékl si dlouhý černý kabát, nasadil si klobouk a vyrazil.

V domě i před ním už bylo plno. Sešla se celá osada. Když zahlédli přicházejícího kněze, ustoupili a vytvořili uličku.

V místnosti byli přítomní všichni příbuzní a přátelé. Přišel i starý Béla, primáš Rajko i tři vyprávěči, vážení staří muži. Žurka se ramenem opírala o svou přítelkyni Milku. Vedle ní stál zamklý Panko a opodál Riga s Ferim a ostatní chlapci a děvčata.

Poté, co kněz poskytl nemocnému poslední pomazání, rozloučil se s rodinou a odešel.

K lůžku umírajícího chlapce přistoupili Dynka, Karvaj a Gejza. Dynka vzal Jožku za ruku a za všechny mu slíbil, že od této chvíle každé své vyprávění věnuje s přáteli jen jemu.

„Kdykoliv se podíváme do ohnivých plamínek, vždy si na tebe vzpomeneme. Tak s námi budeš pořád.“

Kdosi zezadu podal Rajkovi jeho housle. Ten je vzal a podíval se na Panka, aby se také chopil svého nástroje. I Berty s Imrou se přidali a zahráli smutnou melodii. Všem rázem zvlhly oči a zjihla srdce.

I Jožko pocítil, jak jím proniká hudba. Rozechvívala celé jeho bolavé tělo. Muzikanti hráli tak procítěně jako snad nikdy ve svých životech.

Jožko byl smířený se svým koncem. Dokonce i přestal cítit bolest. Na hrudi ho hrálo jakési příjemné teplo. Kolem stáli všichni, které měl rád. Naslouchal zvuku houslí, které zněly jako rajska hudba. Cítil pokoj a nečekaný pocit štěstí. Pousmál se a tiše odešel.

Ještě malou chvíli hrála hudba, než ji přehlušily srdcervoucí výkřiky bolesti a pláče, který se nedal zastavit.

Plakali všichni, i Žurka. Její oči, vždy plné ohně a touhy po životě, byly zalité slzami. Její nitro svíral žal, který by v tak mladičké dívčí hrudi nikdo nehledal.

Bolest lidí nad zmařeným mladým životem i nad vlastním trpkým údělem byla jen malou částí jedné velké bolesti a nezměrného utrpení tohoto po celém světě rozptýleného lidu. V uších jim stále zněla útěšná slova starého moudrého vajdy, který citoval nádherné ujištění zapsané v Bibli: „Rozhodně tě neopustím, rozhodně tě ani nezanechám. Neboj se, vždyť tvou ruku svírám já, tvůj Bůh.“

Běh času se v osadě ležící na jednom z návrší malebného kraje na krátkou chvíli zastavil. Jen na okamžik, aby se tento lid mohl nadechnout a nabrat sílu jít dál. Poté se opět rozběhl a rychle nabral na obrátkách. To proto, aby otupil bolest a zastřel neustále dorážející vzpomínky.

Vysvitlo slunce, sněhy roztály a celá příroda se probudila.

Starý Dynka pohodlně usazený u ohně, jenž plápolal na svém místě uprostřed osady, se zadíval do jeho barevných plamenů. Vzpomněl si na Jožku a svůj slib. Usmál se, na chvíli se zasníl a poté začal vyprávět nový příběh. Příběh, v němž byla obsažena víra, že jednou ze světa vymizí vše zlé. Víra, že jednou i gádžo Mikita zvedne nad hlavu svého vnuka, kterého jeho dcera Julka nosí pod srdcem. Opět zasedne u ohně se zdejšími Romy a společně bude naslouchat vyprávěním, hudbě a zpěvu, jenž umí jemně pohladit po duši i rozproudit krev v těle.

Romové dál sedí okolo ohně. Směrem od louky k nim doléhá zpěv mladých chlapců a děvčat, jenž svěží jarní větrík nese výš a výš nad romskou osadu až do modravých oblak. Mezi hlasy zaznívá nejsilněji zpěv rozverně Žurky.

Ladislav Husák (1960) se narodil do romské osady při obci Hanušovce nad Topľou na východním Slovensku. Přímo v osadě žil do tří let, poté se rodina odstěhovala do bytovky přímo v obci. V roce 1973, kdy chodil do sedmé třídy základní školy, se rodina přestěhovala za prací do Čech, kam otec jako stavební dělník do té doby pravidelně jezdil. Nejprve se rodina usadila u příbuzných v Ústí nad Labem, po dvou letech se přestěhovala do Benátek nad Jizerou, kde Ladislav Husák žije dodnes. Jelikož jeho matka zemřela, když mu bylo sedm let, nastoupil hned po základní škole do benáteckého závodu Karbo, aby otci a nevlastní matce pomohl uživit početnou rodinu. Pochází z deseti dětí.

Velký vliv na Ladislava Husáka měl jeho otec, který se těšil uznání jak Romů, tak Neromů. Vedl své děti k učení se novým věcem, přemýšlení a diskutování o nich. Otec, člen partyzánské skupiny Čapájev, byl zajat a část druhé světové války vězněn v německých koncentračních táborech Buchenwald a Mauthausen, odkud se mu krátce před jejím koncem podařilo uprchnout.

Ladislav Husák vystřídal celou řadu dělnických profesí. Od roku 1993 pracuje v mladoboleslavské automobilce Škoda. Po změně režimu se rozhodl doplnit si při zaměstnání vzdělání a nastoupil na Evangelickou akademii v Praze, kterou v roce 2002 dokončil maturitou. Při práci později působil dva roky při Obecním úřadě v Brodčích jako terénní sociální pracovník, v roce 2005 potom v Mladé Boleslavi spoluzaložil občanské sdružení Jekhetani luma (Společný svět), které se zaměřuje na práci s dětmi a pomáhá také formou občanské poradny potřebným s řešením jejich existenčních problémů.

Psát začal už v patnácti letech a to dobrodružnou literaturu inspirovanou jeho oblíbenými autory jako například Karel May nebo Mirko Pašek. Postupně se zabýval i jinými literárními žánry českých a světových autorů. Postupem času se zaměřil především na filozofii a historii, o které se ve volném čase zajímá již desítky let. V poslední době se také zabývá starověkou historií Romů. K psaní se na chvíli vrátil po dvaceti letech, kdy pro své děti složil na čtyřicet básní. Před pěti lety pak napsal takzvaně do šuplíku knihu o původu Romů. Nyní pracuje na knize na téma vztahu krize současného světa a náboženství.

Novela Žurka je jeho knižním debutem. Poprvé publikoval v roce 1998 ve sborníku Romano džaniben za podpory Mileny Hübschmannové, se kterou často o různých teoriích původu Romů diskutoval, fejeton o sebevědomí Romů. Dnes přispívá do Benáteckého zpravodaje, kde píše o vzájemném soužití nebo aktuálních tématech. Píše výhradně česky, přestože je jeho mateřštinou romština. Podle jeho slov má romština v řadě ohledů omezenou slovní zásobu a pro psaní textů, jakým se věnuje on, by musel užívat množství přejímek z češtiny a slovenštiny. Proto preferuje při psaní češtinu.

Ladislav Husák se nejraději ve volném čase věnuje psaní literatury faktu. Je ženatý, má tři syny a jednu dceru.

Ladislav Husák
ŽURKA

Vydal KHER, v Praze roku 2014

Redakce a jazyková úprava Helena Kaftanová
Jazyková korektura Lenka Jandáková
Sazba a grafická úprava Petra Kolářová
Fotografie na obálce Lukáš Houdek

Vydání první

Stáhněte si další e-knihy romských autorů. Sledujte náš web!
www.kher.cz

Publikace vznikla v rámci projektu „Číst, abychom porozuměli“ financovaného z dotačního programu Úřadu vlády ČR „Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků na rok 2014“.

ISBN 978-80-87780-08-4